cijena 10d

broj 11

SIRIUS

BIBLIOTEKA ZNANSTVENE FANTASTIKE

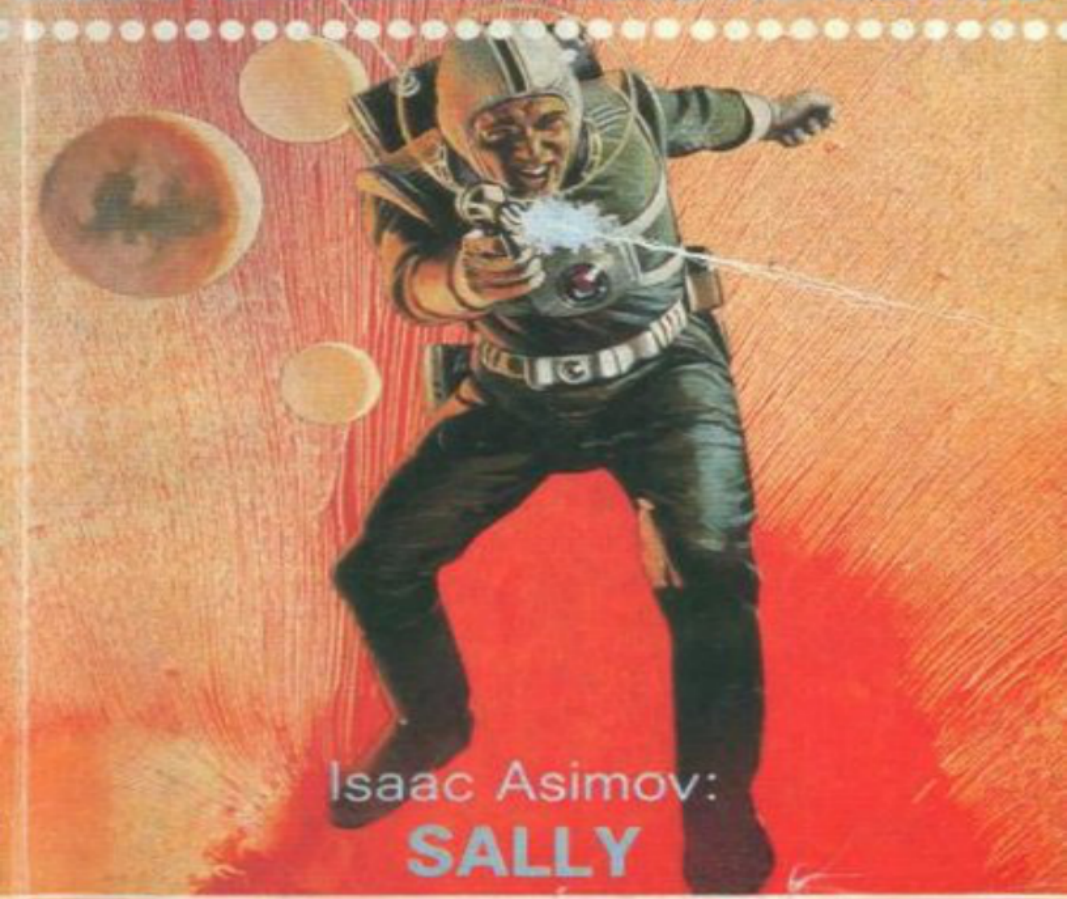

Isaac Asimov:

SALLY

i druge najbolje SF pripovijetke

Sirius 017

SADRŽAJ:

Isaac Asimov
SALLY

F. L. Wallace
JEDNO TIJELO ZA OBRADU

Clifford D. Simak
SMRT U KUĆI

Cristofer Anvil
SLUTNJA

John Pierce
NEPROMJENLJIVOST

Fritz Leiber
POSLJEDNJI

Langdon Jones
PROLAZNOST

Ben Bova
GLAVNI JUNAK

Philip K. Dick
ULJEZ

E. M. Hull
PACIJENT

Arthur C. Clarke
RADAR NIJE MOGAO POGRIJEŠITI

Isaac Asimov
Sally

Preveo Alfred Reschner

Sally se približavala cestom uz jezero. Mahnuo sam joj pozvavši je imenom. Uvijek sam se veselio susretima s njom.

Sve sam ih ja volio, ali Sally je neosporno najzgodnija.

Kad sam joj mahnuo, ubrzala je. Ne napadno, nije ona bila takva. Išla je upravo toliko brže da bi se vidjelo kako joj je drago što me vidi.

Okrenuvši se prema čovjeku koji je stajao do mene, rekoh:

— To je Sally.

On se blago nasmiješio i kimnuo. Mrs. Hester ga je uvela čas ranije, obrativši mi se:

— Jake, ovo je Mr. Gellhorn. Poslao vam je pismo moleći vas za sastanak. Sjećate li se?

Tada je to bila samo napomena. Na Farmi imamo milijun stvari koje treba uraditi, a jedna je od tih na koje ne mogu tratiti vrijeme je pošta. Zbog toga mi je Mrs. Hester pri ruci. Ona živi prilično blizu i dobro dođe kada treba paziti na gluposti, a da me njima ne gnjavi. Medutim, najveća vrlina joj je što voli Sally i ostale. Neki drugi ljudi ne.

— Mr. Gellhorne, drago mi je što vas vidim.

— Raymond J. Gellhorn — odvratio je, pruživši mi ruku.

Bio je to povelik momak, pola glave viši od mene, a osim toga i širi. Star otprilike pola mojih godina, tridesetak. Imao je glatko začešljanu crnu kosu s razdjeljkom na sredini i vrlo uredno podšišane tanke brčiće. Čeljusne kosti isticale su mu se ispod ušiju pa se činilo kao da boluje od blažeg oblika zaušnjaka. Kada bi slučajno nastupao na televiziji, prirodno bi bilo da glumi lopužu, tako da sam zaključio da je pristojan momak. Pokazat će se da i televizija ne mora uvijek griješiti pri izboru.

— Ja sam Jacob Folkers. Što mogu učiniti za vas?

Nasmiješio se širokim, biserno bijelim smiješkom.

— Ako nemate ništa protiv, možete mi ispričati nešto malo o svojoj Farmi.

Čuo sam kako mi Sally straga prilazi pa sam ispružio ruku. Zaista je uklizila u nju, a osjet tvrdog, sjajnog laka njenog blatobrana grijao

mi je dlan.

— Krasan automobil — rekao je Gellhorn.

Sally je bila 2045 konvertibil s Heunis-Carleton, pozitronski upravljenim motorom i Armat šasijom. Bez izuzetka, imala je najčišće, najfinije linije koje sam ikada vidio na bilo kojem modelu. Pet je godina bila moja ljubimica i u nju sam ugradio sve o čemu sam sanjao. Za sve to vrijeme za njenim upravljačem nije bilo čovjeka nijedanput.

— Sally — rekao sam tapšući je nježno — upoznaj Mr. Gellhorna.

Predenje Sallyna motora malo se pojačalo. Pažljivo sam osluškivao ne bih li zamijetio kakvo kuckanje. Češće sam to zapažao na motorima gotovo svih kola i promjena goriva nije ništa poboljšavala. Međutim, ovaj put je Sally radila glatko, kao što je gladak bio i njen lak.

— Imate li imena za sva svoja kola? — upitao je Gellhorn.

Činilo se kao da se zabavlja, a Mrs. Hester ne voli ljude u kojih se stječe dojam da se ismijavaju s Farmom. Oštro je odvratila:

— Svakako. Kola zaista imaju ličnost. Jake, nije li tako? Sedani su muškarci, a konvertibili žene.

Gellhorn se opet smiješio.

— Držite li ih u odvojenim garažama, gospođo?

Mrs. Hester ga je prostrijelila pogledom, ne odvrativši ništa. Tada se obratio meni:

— Mr. Folkers, sada želim znali mogu li razgovarati s vama nasamo?

— Ovisi odvratio sam. Jeste li reporter?

— Ne, ja sam prodajni agent. Bilo kakav da je razgovor koji imamo, to nije za objavljivanje. Uvjeravam vas, ja želim potpunu povjerljivost.

— Prošećimo malo niz cestu. Tamo je i klupa.

Mrs. Hester se odšetala, a mi smo krenuli. Sally se postrance gurkala pored nas.

— Imate li što protiv ako Sally pođe s nama?

— Ništa zato. Ona ne može ponoviti što govorimo, ili možda može?

Nasmijavši se na vlastitu šalu, posegnuo je prema Sally, strugnuvši o rešetku njena hladnjaka. Sally je, ubrzavši rad motora, zarežala i Gellhornova se ruka brzo povukla.

— Nije navikla na strance — objasnio sam.

Sjeli smo na klupu pod velikim hrastom, odakle smo mogli gledati preko jezerca na privatnu trkaću stazu. Bilo je toplo pa su kola bila vani, najmanje trideset njih. Čak i s te udaljenosti opazio sam kako Jeremiah izvodi svoje majstorije, šuljajući se iza nekog staloženijeg, starijeg modela, a tada tuleći projuri pokraj njega, namjerno cvileći

kočnicama. Prije dva tjedna stjerao je starog Angusa s asfalta te sam mu isključio motor na dva dana. Bojim se, doduše, da to nije pomoglo i čini se da se i ne može pomoći. Jeremiah je sportski model, a ta je vrsta odvratno neobuzdana.

— Dobro, Mr. Gellhorn. Možete li mi reći zašto želite podatke o Farmi.

Međutim, on je gledao naokolo. Reče:

— Ovo je zaprepašćujuće mjesto, Mr. Folkers.

— Želim da me zove Jake. Svi to običavaju.

— U redu, Jake. Koliko kola imate ovdje?

— Pedeset i jedna. Svake godine dobijemo jedna ili dvoja, a jednom smo dobili pet. Dosad nismo izgubili ni jedna. Sva su u izvrsnom stanju. Štoviše, imamo i jedan 15 Matomot u voznom stanju. To je originalni automatik, a osim toga to su ovdje bila i prva kola.

Stari, dobri Mathew. Veći dio dana ostajao je u garaži, ali je ipak bio pradjed svim pozitronski upravljanim automobilima. Potjecao je iz vremena kad su slijepi ratni veterani, paraplegičari i državnici bili jedini koji su vozili automatike. Samson Harridge, koji je tada bio moj poslodavac, bio je dovoljno bogat da nabavi jedan. Bio sam njegov vozač.

Misleći na to, osjetio sam se starim. Sjećao sam se vremena kad na svijetu nije bilo automobila s dovoljno mozga, koji bi mogao pronaći put kući. Vozio sam mrtve mašine, kojima je u svakom trenutku trebala ljudska ruka na kontrolnim polugama. Svake su godine takve mašine ubijale desetke tisuća ljudi.

Automatici su to sredili. Pozitronski mozak reagira mnogo brže nego ljudski, pa je omogućio ljudima da skinu ruke s kontrolnih ručica. Utisnuli ste kod svog odredišta i ostavili kola da voze svojim putem.

Sada to prihvaćamo kao činjenicu, ah sjećam se kako je bilo kad su izišli prvi zakoni, prisiljavajući stare mašine da se povuku s putova te dopuštajući vožnju samo automaticima. Kakva je to bila zbrka! Nazivali su to svačim, čak i fašizmom, ali to je ispraznilo auto-ceste, zaustavilo ubijanje i olakšalo ljudima kretanje.

Automatici su, naravno, bili deset do stotinu puta skuplji negoli ručno upravljana kola i nije bilo mnogo pojedinaca, koji su mogli imati vlastito vozilo. Industrija se specijalizirala za proizvodnju automatiziranih autobusa. Nazvavši prijevoznika u bilo koje doba dana, mogli ste za nekoliko minuta imati pred kućom kola za željeni pravac.

Obično ste se morali voziti s drugim putnicima, koji su išli istim putem, ali što je loše u tome?

Međutim, moj poslodavac Samson Harridge imao je svoj automobil. Onog časa kad niu je stigao, otišao sam k njemu. U to

vrijeme za mene to nije bio Mathew. Nisam ni sanjao da će jednom postati starješina Farme. Jedino mi je bilo na pameti da mi on uzima posao. Zato sam ga mrzio.

— Kako vidim, Mr. Harridge, nećete me više trebati...

— O čemu to govorite, Jake? Ne mislite valjda da ću se ja povjeravati ovakvim novotarijama? Vi ostajete i dalje za kontrolnim ručicama.

— Ali, Mr. Harridge, on radi sam, pretražuje cestu i ponaša se u skladu s preprekama na njoj, zapaža ljude, ostala vozila, a pamti i smjerove putovanja.

— Tako oni kažu. Međutim, vi ćete, usprkos tome, i dalje sjediti za upravljačem. Nikad se ne zna kad nešto može otkazati.

Smiješno je kako se kola mogu zavoljeti. Za tili čas sam ga prozvao Mathewom a sve svoje vrijeme trošio sam na poliranje i održavanje. Ostavljao sam ga stalno u pogonu jer se pozitronski mozak najbolje čuvao ako stalno zadržava kontrolu svoje šasije. To znači da mora imati pun rezervoar, tako da motor može danju i noću raditi u praznom hodu.

Nakon nekog vremena tako sam se privikao na Mathewa da sam prema zvuku motora mogao reći kako se osjeća.

Mr. Harridge se također, na osobit način, ponosio njime. Nije imao nikog drugog. Rastao se ili nadživio tri supruge, kao i petoro djece i troje unučadi. Kada je umro, nije bilo iznenađujuće što je svoje imanje oporučno pretvorio u »Farmu za automobile u mirovini«, kojom sam ja upravljao, a Mathew bio prvi član slavne loze.

Pokazalo se da je to moj život. Nikada se nisam ženio jer se ne može imati obitelj i istovremeno održavati automatike onako kako se želi. Novine su to smatrale smiješnim, ali su se nakon nekog vremena prestale šaliti na taj račun. S nekim stvarima nema šale.

Možda nikada niste imali mogućnosti nabaviti automatik, možda je nećete ni imati, ali ako me poslušate, zavoljet ćete ih. Samo čovjek bez srca loše postupa s nekima od njih ili može gledati da se s njima loše ophodi.

Pokazalo se, da neki ljudi, pošto su imali automatik neko vrijeme, čine sve da bi ga ostavili Farmi ako nemaju nasljednika kome ga mogu povjeriti.

To sam objasnio Gellhornu, koji je na to rekao:

— Pedeset i jedna kola! To je hrpa novaca.

Najmanje pedeset tisuća po automatiku, i to u času kupnje; sada vrijede mnogo više. Ja sam za njih učinio mnogo toga.

— Čini mi se da treba puno para za održavanje Farme?

— Imate pravo. Farma je organizacija koja ne donosi dobit, te nema poreznih troškova, a novi automatici koji dolaze obično imaju priložene zaostavštine. Međutim, troškovi se stalno povećavaju.

Moram uređivati okoliš, stalno polažem novi i održavam stari asfalt, zatim je tu gorivo, ulje, dijelovi i novi uređaji. Toga je sve više i više.

— Potrošili ste i mnogo vremena na to.

— Svakako, Mr. Gellhorne. Trideset i tri godine.

— Ne čini mi se da ste od toga sami mnogo imali.

— Nisam? Mr. Gellhorne, vi me iznenadujete. Dobio sam Sally i pedeset ostaiih. Pogledajte ih!

Smiješio sam se. Nisam se mogao suspregnuti.

Sally je bila savršeno čista. Na njezinu je vjetrobranu uginuo neki insekt ili je čestica prašine previše pala na nj, pa se ona prihvatila posla. Provirila je jedna cjevčica i štrcnula »tergosol« preko stakla. Tekućina se brzo razlila glatkom silikonskom površinom. a brisači su je tjerali u mali kanal, iz kojeg je kapala na zemlju. Na blještavu, kao jabuka zelenu poklopcu motora nije se zadržala ni mrijica. Brisači i štrcaljka deterdženta škljocnuli su ponovno i nestali u svojim ležištima

— Nikada nisam vidio da neki automatik to radi — reče Gellhorn.

— Pogađam da niste. To sam na našim vozilima posebno uredio. Ona su čista. Uvijek trljaju svoja stakla jer to vole Sally sam čak ugradio mlaznice s voskom. Polijeva se svake noći, i to tako dugo dok se doslovno ne možete ogledati i uz odraz bilo kojeg dijela obrijati. Kada bih prikupio novca. postavio bih to i na ostale djevojke. Konvertibili su vrlo tašti.

— Mogu vam reći kako ćete sakupiti novac, ako vas to zanima.

— Da, uvijek. Kako?

— Nije li to očigledno, Jake? Rekli ste da bilo koja vaša kola stoje najmanje šezdeset tisuća dolara. Kladim se da veći dio njih vrijedi i šestozramenkastu brojku.

— Tako?

— Jeste li ikada razmišljali da ih prodate nekoliko?

Stresao sam glavom.

— Mr. Gellhorne, čini mi se da niste shvatili. Ja ne mogu prodati nijedna. Ona pripadaju Farmi, a ne meni.

— Novac će ići Farmi.

— Osnivački dokumenti Farme jamče kolima stalnu njegu. Ona ne mogu biti prodana.

— A što je s motorima?

— Ne razumijem vas...

Gellhorn promijeni položaj. Glas mu postade nekako povjerljiv.

— Gledajte, Jake! Objasnit ću vam o čemu je riječ. Tržište je privatnih automatika veliko, uz pretpostavku da budu izradeni dovoljno jeftino. Nije li to točno?

— To nije tajna.

— Devedeset i pet posto cijene otpada na motor. Točno? Dakle, ja znam gdje možemo naći izvor tijela. Također znam gdje možemo

dobro prodati automatike: dvadeset ili trideset tisuća za jeftinije modele, pedeset ili šezdeset za bolje. Sve što trebamo, jesu motori. Sagledavate li rješenje?

— Ne, Mr. Gellhorne.

Shvaćao sam što želi. ali sam ćekao da to kaže.

— Ta ono je upravo ovdje. Vi imate pedeset i jedan motor.

Ekspert ste za automobilsku mehaniku, Jake. Svakako morate biti. Možete izvaditi motor i staviti ga u drugi automobil a da nitko ne vidi razliku.

— To baš ne bi bilo najpoštenije.

— Time nećete štetiti kolima. Učiniti ćete im uslugu. Upotrijebite starije modele. Poslužite se tim Matomotom!

— Pričekajte malo, Mr. Gellhorne. Motori i tijela nisu zasebni dijelovi. Oni su jedinstvena cjelina. Ovi su motori naviknuti na svoja tijela. Ne bi bili sretni u drugim kolima.

— Točno, Jake. To bi bilo kao da vam se uzme razum i stavi u tudu lubanju. Ne biste to voljeli?

— Mislim da ne bih. Ne!

— Ali, ako uzmemo vaš razum i stavimo ga u tijelo mladog atleta? Što onda, Jake? Vi više niste mladić. Kad bi vam se pružila prilika, ne biste li uživali da opet budete dvadesetogodišnjak? To nudim vašim pozitronskim motorima. Bit će stavljeni u novih 57 tijela. Najnovija konstrukcija.

Nasmijao sam se.

— To nema smisla, Mr. Gellhorne. Pojedina su nasa kola možda stara, ali su dobro zbrinuta. Nitko ih ne vozi. Dopušteno im je ići vlastitim putem. Ona su u mirovini. Ja ne bih želio dvadesetogodišnje tijelo, ako to znači kopanje jaraka cijelog mog novog života, uz nedovoljno jela. Sally, što ti misliš?

Sallyna dvoja vrata otvorila su se i zatvorila s prigušenim treskom.

— Što je to? — upitao je Gellhorn.

— To je način na koji se Sally smije.

Gallhorn se nasmiješio na silu. Činilo mi se da smatra kako sam se šalio.

— Jake, budite pametni. Kola su izrađena da budu vožena. Ona vjerojatno nisu sretna ako se ne voze.

— Sally nije vožena pet godina. Meni izgleda sretna.

— Baš me zanima.

Ustao je i polako odšetao prema Sally.

— Hej, Sally! Bi li željela biti vožena?

Njezin je motor zakrčao. Povukla se.

— Nemojte je tjerati. Mr. Gellhorne. Katkad je sklona biti malo jogunasta.

Dva sedana nalazila su se oko stotinjak metara uz cestu. Zaustavili

su se. Činilo se kao da na neki način promatraju. Nisam se brinuo za njih. Pažljivo sam motrio Sally.

— Smiri se Sally — reče Gellhorn.

— Posegnuo je i zgrabio ručicu vrata. Naravno, nisu popustila.

— Pa, otvorila su se čas ranije — primijeti.

— Automatska brava. Sally ima osjećaj privatnosti — odvratio sam.

Ispustio je ručicu i nekako veselo rekao:

— Automobil s osjećajem privatnosti ne bi trebao ići okolo sa spuštenim krovom.

Pošao je unazad, tri četiri koraka i tada brzo, tako brzo da se gotovo nisam stigao ni maknuti da ga zaustavim, potrčao i uskočio u kola. Uhvativši Sally na prepad, isključio je paljenje prije negoli ga je mogla zabraviti.

Prvi put u pet godina Sallyn je motor zamro. Čini mi se da sam kriknuo. Gellhorn je prebacio prekidač na »ručno« učvrstivši ga u tom položaju. Žestoko je pokrenuo motor. Sally je ponovo živjela, ali ne onako slobodna. Krenuo je cestom. Sedani su još uvijek bili tamo. Okrenuli su se i sporo klizšli dalje. Mislio sam da mi ništa od ovoga nije bilo jasno.

Jedan od njih je bio Giuseppe, porijeklom iz milanskih tvornica, a drugi se zvao Stephen. Uvijek su bili zajedno. Bili su novi na Farmi, ali dovoljno dugo da bi znali da naša kola nikad nemaju vozača.

Gellhorn je jurio ravno na njih. Kad im je napokon sjevnulo da se Sally ne namjerava usporiti, da se ne može uspotiti, bilo je prekasno za bilo što osim očajničkih poteza.

Jurriuli su svaki na svoju stranu, dok je Sally kao munja projurila izmedu njih. Steve je probio ogradu jezerca otkotrljavši se preko trave i mulja do samog ruba vode. Giusepe je poskakivao uzduž bankine dok se konačno potresen nije zaustavio.

Kad se Gellhorn vratio, već sam bio izvukao Stevea na auto-cestu, pokušavajući ustanoviti kakvu mu je štetu mogla nanijeti ograda.

Gellhorn otvori Sallyna vrata i iziđe. Povlačeći se, isključio je paljenje po drugi put.

— Eto — rekao je — mislim da sam joj učinio mnogo dobroga.

Suzdržavao sam se:

— Zašto ste projurili između sedana? Za to nije bilo razloga,

— Očekivao sam da će se skloniti.

— I jesu. Jedan je prošao kroz ogradu...

— Žao mi je, Jake. Mislio sam da će brže reagirati. A znate kako: bio sam u mnogim autobusima, ali samo dva ili tri puta u privatnim automaticima. Ovo je prvi put što sam jednoga i vozio. Eto vam isprike, Jake. Naprosto me uhvatilo da jednog provozam, a ja sam prilično tvrdokoran. Uzgred, nećemo morati ići niže od dvadeset posto

prema listi cijena, a da imamo dobru prođu. To će biti devedesetpostotna dobit.

— Kako ćemo dijeliti?

— Popola, a ja preuzimam cijeli rizik.

— Dobro. Saslušao sam vas, a sada slušajte vi mene!

Podigao sam glas jer sam bio previše ljut da bih i dalje bio pristojan.

— Kada ste ugasili Sallyn motor, povrijedili ste je. Kako bi se vama sviđalo da budete onesviješteni udarcem? To je upravo jednako onom što ste vi učinili Sally kad ste je isključili.

— Jake, pretjerujete. Automatobusi se isključuju svake noći.

— Sigurno; to je upravo ono zbog čega ne želim ni jednog od svojih dječaka i djevojčica u 57 vaših pomodnih tijela, gdje neću moći znati kako se s njima postupa. Autobusima je svakih nekoliko godina potreban popravak njihovih pozitronskih krugova. Krugovi starog Mathewa nisu dirani dvadeset godina. Što mu vi možete ponuditi u usporedbi s tim?

— Dobro, sada ste uzbuđeni. Mislim da ćete razmisliti o mojoj ponudi i povezati se sa mnom kad se malo ohladite.

— Razmislio sam o svemu o čemu je trebalo. Kad vas slijedeći put ponovo vidim, pozvat ću policiju.

Smiješak mu se zaledio, a usta postala tvrda i ružna.

— Samo čas, starkeljo! — promrsio je!

— Dobro, samo čas. Ovo je privatni posjed i naređujem vam da odete.

Slegnuo je ramenima.

— Dobro! Zbogom!

— Mrs. Hester će vas ispratiti s posjeda. Neka vam taj zbogom bude stalan.

Ali nije bilo tako. Sreli smo se dva dana kasnije. Točnije, dva i pol dana kasnije jer bilo je podne kad sam ga prvi put vidio, a malo iza ponoći drugi put.

Podigao sam se u krevetu, žmirkajući zaslijepljeno, kada je upalio svjetlo. Nisam shvaćao što se zbiva. Kad sam konačno progledao, nije trebalo mnogo objašnjenja. U desnoj ruci je stiskao šakostrijel, gadnu malu, iglastu cijev, jedva vidljivu između dva prsta. Znao sam da ću, ako samo malo jače stisne ruku, biti rastrgnut.

— Odjeni se, Jake! — rekao je.

Nisam se pomakao. Samo sam ga promatrao.

— Vidiš, Jake, ja poznajem situaciju. Sjećaš li se, posjetio sam te prije dva dana. Nemaš stražara, nemaš elektrizranih ograda, nemaš alarmnih uredaja. Ničega.

— Ne trebam ih — tiho sam rekao. — Međutim, nema smetnji da odete, Mr. Gellhorne. Ja bih to na vašem mvjestu učinio. Ovo mjesto

može biti vrlo opasno.

Malko se nasmijao:

— Da vrlo opasno, osobito za onoga tko stoji s krive strane oružja.

— Opazio sam da ste naoružani.

— Onda kreći! Moji ljudi čekaju!

— Ne! Mr. Gellhorne, ne! Dok mi ne kažete što želite, a možda ni tada.

— Prekjučer sam ti dao ponudu.

— Odgovor je još uvijek — ne!

— Sada je ovo bitnije negoli ponuda. Ovdje sam s nekolicinom ljudi i automatobusom. Imaš priliku da pođeš sa mnom i izvadiš dvadeset i pet pozitronskih motora. Ne tiče me se koje ćeš izabrati. Natovarit ćemo ih na automatobus i odnijeti, a jednom kad ih se riješim, trudit ću se da dobiješ svoj dio.

— Držim da za to imam vašu riječ. Nije zamijetio moj sarkazam.

— Imaš.

— Ne!

— Ako ustraješ s odbijanjem tada ćemo to mi učiniti, na naš način. Sam ću izvaditi motore, ali svih pedeset i jedan. Sve.

— Nije lako odspajati pozitronske motore, Mr. Gellhorne.

— Znam to dobro, Jake, a da budem iskren, nisam stručnjak. Može se dogoditi da uništim prilično motora pokušavajući ih izvući. Zbog toga ću morati raditi na svih pedeset i jednom, ako nećeš sudjelovati. Može biti da ću od toga izvući samo dvadeset i pet. Prvih nekoliko, s kojima ću se poigrati, stradat će vjerojatno najviše. Dok se ne uhodam. Još nešto: ako budem morao raditi sam, mislim da će Sally biti prva na redu.

— Ne mogu vjerovati da mislite ozbiljno, Mr. Gellhorne.

— Jake, mislim ozbiljno. Ako želiš pomoći, možeš zadržati Sally, inače će ona možda biti vrlo jako ozlijeđena. Žalim!

— Poći ću s vama, ali upozoravrm vas još jedanput: bit ćete u velikoj neprilici, Mr. Gellhorne.

Smatrao je to vrlo zabavnim. Dok smo zajedno silazili stepenicama, potiho se smijao.

Ispred kuće, na prilaznom put i prema garažama-apartmanima, čekao je automatobus. Pored njega primjećivale su se sjene tri čovjeka. Snopovi svjetla njihovih svjetiljki obasjali su nas kad smo se približili.

Gellhorn tiho reče:

— Hajdemo! Uhvatio sam starog momka. Primaknite kamion i započnimo!

Jedna od sjena uskočila je u kabinu i utisnula odgovarajućo upute na kontrolnoj ploči.

Krenuli smo uz prilaz. Autobus nam je bio za petama.

— On neće moći u garažu — rekao sam. — Vrata neće reagirati. Ovdje nema automatobusa, već samo osobnih automobila.

— Dobro — odvrati Gellhorn. — Parkirajte ga na travnjaku, izvan dosega pogleda.

Čuo sam brujanje kola u garaži, čak desetak metara daleko od ulaza. Obično bi se kola utišala kad sam ulazio, ali ovaj put nisu. Bilo mi je jasno da znaju da su stranći u blizini. Kada su lica Gellhorna i njegovih ljudi postala vidljiva, kola su počela jače brujati. Svi su motori klepetali, i svaki od njih kuckao je nepravilno, tako da je cijela unutrašnjost bučala.

Čim smo stupili unutra, automatski su se upalila svjetla. Gellhorn nije bio uznemiren bukom kola, ali tri njegova pomagaća bili su iznenadeni. Izgledali su poput unajmljenih grubijana lupeških lica. Poznavao sam takve tipove i nisam bio zabrinut.

Jedan od njih primijeti:

— Prokletstvo, pa oni troše benzin!

— Moja kola uvijek rade — rekao sam ukočeno.

— Ne noćas — rekao je Gellhorn. — Isključite ih!

— To nije tako lako, Mr. Gellhorne.

— Počni!

Nisam se micao. On je mirno držao svoj šakostrijel uperen u mene.

— Rekao sam vam, Mr. Gellhorne, da se s mojim kolima dobro postupalo na Farmi. Ona su naviknuta na to i odbijaju sve drugo.

— Imaš jednu minutu — rekao je. — Propovijedaj mi drugi put.

— Samo pokušavam objasniti nešto, a to je da moja kola mogu razumjeti što im govorim. Pozitronski će motor to naučiti s vremenom. Moja su kola naučila. Sally je razumjela vašu ponudu dva dana poslije. Sjetite se kako se smijala kad sam je pitao za mišljenje. Ona zna također i što ste joj učinili, kao i dva sedana koji ste preplašili, a ostali pak znaju što treba učiniti s uljezima.

— Čuj, ti luda stara budalo . ..

Povisio sam glas:

— Sve što moram reći jest: Držite ih!

Jedan od ljudi je problijedio i kriknuo, ali se njegov glas ugušio u pedeset i jednoj istodobno uključenoj sireni. Tulile su neprekidno. Između zidova garaža odjekivao je divlji metalni urlik. Dvoja su kola krenula naprijed bez žurbe, ali i bez dvojbe što im je meta. Druga dvoja stala su u red iza prvih. Preostala su se pokretala u svojim odjeljcima.

Grubijani su se zagledali zaprepašteno, a zatim povukli.

Viknuo sam:

— Ne naslanjajte se na zidove!

Kao da su to mislili i sami. Potrčali su bezglavo prema izlazu. Na vratima se jedan od Gellhornovih ljudi okrenuo, podigavši ruku sa

šakostrijelom. Iglasti snop je uz plavi bljesak zaparao prema prvim kolima.

To je bio Giuseppe. Tanka crta boje oljuštila se s njegova poklopca, a na desnoj polovici vjetrobrana pojavila se pukotina, no staklo se nije raspalo.

Ljudi su istrčali kroz vrata, a za njima su dvoja po dvoja kola izlazila u noć, tuleći osvetnički.

Držao sam ruku na Gellhornovu ramenu, ali mislim da se ionako nije mogao pomaći. Usne su mu drhtale.

Tiho sam rekao:

— Eto, zato ne trebam električnih ograda ili čuvare. Moje se vlasništvo samo čuva.

Gellhornove su se oči zapanjeno kretale lijevo-desno, kako je par po par kola prolazio pored nas.

Ż To su ubojice! — reče.

— Ne budite glupi. Oni neće ubiti vaše ljude.

— To su ubojice! — nije prestajao šaptati.

— Oni će samo očitati lekciju vašim ljudima. Moja su kola posebno izvježbana za kros-kantri, upravo za ovakvu priliku. Mislim da će kazna koju će trpjeti vaši ljudi biti gora nego li izravno ubojstvo. Je li vas ikada ganjao neki automobil?

Nije odgovorio.

Nastavio sam. Nisam želio propustiti sitnicu:

— U noći će se iza vaših ljudi šuljati sjenke goneći ih i presretati ih, tuliti iznenada i zalijetati se na njih, promašujući za dlaku uz cvilež kočnica i grmljavinu motora. To će potrajati tako dugo dok vaši ljudi ne padnu, bez daha i polumrtvi, čekajući bespomoćno da preko njih prijedu nemilosrdni kotači Kola to neće učiniti. Okrenut će se. Međutim, možete se kladiti da vaši ljudi ovamo nikada više neće svratiti, ni za sav novac koji im vi ili desetorica takvih kao vi ponudite. Poslušajte!

Pojačao sam stisak njegova ramena, a on se napregao da boije čuje.

— Ne čujete li kako u daljini vrata kola lupaju? Oni se smiju. Zabavljaju se.

Njegovo se lice bijesno zgrčilo. Podigrao je ruku. Još uvijek je stezao oružje.

Mirno sam rekao:

— Ne činite to! Jedan je automatomobil još s nama.

Čini mi se da do tada nije opazio Sally jer se ona vrlo tiho približila. Iako me njen prednji desni štitnik gotovo dodirivao, nisam čuo njen motor. Zadržavala je dah.

Gellhorn je kriknuo.

— Ona vas neće dotaknuti tako dugo dok sam s vama, ali ako me

ubijete... Znate, Sallv vas baš ne voli.

Gellhorn je okrenuo šakostrijel u smjeru Sally.

— Njen motor je oklopljen. Prije nego opalite drugi put, pregazit će vas.

— Onda dobro! — viknuo je i iznenada mi savio ruku iza leđa te zavrnuo tako da sam jedva stajao. Držao me tako između sebe i Sally, ne popuštajući.

— Ne pokušavaj se istrgnuti, starkeljo, inače ću ti iščupati ruku!

Morao sam krenuti s njim. Sally se zabrinuto gurala iza nas, ne znajući što da učini. Pokušao sam joj nešto reći, ali nisam mogao. Stiskao sam zube i stenjao. Gellhornov automatobus još je stajao pred garažom. Bio sam prisiljen ući, a on je uskočio za mnom, zaključavajući vrata.

— Dobro, sada ćemo razgovarati razumno.

Trljao sam ruku pokušavajući je vratiti u život, istovremeno nesvjesno proučavajući kontrolnu ploču automatobusa,

— Ovo je prepravljeno — rekoh.

— To je primjer moga posla — odvratio je otrovno. — Pokupio sam odbačenu šasiju, pronašao upotrebljivi mozak i slijepio si privatni automatobus. Pa što onda?

Zgrabio sam reparirani panel, vukući ga na stranu.

— Što, do vraga! Ostavite to!

Rubom dlana udario me po ramenu. Rvali smo se neko vrijeme.

— Ne želim automatobusu učiniti ništa nažao! Što mislite tko sam ja? Želim samo pogledati neke spojeve motora.

Nije trebalo puno proučavati.

— Vi ste obična hulja. Niste imali pravo sami instalirati ovaj motor. Zašto niste uzeli robotičara?

— Izgledam li toliko lud?

— Čak i ako je to ukradeni motor, niste smjeli tako učiniti s njim. Ja ne bih tako postupio ni s takvim lupežom kao što ste vi. Lem, ljepljiva vrpca, štipaljke! To je divljački!

— To radi, zar ne?

— Da, ali ovo mora biti pakao za autobus. I vi biste mogli živjeti s kroničnom glavoboljom i kostoboljom, ali to baš ne bi bio lijep život. Ova kola trpe!

— Zaveži!

Pogledao je kroz prozor na Sally, koja se dokotrljala k autobusu što je bliže mogla. Provjerio je jesu li vrata i prozori zaključani.

— Sada krećemo. Bit ćemo izvan domašaja kad se ostala kola vrate.

— To vam neće puno pomoći.

— Tvoja će kola jednom potrošiti gorivo, nije li tako? Ti ih nisi uredio tako da mogu sama uzimati gorivo, ne? Vratit ćemo se i

dovršiti posao.

— Tražit će me — rekoh. — Mrs. Hester će zvati policiju.

Prešutio je to. Ubacio je autobus u brzinu. Poskočili smo naprijed. Sally nas je slijedila. On se nasmijao.

— Što ona može ako si ti sa mnom?

Činilo se da je to i Sally shvatila. Ubrzala je, pretekla nas i nestala u noći. Gellhorn je otvorio prozor i pljunuo.

Autobus je poskakivao po tamnoj cesti, a njegov je motor neujednačeno čegrtao. Gellhorn je prigušio svjetla, tako da je fluorescentna zelena linija po sredini puta svjetlucajući se na mjesečini, bila jedini putokaz koji nas je držao podalje od drveća.

Promet je bio vrlo rijedak. Dva su nas automobila mimoišla, a na našoj strani ceste nije bio nijedan.

Najprije sam čuo lupanje vrala. Brzo i oštro u tišini noći, prvo slijeva, a zatim i zdesna. Gellhornove su ruke drhtale kad je divljački ubacio u veću brzinu. Tada nas je zaslijepio snop svjetla između skupine drveća. Drugi snop udario je na nas iza ograde, s druge strane puta. S raskršća kojih četiristo metara ispred nas, začula se škripa kola, koja su projurila poprijeko.

— Sally je otišla po ostale. Mislim da ste opkoljeni.

— Pa što onda? Što oni mogu učiniti?

Pogrbio se iznad kontrolne ploče zureći kroz vjetrobran. — Ti stari, ne pokušavaj ništa — promrmljao je.

Ne bih ni mogao. Bio sam kao slomljen. Lijeva mi je ruka gorjela.

Zvukovi mnogih motora postajali su sve bliži. Čuo sam kako čudno bruje. Odjednom mi se učinilo da moja kola međusobno razgovaraju. Zbor sirena oglasio se straga. Okrenuo sam se, a Gellhorn je pogledao u retrovizor.

Slijedio nas je tucet kola, vozeći na obje vozne trake. Gellhorn se luđaeki nasmijao.

Kriknuo sam.

— Stop! Zaustavi vozilo!

Ni pola kilometra pred nama, jasno vidljiva u snopovima svjetla dvaju sedana, na cesti je stajala Sally. Njeno se vitko tijelo izvilo preko ceste. Dvoja su kola ubrzala zauzimajući istovremeno suprotnu traku, nama s lijeva uskladivši svoju brzinu s našom i onemogućivši tako Gellhornu skretanje. Međutim, on to nije ni namjeravao. Autobus je vožen ručnom komandom. Stavio je prst na dugme s natpisom »Punom brzinom naprijed«.

— Ovaj je autobus teži od nje pet puta, stavi. Odgurnut ćemo je s ceste kao mrtvo mače.

Znao sam da će to i učiniti. Otvorio sam prozor i ispruživši glavu, vrisnuo:

— Sally! Ukloni sc s puta, Sally!

Moj je glas prigušen cviljenjem kočničkih obloga. Osjetio sam kako letim i čuo Gellhornov dah, naglo istisnut iz tijela.

— Što se dogodilo? — upitah.

Stali smo. Sally i autobus su bili udaljeni samo dva metra: jedan nasuprot drugome. Unatoč pet puta većoj masi koja je jurila na nju, nije uzmakla. Imala je hrabrosti.

Gellhorn je potezao ručicu ručnog upravljanja.

— Mora ići! — mrmljao je. — Mora ići!

— Ne na način na koji ste priključili motor, stručnjače. Pogledao me ljutito i duboko iz grla zarežao. Kosa mu je prekrila čelo. Podigao je šaku.

— To je jedini savjet koji sam od tebe primio, starkeljo.

Znao sam da je spreman pucati. Prislonio sam se uz vrata autobusa, zureći u šaku što se podizala. Odjednom su se vrata otvorila. Ispao sam na leđa udarivši o tlo. Kao u snu čuo sam lupu vrata koja su se iza mene ponovo zatvorila.

Podigao sam se na koljena i vidio kako se Gellhorn bezuspješno rve s prozorom koji se upravo zatvarao, nišaneći kroz staklo. Nije stigao opaliti. Autobus je uz urlik mašine krenuo.

Sally više nije bila na putu. Promatrao sam svjetla autobusa kako se titrajući udaljuju niz auto-cestu.

Bio sam iscrpljen. Sjeo sam gdje sam se zatekao, nasred puta, pokušavajući vratiti dah.

Jedva sam čuo kola koji su se zaustavila pored mene. Pogledao sam. To je bila Sally. Lagano, s ljubavlju, njena su se vrata otvorila.

Nitko nije vozio Sally pet godina, osim, naravno, Gellhorna. Znao sam što tolika sloboda znači kolima.

— Hvala, Sally — rekoh— uzet ću koja novija kola.

Ustao sam i okrenuo se. Medutim, vješto i lijepo poput balerine Sally se ponovno dokotrljala pred mene. Nisam smio povrijediti njene osjećaje. Ušao sam. Njeno prednje sjedalo zračilo je svježim mirisom. Zahvalno sam legao. Moji dječaci i djevojčice brzo i nježno su me odveli kući.

Mrs. Hester mi je slijedeće večeri s velikim uzbuđenjcm donijela kopiju radio-vijesti.

— To je Mr. Gellhorn — rekla je. — Čovjek koji vas je posjetio.

— Što je s njim?

Plašio sam se njezina odgovora.

— Našli su ga mrtvog. Zamislite, ležao je u jarku. To može biti i netko nepoznat.

— Raymond Gellhorn — odvratila je glasnije. — Ne mogu postojati dvojica! Opis se također slaže. Kakav način umiranja. Pronašli su tragove autobusnih guma na njegovu tijelu. Drago mi je što je tako, inače bi mogli doći njuškati i ovdje.

— Da li se to dogodilo u blizini?

— Ne — blizu Cooksvillea. Pročitajte sami ako želite.

Kad se Mrs. Hester udaljila, pograbio sam izvještaj. Nije bilo sumnje. Liječnik je izjavio da je žrtva prethodno trčala i u trenutku smrti bila potpuno iscrpljena. Zanimalo me koliko se dugo autobus s njim igrao prije konačnog udarca, ali o tome u izvještaju nije bilo riječi.

Pronašli su autobus po tragovima guma. Policija je pokušavala istražiti vlasništvo.

Nije bilo ni spomena o trojici Gellhomovih razbijača i zbog toga sam im bio zahvalan. Nijedna naša kola nisu sudjelovala u tom gonjenju i ubojstvu.

To je bilo sve. Pustio sam papir da padne.

Gellhorn je, to je očito, bio kriminalac. Nisam razmišljao je li zaslužio smrt, no, mučio me je način pogibije.

Od tada su prošli mjeseci, ali se ne mogu otarasiti tih misli. Moja kola razgovaraju međusobno. U to više ne sumnjam. Kao da su to prestali tajiti. Njihovi strojevi stalno klepeću i kuckaju. Međutim, ne razgovaraju samo među sobom već i s drugim vozilima koja poslovno dolaze na Farmu. I Gellhornov ih je autobus vjerojatno razumio, iako na posjedu nije bio ni cijeli sat. Prizivam u sjećanje sliku jurnjave niz auto-put i kola koja s obje strane pregrađuju put autobusu, lupajući motorima, sve dok ih nije razumio, zaustavio se, pustio me van i odjurio s Gellhornom.

Jesu li mu moji automatomobili rekli da ubije Gellhorna? Da li je to možda bila njegova zamisao? Mogu li kola uopće tako daleko misliti? Konstruktori motora kažu da ne, ali jesu li oni baš sve predvidjeli?

Što ako milijuni automatomobila na Zemlji počnu misliti poput Gellhornova autobusa?...

Svakog jutra čim se probudim, razmišljam o tome. Više ne osjećam onoliko zadovoljstvo svojim kolima kao prije. Što više, zapazio sam da čak sve više izbjegavam i Sally.

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Najkraća SF priča na svijetu

Preveo Krsto Mažuranić

Posljednji čovjek na Zemlji sjedio je sam u sobi. Tada začuje kucanje na vrata...

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Jedno tijelo za obradu

F. L. Wallace
Student Body

Preveo Nikola Parović

Još nije bilo potpuno svanulo. Dežurni je oficir, izišavši iz broda, žmirkao u ranom svjetlu. Otvori potom širom oči i žurno se vrati u brod. Tri minute poslije ponovo se pojavio na izlazu, ovaj put s biologom.

— Prošle ste noći kazali da na ovom planetu nema ničegašto bi bilo opasno — reče oficir Hafner. — Mislite li još uvijek tako?

Dano Marin je zurio u polumrak.

— Dakako.

Iako mu glas nije zvučao baš uvjerljivo, pokušao je svoju tvrdnju potkrijepiti smijehom. Nesigurnim smijehom.

— Ovo nije za smijeh. Razgovarat ćemo kasnije

Biolog je ostao kraj broda, dok je dežurni oficir krenuo prema nizu kolonista koji su tu spavali.

— Gospođice Athyl — reče zaustavivši se kraj nje.

Ona zijevnu, protrlja oči, promeškolji se i ustade. Pokrivač što je trebao biti tu negdje — nestao je. Nije bilo ni odjeće koju je imala na sebi kad je legla. Zapanji se, kao što čini svaka žena kad ustanovi da je neodjevena, i to još bez njena znanja ili pristanka.

— Sve je u redu, gospođice Athyl. Nisam ja nikakav voajer, no ipak mislim da biste trebali nešto navući.

Sada je većina kolonista već bila ustala. Hafner im se obrati:

— Ako nemate neko prikladno odijelo u brodu, komesar će vam nešto dati. Kasnije ćemo vam sve objasniti.

Kolonisti su se raštrkali. Među njima nije bilo usiljene sramežljivosti — kako bi inače proživjeli godinu i pol na prenatrpanom brodu. Tko im je uzeo odjeću? Bilo je to najveće iznenađenje što ih je dotad snaslo.

Pri povratku do svemirskog broda Hafner se malo zaustavio.

— Imate li neku predodžbu o ovome?

Marin slegne ramenima.

— Kako bih je mogao imati? Planet je za mene isto takva nepoznanica kao i za vas.

— Svakako. Ali vi ste biolog.

Bio je jedini znanstvenik u grupi surovih i sirovih kolonista i graditelja. Od njega su očekivali odgovore i na mnoga druga pitanja, koja nisu bila iz njegova znanstvena područja.

— Najvjerojatnije noćni kukci — iznio je jednu od pretpostavki. Bila je dosta labava. Doduše, znao je da su u stara vremena skakavci za tren oka mogli ogoliti čitava polja. Jesu li isto mogli učiniti i s odjećom a da ne probude ljude? — Ispitat ću i tu mogućnost — doda. — Čim ustanovim nešto određenije, obavijestit ću vas.

— Dobro — Hafner samo kimnu glavom i uđe u brod.

*

Dano Marin je odšetao do šumice u kojoj su spavali kolonisti. Bila je očita pogreška što su dopustili da tamo spavaju, ali u vrijeme kad su to kolonisti zahtijevali, nije bilo razloga da im se to zabrani. Poslije osamnaest mjeseci u pretrpanom svemirskom brodu svatko se želio nadisati svježeg zraka i uživati u šumu lišća.

Marin pogleda šumicu. Bila je prazna. Žene i muškarci su otišli u brod da se odjenu. Drveće nije bilo visoko. Lišće je bilo tamnozeleno. Ponegdje pokoji bijeli cvijet. Obasjani suncem izgledali su veći nego što su zapravo bili. Marina su neodoljivo podsjećali na magnoliju.

Čudna igra s odjećom. Biološki su nalazi uvijek bili ispravni, no sada je očito učinjena greška. Za ovaj su planet mislili da je najprikladniji za čovjeka od svih što su ih dotad otkrili. Nešto insekata, bezopasnih životinja, s izvanrednom klimom. Nazvali su ga SREĆA. Čitavo je tlo bila golema, ugodna dolina.

Očito je nešto na planetu promaklo biološkim ispitivanjima.

Marin je kleknuo da bi podrobnije pregledao tlo i potražio tragove. Ako su insekti uzročnici, moralo bi biti barem i nekoliko mrtvih, zgnječenih, dok su se kolonisti prevrtali u snu. Ali nije ih bilo.

Ustao je, nezadovoljan, i polagano krenuo šumicom. Možda je to drveće krivo? Da nije noću ispustilo neke tvari što su mogle rastvoriti materijal od kojeg je odjeća? Daleka pretpostavka, ne i nemoguća. Otkinuo je jedan list, smrvio ga među prstima i protrljao po rukavu. Miris opojan, ali ništa se nije dogodiio. Pretpostavka time još nije opovrgnuta, no ipak...

Pogledao je kroz krošnju u nebo i svijetloplavo Sunce. Bilo je nekako slično onom na Zemlji.

Gotovo nije opazio velike raširene oči što su ga promatrale ispod grma. Sagne se da dohvati životinjicu, koja cvileći poče bježati. Potrči za njom kroz travu i jedva je uhvati. Nježno joj je tepao i gladio je, tako da se prestala plašiti.

Dežurni je oficir nezadovoljno gledao u kavez. Bilo je to neugodno stvorenje, slično, nerazvijenu glodaru rijetka i tanka krzna.

— Možemo li je iskorijeniti? — pitao je Hafner. — Mislim, samo ovdje.

— Ne vjerujem. Ona čini ekološku bazu.

Hafner pogleda iznenađeno biologa.

— Znate li kako djeluje Biološka kontrola? Čim se otkrije neki novi planet na kojem bi se moglo živjeti, šalje se brod s opremom. Brod leti nisko preko većeg dijela planeta, a njegovi instrumenti bilježe nervne impulse svih živih bića na njemu. Ti instrumenti mogu razlikovati karakteristične impulse svega što ima mozak ili nešto slično, uključujući i insekte.

Tako se dobiju vrlo dobri podaci o životinjama i njihovoj rasprostranjenosti. Naravno, Biološka kontrola uvijek uzima nekoliko uzoraka sa sobom radi usporedbe sa životinjama na određenom planetu. Inače bi zabilježeni nervni impulsi bili samo zbrka na mikrofilmovima. Biološki izvještaji pokazuju — nastavi Marin — da je ova životinjica jedna od četiri vrste sisavaca na ovom planetu. Ona je također i najbrojnija.

Hafner zagunđa.

Ż Dakle, kad bismo ih ovdje poubijali, došli bi novi iz drugih predjela?

— Upravo tako. Ima ih oko milijun na ovom poluotoku. No, ako biste postavili neku prepreku na užem dijelu kopna i tako zagradili poluotok, mogli bi se istrijebiti na ovom području.

Oficir je opsovao nešto sočno. Ograda bi se mogla napraviti ali to iziskuje mnogo rada i vremena, mnogo više nego što je on bio spreman žrtvovati.

— Čime se hrane? — upitao je suho.

— Svačim pomalo, očito. Kukcima, voćem, različitim sokovima i zrnjem. — Dano Marin se nasmiješi. — Čini mi se da ga možemo nazvati i svežderom. Našu odjeću također jede.

Hafner se nije smijao.

— Mislio sam da naša odjeća može odoljeti svemu, pa i različitim životinjicama.

— I može na dvadeset sedam planeta — slegnuo je ramenima Marin. — Na dvadeset i osmom smo sreli maloga prijaška koji ima bolje probavne sokove, i to je sve.

Hafrier ga je gledao zabrinuto.

— Bi li oni mogli ugroziti i naše usjeve koje namjeravamo ovdje sijati?

— Bio bih spreman reći da neće. Ali... tako sam mislio i za odjeću pa sam se prevario.

— Vi se pobrinite za usjeve. Pronadite neki način da ih držite podalje od naših polja. U meduvremenu će svi spavati u brodu, dok ne sagradimo spavaonice.

Pojedinačne bi zgrade bile mnogo prikladnije za ovakvu koloniju, pomislio je Marin. Ali nije on o tome odlučivao. Hafner je bio čovjek koji je nastojao da se red i poredak bezuvjetno poštuju, onako kako je zapisano u pravilnicima.

— Svežder... — započeo je Marin.

Hafner je nestrpljivo kimnuo glavom.

— Pozabavite se time — rekao je i nastavio ići prema brodu.

Biolog je uzdahnuo. Taj mali svežder, ta tako nježna životinjica, bila je najvažnija stvar na Sreći. Zašto, na primjer, na ovom planetu ima tako malo kopnenih životinja? Nema reptila, nema ptica, nego samo četiri vrste sisavaca.Svaki slični planet bio je krcat golemim mnoštvom raznovrsnih životinja. Sreća ih, unatoč na prvi pogled izvanrednim uvjetima, nema. Zašto?

Marin je zatražio od Biološkog centra da ga pošalju u ovu ekspediciju jer se činilo da tu ima zanimljivih stvari. A sada se mora baviti problemom istrebljenja.

Pružio je ruku u kavez i izvadio malog sveždera.

I očekivali su da na ovom planetu nadu sisavca. Usporedni se razvitak o tome pobrinuo. Najgrublje rečeno, ista okolina i uvjeti dovest će do razvitka istih ili sličnih životinja.

U kasnijim karboniziranim šumama na Zemlji bilo je životinja kao što je ovaj sveždera, primitivni sisavac od kojeg su se kasnije razvili ostali. Na Sreći se takva evolucija nije dogodila. Što je tu prirodu zaustavilo? U tome je bio pravi problem, a ne kako iskorijeniti ovu malu životinjicu.

Marin zabode iglu u sveždera. Zacvilio je i onda se umirio. Izvukao je nešto krvi i vratio ga u kavez.

Šef kolonije je vikao, iako je inače uvijek vrlo tiho govorio.

— Kako znate da je to bio miš? — pitao ga je biolog.

— Pogledajte — reče šef ljutito. Životinjica je uistinu sličila na miša. Šef kolonije opsuje.

— Nemojte mi sada reći da su to samo mišoliki stvorovi. Znam ja te. Sada je najvažnije da ih se oslobodimo.

— Jeste li pokušali otrovom?

— Kažite mi samo kojim.

Na to se i nije moglo tako lako odgovoriti. Što može otrovati životinju koju nikada prije nisi vidio i o kojoj baš ništa ne znaš?

Izvještaj biološke kontrole: takva životinja uopće ne postoji.

Stvar je neočekivano postala vrlo ozbiljna. Kolonija je mogla živjeti od prinosa sa zemlje, tako je trebalo i biti. Ali za tri će godine doći još jedna grupa kolonista. Očekivalo se da ova kolonija sačuva viškove hrane za povećan broj ljudi. A što ako ih ne bude mogla uskladištiti?

Marin ode do skladišta i pomno ga pregleda. Bila je to vrlo

jednostavna konstrukcija. Nimalo lijepa, ali vrlo otporna. Betonski prljavi pod, pojačani debeli zidovi i jednako čvrst strop. Sve je bilo ojačano i povezano molekularnim cementom, koji je prostor činio gotovo hermetično zaštićenim. Nije bilo prozora, samo dvoja vrata. Zgrada je svakako morala biti zaštićena od glodavaca.

Pažljivim ispitivanjem otkrivena je neočekivana pojava. Pod je bio tvrd kao staklo, nikakva ga životinja ne bi mogla probiti. Ali, kao i svako staklo, bio je krhak. Ekipa što je gradila spremište očito se jako žurila da se što prije vrati na Zemlju, pa nije bila dovoljno pažljiva. Pod je stoga na nekim mjestima bio dosta tanak. I ponegdje je ispod teške opreme naprsnuo. Dovoljno za životinju što živi pod zemljom da si napravi prolaz.

Nije bilo mogućnosti da se gradi novo skladište, a bilo je prekasno i da se išta popravlja. Mišolike su životinjice prodrle unutra i sada se trebalo pozabaviti s njima.

Biolog se uspravio.

— Uhvatite mi ih nekoliko živih pa ću vidjeti što se može učiniti.

Ujutro je desetak bilo poslano u laboratorij. Zaista, bili su to svojevrsni miševi.

Njihove su reakcije zbunjivale. Ni dva od njih nisu bila podložna istom otrovu. Jedna je smjesa ukočila jednoga u tren oka, dok su ostali bili jos čiliji! Specijalno pripremljeni otrov nimalo im nije naudio.

Pustošenje u skladištu nastavljalo se nesmanjenom žestinom. Crni miševi, bijeli, sivi i smeđi, kratkorepi i dugouhi nastavili su jesti koncentrate hrane, a uništavali bi i zagadili ono što nisu pojeli.

Marin je porazgovarao s rukovodiocima i istakao im svu ozbiljnost stanja, predloživši kako da se suzbije napast.

— Ali ne možemo napraviti novo skladište — bunio se Hafner.

— Barem ne dotle dok ne sagradimo atomski generator.

— A i onda ćemo imati prečih potreba — dodao je drugi.

Hafner nasloni glavu na obje ruke.

— Više mi se sviđa ono drugo rješenje. Napravite jednu i vidite kako će djelovati.

— Ja sam mislio tri — reče biolog.

— Samo jedna dolazi u obzir — ustrajao je Hafner. — Ne mozemo odvojiti opremu za to dok ne vidimo kako djeluje.

Po svemu sudeći, imao je pravo. Imali su opreme koliko su mogla dopremiti tri broda. Računice su pokazale da je opreme stalno nedostajalo.

Marin prenese odobrenje inženjerima. Još je jedanput pregledao svoju specifikaciju. Kad bi dobio sve što mu je trebalo, mogao bi napraviti i bolju stvar.

Za dva dana stroj je bio gotov. Dopremljen je u skladište. Paketić

je otvoren i neobičan stroj, bolje rečeno robot, iskoči narogušeno.

— Mačka! — uzviknu nadglednik skladišta očito zadovoljan, Pružio je ruku prema glatkoj crnoj spravi.

— Ako ste dodirnuli bilo što na čemu je bio miš, onda čuvajte ruku — upozori ga biolog. — Reagira na miris kao i na pojavu miša i njegov zvuk.

Nadglednik se uplaši i trgne ruku. Robot bešumno nestade iza uskladištenog materijala.

Za tjedan dana još je bilo miševa u skladištu, ali tako malo da više nisu predstavljali opasnost.

Hafner je pozvao Marina u svoj ured u maloj zdepastoj zgradi u središtu naselja. Kolonija je neprekidno rasla i imala je izgleda da bude stalna. Hafner je zadovoljno sjedio i gledao biologa.

— Dobar ste posao napravili. Iskorijenili ste kugu što nas je morila.

Marin je kimnuo.

— Nije bilo loše, samo tu uopće nije smjelo biti miševa. Biološka kontrola je...

— Nema veze — reče šef. — Svatko griješi pa može i ona.

Naslonio se na stolicu i vrlo ozbiljno pogledao biologa.

— Treba napraviti jedan vrlo važan posao a nemam ljudi. Ako vi nemate ništa protiv...

Hafneru je uvijek nedostajalo radne snage i tako će biti sve dok planet ne bude pretrpan ljudima. Ali i tada će često tražiti da netko drugi uradi posao koji su inače trebali njegovi stručnjaci. Dano Marin nije bio izravno podređen Hafneru, njega je Biološka kontrola posudila ekspediciji. Pa ipak je valjalo malo surađivati sa šefom. Uzdahnuo je.

— Nije ništa strašno — reče oficir, shvativši njegov uzdah. Nasmijao se. — Sastavili smo kopač. Ja bih želio da vi njime rukujete.

Dano Marin je odahnuo zadovoljno. Otkako je uspio u istraživanjima, nije imao nekih važnijih poslova.

— Osim hrane moramo uvoziti dosta drugih potrepština — objašnjavao je Hafner. — To je dug i skup put i mi bismo morali iskoristiti sve što nam ovaj planet može pružiti. Potrebna nam je nafta. Bit će mnogo kotača koji će se okretati našom kolonijom. Kada za to dođe vrijeme, mi ćemo sagraditi tvornicu sintetskih ulja, ali ako bismo mogli sada otkriti neko nalazište, bila bi to i te kakva prednost.

— Pretpostavljate da je geološki sastav Sreće sličan Zemljinu?

Hafner neodređeno mahne rukom.

— Zašto ne? Pa ovo je Zemljin ljepši blizanac, nije li?

— Zbilja, zašto ne?

No, ne može se samo zaključivati prema slici površine nekog planeta, razmišljao je Marin. Zaista, sličio je na Zemlju, ali koliko one

imaju stvarne veze? Biologu se ovo učinilo zgodnom prilikom da se upozna s poviješću novog planeta.Hafner ustane.

— Čim budete spremni, jedan će vas tehničar upoznati s radom kopača. Javite mi se prije nego što krenete na posao.

Kopač. Zapravo to i nije bio. On nije bio stroj koji bi odstranjivao sloj po sloj zemlje ili kamenja, već naprava za »gledanje« ispod površine na željenu dubinu. Bio je to veliki gusjeničar, dovoljno komforan da se u njemu moglo živjeti tjednima. Imao je ugrađen najnoviji tip ultrasonicnog generatora i usmjerivač snopa u središte planeta. To je bio odašiljač. Prijemnik se nalazio na drugoj strani gusjeničara. Bio je to konkavni disk koji je hvatao signale što su se odbijali od svake unaprijed utvrđene dubine, pretvarao ih u električnu energiju i zatim prenosio na ekran kao sliku.

Na desetak kilometara dubine slika je postajala mutna, iako još dovoljno jasna da se razaznaju slojevi. Na pet kilometara mogla bi se već vidjeti slika zarđalog novčića i na ekranu čak pročitati datum na njemu. Za geologa je to bio aparat kao mikroskop za biologa.

Započeo je istraživanja s vrha poluotoka krstareći u pravcu prevlake. Obuhvatio je cijeli prostor. Spavao je u gusjeničaru. Ujutro trećeg dana naišao je na tragove nafte, a negdje oko podneva već je odredio mjesto glavnog jezera.

Možda je trebalo da se odmah vrati u koloniju, ali je nastavio nasumce istraživati dalje. Od površine pa sve dublje.Ništa od onoga što je očekivao i što bi po zakonitostima prirodnog razvitka moralo biti. Nekoliko stopa ispod površine bilo je mnogo fosilnih ostataka, većinom od one već poznate četiri vrste sisavaca — od već poznatog malog glodavca do mnogo većeg, koji je bio njegova šumska varijanta. I još samo dvije vrste životinja, po velicini između prvih dviju, iz ravnijih predjela.

U dubijim slojevima, starim oko dvadeset tisuća godina, nije naišao ni na kakve fosile. Sve dok nije došao do dubine koja bi odgovarala karbonskom razdoblju na Zemlji. Tu je ponovo našao neke fosile, i to od životinja koje su pripadaie toj epohi. U još dubljim slojevima povijesti Sreće je bila slična Zemljinoj.

Zbunjen, provjeravao je sve na desecima različitih mjesta. Nalazi su svuda bili jednaki — fosili su svjedočili o povijesti u prvih dvadeset tisuća godina, a zatim ih nije biio oko sto milijuna godina! Izvan toga opet su se lako mugli pratiti tragovi biološkog razvitka.

U tih sto milijuna godina dogodilo se nešto jedinstveno na Sreći. Što?

Petoga je dana Marinovo istraživanje bilo prekinuto radio-video pozivom.

— Marin?

— Da — okrenuo je ručku odašiljača.

— Kako se brzo možete vratiti? Pogledao je foto-kartu.

— Za tri sata. Za dva ako treba da požurim.

— Neka onda bude za dva sata. Zaboravite na naftu.

— Našao sam je. Ali čemu žurba?

— Bolje je da se sami uvjerite nego da vam opisujem. Razgovarat ćemo opširnije kad se vratite.

Ozlovoljen, Marin povuče instrumente u vozilo, okrene ga i punom snagom požuri prema naselju. Gusjenice su bacale blato i zemlju visoko u zrak. Manje bi šumarke zaobišao. a kroz veće je išao ravno. Za njima su ostajale samo treščice.

Smanjio je brzinu gotovo napola kad je stigao nadomak naselja. Vidio je da se nešto događa oko skladišta. Nosači viljuškari brzo su ulazili i izlazili iz njega iznoseći opremu i ostalo.

Našao je Hafnera u kutu skladišta. Razgovarao je s jednim od inženjera.

Hafner se brzo okrenuo kad je čuo kako dolazi.

— Vaši su miševi porasli, Marine!

Marin pogleda dolje. Mačka robot ležala je na podu nepokretna. Kleknuo je da je pregleda. Čelični kostur nije bio slomljen, ali je čvrsta plastična obloga bila rasparana. Fini unutarnji mehanizam je bio naprosto zgužvan.

Oko mačke je bilo tridesetak štakora (!) većih od svih dosad poznatih. Mačka se očito borila, mrtvih je životinja bilo naokolo, svakojako iznakaženih. Ali robot je očilo posustao...

Biološka kontrola nije uopće zabilježila da na planetu ima štakora. Isto se bilo dogodilo i s miševima. Što je bio uzrok pogreškama?

Biolog se uspravio.

— I što ćete sada učinili?

— Sagraditi novo skladište s pol metra debelim lijevanim podom i čvrstom konstrukcijom.

Marin zaokruži glavom. To će biti najbolje rješenje. Trebat će dosta vremena, rada i energije, gotovo sva koju mogu izvući iz nedavno postavljenog atomskog generatora. Sve ostale gradnje morat će se obustaviti. Hafner je, razumljivo, bio zabrinut.

— Zašto ne napravimo više mačaka? — predloži Marin.

Hafner se gorko nasmijao.

— Niste bili ovdje kada smo otvorili vrata. Sve je bilo preplavljeno štakorima. Koliko da mačaka načinimo, koliko ih trebamo? Pet, pedeset? Ne znam. Inženjer mi je rekao da imamo dijelova za još tri. Ova se ne može spasiti.

Nije trebalo biti inženjer da bi se to vidjelo, pomislio je zabrinuto Marin. Hafner je nastavio:

— Kad bismo ih htjeli imati više, morali bismo rastaviti kompjutor u brodu. A to ne mogu dopustiti.

Dakako. Svemirski je brod jedina veza sa Zemljom dok slijedeća ekspedicija ne dovede nove koloniste, Ništa pri zdravoj pameti ne bi smjelo biti razlogom da se brod onesposobi.

Ali zašto ga je Hafner pozvao natrag? Ne valjda samo zato da ga obavijesti o ovome događaju.

Hafner kao da je pogađao njegove misli.

— Postavit ćemo osvjetljenje oko opreme i ostalih stvari koje smo izvukli iz skladišta, a i stražu s oružjem dok sve to ne smjestimo u novo skladište. Za to će nam trebati deset dana. A dotle će naše brzo sazrijevajuće hranljive biljke biti spremne za berbu. Mislim da će se štakori ustremiti na hranu u poljima. Da bismo je zaštitili, vi ćete se morati poslužiti svojim životinjama.

Biolog je bio zapanjen.

— Ali puštanje životinja na nekom planetu dok nisu brižljivo istražene moguće posljedice toga čina kosi se sa svim propisima...

— Za to bi trebalo deset ili dvadeset godina. A ovo je tako strahovita opasnost da ja preuzimam svaku odgovornost. Ako želite i pismeno.

Biolog je ostao bez riječi. Najezda poput one kad su Australiju spopali kunići, ili kad su jedan planet preplavili puževi? Možda je i ovdje nešto slično bilo na pomolu? Što je on mogao učiniti da se to zaustavi.

— Sumnjam da će one moći učiniti nešto protiv štakora ove veličine — pokušao se na taj način usprotiviti Marin.

— Imate hormone. Primijenite ih.

Haifner se okrenuo i nastavio raspravljati s inženjerom o gradnji novog skladišta.

Marin pokupi nekoliko mrtvih štakora radi proučavanja. Krenuo je potom u laboratorij da se pozabavi domaćim životinjama što su ih kolonisti poveli sa sobom. Dao im je prve injekcije, promatrajući ih pažljivo dok nije prošao prvi šok zbog naglog rasta. Kada je ustanovio da će preživjeti, počeo ih je hraniti.

Zatim je obratio pažnju štakorima. Odmah je uočio velike razlike u veličini, dok je sastav organizma bio u svih isti. Imali su uobičajene organe, ali su proporcije od jednog do drugog bile vrlo različite. Ni zubi nisu bili jednaki u svih. Neki su imali goleme očnjake u sitnim čeljustima, drugi su pak imali male zube koji nikako nisu odgovarali snažnim čeljustima i kostima. Ta je neujednačenost uvelike zbunjivala biologa.

Usmjerio je mikruskop na tkivo i biiježio nalaze. Tu je bilo manjih razlika medu različitim uzorcima, ali ipak dovoljnih da ga natjeraju da se zamisli. Stanice za razmnožavanje bile su osobito čudnovate.

Sve je više osjećao negoli čuo gotovo bešumne strojeve koji su počeli graditi novo skladište.

Gradilo se na brežuljku. Životinjice koje su se skrivale u grmlju i gustoj travi napale su spremište hrane na najranjivijem mjestu. Kada su kolonisti završili posao, na brežuljku nije biio ni jednog grma ni vlati trave.

Terijeri, nekad lovački psi u poljoprivredmm područjima, nadomještali su nedostatak u veličini žestinom prema glodavcima. Kolonisti su upravo njih doveli. Bili su isto tako brzi, s istim osjećajem protiv glodavaca, ali nisu više bili tako maleni.

Taj teški zadatak Marin je vrlo dobro svladao. Psi nisu izgubili ništa od vještine i brzine, iako su bili veliki poput najveće doge.

Štakori su zaista nahrupili u polje. Brzorastuće žitarice sazrijevale su za nekoliko tjedana. Nakon četiri takve žetve plodnost tla je bila iscrpljena, ali to u prvim godinama kolonizacije nije značilo ništa jer je zemie bilo u izobilju, a kasnije se umjetno gnojila.

Stakori su navalili na polja. Nije bilo druge nego pustiti pse. Jurnuli su, trgajući štetočine u komade. Navečer bi se vraćali krvavi i iscrpljeni. Marin im je dao antibiotike, zavio ranjene, nahranio ih intravenoznim injekcijama i dao im sredstva za spavanje. Ujutro ih je probudio stimulirajućom injekcijom i ponovo ih orne poslao u bitku.

Štakorima su trebala samo dva dana da shvate kako ne mogu danju napadati polja. Vratili su se noću, iako ne više tako brojni. Penjali se po stabljikama uništavajući rod, rasipali zrnje, razrovali povrće...

Sutradan su kolonisti postavili rasvjetu. Psi su razjurili ono nekoliko štakora koji su bili toliko glupi da danju uništavaju usjeve.

Sat prije sumraka Marin je okupio pse i pustio ih da se dobro odmore. Čim se smrklo, izveo ih je u polje. Nanjušili su štakore, što ih je oživjelo. Bili su jednako žestoki kao i prije, ali ne više i onako brzi. Štakori su dolazili iz okolnih dolina, i to ne pojedinačno ili po dva i tri kao prije, već u skupinama. Cijukajući su se kretali prema poiju. Iako ih nije mogao vidjeti, Marin ih je dobro čuo. Naredio je da se upale svjetla i okrenu prema polju.

Štetočine su zastale pod svjetlom mileći i stiskajući se neodlučno, ali su nastavili put. Psi su podrhtavali i cvilili. Marin ih je zadržavao neko vrijeme, a onda ih pustio.

Psi su najprije napali one odvažnije koji su im se suprotstavili i nastojali natjerati štakore da se stisnu u gomilu, nakon ćega bi bili gotovo nesavladivi. Kolonisti su ih mogli spaliti na gomili da su imali pravu opremu, a neće je imati još dosta dugo. Pa i kad bi tako nešto poduzeli, ugrozili bi usjeve, koje je ipak valjalo spasiti. Morali su se, dakle, pouzdati jedino u pse.

Štakori su stigli do ruba polja i tu se gomila raspala. Oni su se mogli suprotstaviti psima i ostati na okupu, ali su u blizini hrane očito zaboravili na to i razmilili se. Psi su mahnito krenuli u potjeru, loveći

jednog po jednog.

U osvit dana napast štakora bila je suzbijena.

Slijedećih tjedana kolonisti su brali usjeve, prerađivali ih za uskladištenje i odmah sijali nove.

Marin je sjedio u laboratoriju i pokušavao razmotriti situaciju. Kolonija se razvijala od jedne do druge krize. Svaka je bila povezana s hranom. Sama po sebi, svaka je nezgoda bila beznačajna, ali ukupno uzevši sve to, lako bi se mogao dogoditi krah ekspedicije. Nedostajala im je prava oprema da bi potpuno kolonizirali planetu.

Činilo se da je pogriješila Biološka kontrola, da nije upozorila na opasnost od štetočina. No, bez obzira na to što o njoj mislio Hafner, Kontrola je znala svoj posao. Kad je ispitivala planet, nije bilo nijednog miša ni štakora i to sasvim sigurno.

Kada su onda i kako su došli na Sreću?

Marin je zurio u zid, prevrćući u glavi jednu pretpostavku za drugom. Pogled mu se odjednom ukočio na kavezu sa svežderom, glodavcem veličine vjeverice. Bio je najbrojnija životinjska vrsta na Sreći i kolonistima se činio normalnom pojavom. Ipak, bio je to izvanredan stvor, važniji nego što je mogao i pomisliti. Što ju je duže gledao, Marin je sve više bio uvjeren u to.

Sjedio je nepomično, promatrajući životinjicu sve do mraka, kada je živnula i počela jesti.

Razmišljajući o svežderu, našao je jedan odgovor. Ali trebao mu je još jedan. Naslućivao ga je no nedostajali su mu neki podaci.

Postavio je instrumente na rubovima naselja. Tu će pokušati potkrijepiti svoje pretpostavke.

Pošao je zatim do 'kopača', provjeravajući i tu zapažanja. Slika cjeline se popunjavala. Kad se uvjerio da je prikupio dovoljno pravih činjenica, pošao je do Hafnera.

Šef je bio vrlo raspoložen. Kako i ne bi postignuti su važni ciljevi kolonije.

— Sjednite — reče. — Pušite?

Biolog prihvati cigaretu.

— Pretpostavljao sam da ste željeli saznati odakle su došli miševi — počeo je mirno.

— Pa oni nas više ne ometaju — odgovori Hafner sa smiješkom.

— Otkrio sam i odakle potječu štakori.

— I oni su pobijedeni. Sada je već sve u redu.

— Naprotiv — zamisli se Marin, tražeći način da započne. — Sreća ima zemaljski tip klime i topografiju. Ili bolje rečeno, imala je u posljednjih dvadeset tisuća godina. Oko sto milijuna godina prije toga bila je također slična Zemlji iz tog razdoblja.

— Između sto milijuna godina i dvadeset tisuća godina nešto se dogodilo na ovom planetu — nastavio je biolog promatrajući učtivu

znatiželju na šefovu licu. — Ne znam uzroka, to pripada kozmičkoj povijesti i možda nikad nećemo ni saznati što je to bilo. No, bez obzira na to što je to bilo — promjene na suncu, neravnoteža sila u samom planetu ili možda susret s nekom međuzvjezdanom prašinom različite gustoće — klima se na njemu promijenila. Mijenjala se nevjerojatno naglo. Prije otprilike sto milijuna godina na planetu je bio period karbonizacije šume. Veliki reptili slični dinosaurima i maleni sisavci tada su tu vrvjeli. Prva velika promjena zbrisala je dinosaure kao i na Zemlji, ali nije uništila mnogo primitivnije pretke sveždera jer su se prilagodili izmijenjenim uvjetima. Da vam samo predočim kako su se ti uvjeti mijenjali. Za nekoliko godina neko bi područje postalo pustinja, a potom bi se pretvorilo u džunglu. Kasnije bi tu nastali ledenjaci. A onda se taj ili slični ciklus ponovio, s divlje neočekivanim mijenama. Sve se to moglo dogoditi — i dogodilo se — za vrijeme jednog života sveždera. To se ponavljalo više puta. I za okruglo stotinu milijuna godina to je postala norma na ovom planetu. Uvjeti su bili jedva prikladni za očuvanje fosila.

Hafner je pomalo počeo shvaćati važnost ovoga što je Marin govorio i sve je pažljivije slušao.

— Hoćete reći da su te klimatske promjene naglo prestale prije dvadeset tisuća godina? Mislite da bi se opet mogle pojaviti?

— Ne znam — priznao je biolog. — Možemo mi i to nekako ustanoviti ako nas zanima.

Hafner je kimnuo glavom.

— I te kako!

— Možda — pomislio je biolog a zapravo glasno rekao: — Bilo bi teško preživjeti. Ptice su mogle, i to su učinile, odletjeti u klimatski povoljnije područje, ali ih je samo nekoliko preživjelo. Jedino se jedna vrsta sisavaca održala unatoč svim nedaćama.

— Vaše činjenice baš nisu uvjerljive — reče Hafner. — Ovdje imamo četiri vrste u veličini od vjeverice do vodenog konja.

— Samo jedna vrsta — nastavio je uporno Marin. — To je ista vrsta. Ako se poveća mogućnost ishrane za veću životinju, neke od takozvanih manjih vrsta odmah se povećaju. I obratno, nestane li hrane bilo kojoj vrsti, slijedeća se generacija, koja očito može nastati gotovo naočigled, odmah tome prilagođuje veličinom.

— Miševi — reče Hafner tiho.

Marin je završio njegovu misao:

— Miševa nije bilo kad smo mi došli. Oni su se pojavili od sveždera veličine vjeverice.

— A štakori?

— Nastali su od slijedećeg većeg uzorka iste vrste. Napokon, i mi predstavljamo okolinu s novim uvjetima koje te životinje nikada ranije nisu ni srele.

Hafner je bio praktičan čovjek. Školovao se da rukovodi kolonijom. Pretpostavke nisu bile područje njegova razmišljanja.

— Mutacije? Je li to? Ali, ja sam mislio...

Biolog se nasmiješio.

— Na Zemlji to bi bile mutacije. Ovdje su to prije bih rekao normalne evolucijske adaptacije, prilagođavanja razvojnim uvjetima.

Zaklimao je glavom.

— Nikada vam nisam rekao, ali ovi mali svežderi, iako bi se možda mogli usporediti s nekom životinjom sa Zemlje nemaju gena niti kromozoma. Nekako se razmnožavaju, ali kako, to još nisam otkrio. No ma kako to bilo, prilagođavaju se vanjskim uvjetima mnogo brže nego što mi možemo shvatiti.

Hafner se zamisli.

— Znači li to da mi nikada nećemo ovdje biti sigurni od napasti? Ili sve dotle dok ne očistimo planet od svih životinja. Možda bismo ga trebali napustiti i prepustiti ovim životinjama.

— Prekasno — rede biolog. — Bit će ih na Zemlji i na svim planetima na kojima smo se naselili.

Hafner ga pogleda. U glavi mu se počela slagati slika kako ju je Marin i zamišljao.

Tri su broda bila poslana da koloniziraju Sreću. Jedan je ostao s kolonistima kao osiguranje ako bi se nešto nepredviđeno dogodilo, dva su se vratila na Zemlju noseći izvještaje da je na ovom planetu sve u redu i uzorke svih vrsta životinja i raslinja.

Kavezi u kojima su te životinje držane bili su sigurni. Ali neki manji primjerak mogao je izaći i naseliti se neopažen u tovarnom prostoru letjelice.

Nije bilo nikakve mogućnosti da se ti brodovi zaustave. A kad jednom stignu na Zemlju, hoće li biolozi išta posumnjati? Sasvim sigurno neće za dulje vrijeme. Prvo će se pojaviti nova vrsta štakora, što će se pripisati mutaciji. Bez posebnog znanja to se ni na koji način neće moći povezati s uzorcima sa Sreće.

— Moramo ostati — reče biolog. — Moramo ih proučavati, a to najbolje možemo ovdje.

Mislio je na golema zdanja na Zemlji. Trebat će previše uložiti da bi bila otporna na bilo kakve insekte i životinje. Milijarde ljudi neće se moći rnaknuti dok te zgrade ne budu gotove.

Njima ovaj planet sada više nije bio samo kolonija, nego veliki prirodni laboratorij. Osvojili su ga a možda izgubili deset takvih ili čak i više kad se konačno utvrde razorne osobine tih svežderа.

Urlik jedne životinje prekinuo je Marinove misli. Hafner se također trgao i pogledao kroz prozor. Izjuri napolje, pograbivši usput pušku. Marin je krenuo za njim.

Šef kolonije pohita prema polju na kojem su sazrijevali drugi brzorastući usjevi. Na vrhu brežuljka stade i klekne. Podesio je pušku na najjaču vatru, naciljao i opalio. Promašaj. U travi ostade smeđi trag.

Naciljao je pažljivije. Hitac gromko odjekne. Životinja, pogođena sprijeda, najprije poskoči i potom padne mrtva.

Stajali su nad nemani koja je po mnogočemu sličila tigru. Hafner je odgurne nogom.

— Istjerali smo štakore iz skladišta — mrmljao si je u bradu Hafner — a oni su se okrenuli u polje, istrijebili ih sa psima odatle, a oni se premetnuli u tigrove.

— Lakše s njima nego sa štakorima — reče Marin. — Barem možemo pucati u njih.

Sagnuo se nad psom pokraj kojega su iznenadili veliku mačku.

Drugi je pas dolazio skvičeći s drugog kraja polja, kamo je bio pobjegao u strahu. Nije se mogao suprotstaviti velikom mesožderu.

Lizao je svoju mrtvu ženku.

Biolog ponese rastrgnutog psa u svoj laboratorij.

— Ne možete ga spasiti — reče Hafner. — Mrtav je.

— Ali štenad nije. Trebat će nam. Štakora neće nestati samo zato što su se pojavili tigrovi.

Hafner krene za njim.

— Ovdje smo tek tri mjeseca — odjednom reče. — Psi su u poljima dva mjeseca, a tigar je već bio odrastao. Kako to možete protumačiti?

Marin se pogrbio pod težinom psa. Kao biolog morao je priznati da su sve njegove kategorije poremećene. Što može objasniti evolucijom, poviješću organskog života na jednom planetu? Izvan toga svijeta svi njeni zakoni ništa ne vrijede?

Pa čak je i o čovjeku bilo toliko neobjašnjivih stvari, tamnih mrlja preko kojih je teorija jednostavno prelazila kao da ih nema.

Sjetio se one večeri u laboratoriju.

— Ako je faktor samoodržanja visok — oprezno je objasnio Hafneru — i ukoliko postoji velika razlika u veličini, mladi čak i ne treba da budu mladi. Oni se odmah rađaju sa svim funkcijama odrasle zvijeri!

Iako ne baš prema planu, kolonija je ipak napredovala. Dozrijevanje brzorastućih usjeva malo je usporeno. Na mnogo su mjesta posijane različite sorte. Sagrađena su nova skladišta, a namirnice su tako raspoređene da se mogu lako nadgledati.

Stenad je preživjela i za godinu dana već poodrasla. Nakon dresure pušteni su u polja, gdje su se pridružili ostalim psima. Bitka se protiv štakora nastavljala, iako nešto smanjenom žestinom, a šteta što su je nanosili još je bila velika.

Prvobitne životinje odjednom su razvile nekakav apetit za struju.

Nije bilo pomoći, nego držati mrežu stalno pod naponom. Nastajali bi neugodni prekidi, sve dok se ne bi ustanovilo mjesto kratkog spoja i maknula pougljenjena strvina. Pošast se nije povećavala, ali se teško iskorjenjivala.

Bilo je mnogo uzbuđenja kad i su se pojavili tigrovi. Kako su se lakše uočavali, odmah su bili poubijani. Dolazili bi noću i svi su kolonisti bili primorani držati stražu oko naselja i polja. Nitko nije stradao. Gdje nije bilo rasvjete, služio im je infracrven nišan. Napast je brzo bila uništena. Ni jedan pns više nije stradao.

Tigrovi su se počeli mijenjati, ali ne veličinom i oblikom. Kako je pokolj tih zvijeri bio sve učestaliji, Marin je na njima nalazio čudne promjene — unutrašnji su im organi postajali sve manji, nezreli, nedorasli.

Zadnji kojega su mu donijeli na ispitivanje bio je sličan tek rođenom štenetu. Mali želudac bio je prikladniji za sisanje mlijeka nego za žderanje mesa. Otkud mu snaga da pokreću onako velike i snažne mišiće? To je bio i posljednji tigar kojeg su ubili. Poslije toga više nisu napadali koloniju.

Skraćena je sezona prošla, ništa se novo nije dogodilo. Civilizacija s jednog svemirskog broda bila je prevelik zalogaj za neobična stvorenja o kojima je Marin sada već razmišljao kao o »omnimalu« što se razvio u nekoj davnoj kataklizmi. Tri mjeseca prije nego što su trebali stići novi kolonisti otkrivena je još jedna životinja. Hrana je nestajala s polja. Nije to bio neki novi tigar, mesožder, a ni štakor. Grožđe je bilo brano tako kako to nijedan glodavac ne bi mogao.

Ovaj put hrana nije bila najbitnija. Kolonija se već dobro opskrbila. Ali što ako se to pojavila neka nova pošast? Valjalo je što prije doznati kakva je životinja posrijedi da bi se mogli braniti.

Harala je i po poljima na koja su pušteni psi. Nisu je napadali, iako se vidjelo da su je zamijetili.

Kolonisti su ponovo pozvani da stražare. Bdjeli su tako tjednima a da je nisu uspjeli ni vidjeti.

Hafner je dao postaviti alarmni sistem u poljima na kojima se napast najčešće pojavljivala. Ona je i to otkrila, preselivši se u polja na kojima nije bilo alarma.

Šef kolonije je bio iznenaden. Posavjetovao se s inženjerima, koji su predložili da se postavi alarmni sistem na bazi reakcije na radijaciju tijela.

Dvije noći poslije, baš prije zore, taj se alarm oglasio. Marin je sreo Hafnera na kraju naselja. Obojica su nosili puške. Išli su pješice jer bi buka bilo kakva vozila mogla preplašiti životinju. Približavali su se polju. Ljudi su bili upozo reni da im pomognu ako bi zatrebalo.

Polako su se provlačili ispod grmlja. Psi su također ušutjeli.

Plavo sunce Sreće upravo je izlazilo.

Murin je ispružio ruku i skrenuo cijev šefove puške.

— Ne pucajte — prošaputao je.

— Ja sam ovdje šef. Kažem vam da je opasna.

— Opasna je — složio se Marin — i zato ne smijete pucati. Mnogo je opasnija nego što mislite.

Hafner je oklijevao. Marin nastavi:

— 'Omnimal' nije mogao opstati u promijenjenim uvjetima i zato se razvio miš. Kad smo ih zaustavili, susreli smo se sa štakorima. Uništili smo i njih, a onda se pojaviše tigrovi. Oni su bili najmanja opasnost i brzo smo je se oslobodili. Ali nevolja nije nestala sa tigrom. Razvile su se druge životinje i jednu vidite ovdje. Omnimalu su trebale dvije godine da stvori ovo. Kako, to ne znam. Na Zemlji bi za to bilo potrebno milijun godina.

Hafner nije spuštao pušku. Gledao je zamišljeno.

— Zar ne uviđate? — žustro je šaputao Marin. — Ne možemo uništiti 'omnimala'. Sada je već i na Zemlji prerušen u miša u skladištima i svim velikim gradovima i na drugim planetima. A mi nismo mogli iskorijeniti ni naše vlastite miševe. i štakore a kako ćemo moći omnimala?

— Razlog više da započnemo sada — izusti Hafner hrapavim glasom.

Marin mu istrgne pušku iz ruke.

— Zar još ne vidite? Poslije tigra razvilo se ovo. Ako tu evolucija promaši, ako ga ubijemo, što će se slijedeće pojaviti? A to biće koje bi nastalo poslije ovoga ja ne bih želio sresti.

Čudni stvor ih je čuo. Digao je glavu i pogledao okolo. Polako je krenuo prema obližnjoj šumi.

Biolog je ustao i nešto uzviknuo. Nepoznato je biće došlo do drveta i sklonilo se u njegovu sjenu. Dva su čovjeka ostavila puške. Zajedno su pošli prema šumici ispruženih ruku kako bi pokazali da ne nose oružje. Novi znanac im je krenuo u susret. Gol, bez ičega u rukama. Ubrao je jedan bijeli cvijet ispruživši ga kao znak pomirenja.

— Kakvo bi to biće moglo biti? — reče Marin. — Čini se odraslim, ali za to je imalo vrlo malo vremena. Što je u njegovu tijelu?

— Mene mnogo više zanima što je u njegovoj glavi — zaključi Hafner zabrinuto.

Sličilo je jako na čovjeka.

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Smrt u kući

Clifford D. Simak
A Death in the House

Preveo Nikola Popović

Stari Moša Abrams skupljao je vani krave kad je naišao na strano biće. On zapravo nije ni znao da je to strano biće, ali bilo je živo i u velikoj nevolji, a stari Moša, usprkos svemu što bi susjedi mogli o njemu reći, nije bio takav da bi mogao ostaviti nekog bolesnika tamo napolju u šumi.

Ta se »stvar« gadno doimala, bila je zelena i sjajna s nekakvim crvenim točkama po sebi i djelovala je odbojno čak i sa dvadeset koraka. Uz to je i zaudarala odurno.

Puzalo je to stvorenje ili se činilo da pokušava puzati prema ljeskovu grmu ali mu nije uspijevalo. Glava mu je bila u grmlju, a ostali dio tijela opružio se izvan grma potpuno nag. S vremeria na vrijeme oni dijelovi koji su nalikovali nogama i rukama pokušavali su da se dublje zavuku u grmlje ali to stvorenje nije uspijevalo; nije se moglo pomaći ni centimetra. Stenjalo je i jecalo ali ne preglasno, kao da nekakav povjetarac ćarlija oko kućnog krova. No u tome je šumu bilo ipak još nešto: očajnički prizvuk što je dizao kosu na proćelavoj Mošinoj glavi.

Moša se zaustavio kao opčinjen. Razmišljao je što da učini. Bilo mu je potrebno dosta vremena da skupi dovoljno hrabrosti, iako bi mnogo njegovih prijatelja ustvrdilo, da je on ima napretek. No situacija je bila takva da je zahtijevala nešto više od samog skupljanja hrabrosti. Da, zaista, bilo je potrebno i mnogo lude smjelosti.

E, pa ovo je neko divlje ranjeno stvorenje i nije ga mogao samo tako ostaviti. Krenuo je prema njemu i kleknuo: ruku na srce, bilo ga je vrlo neugodno i gledati tako izbliza. To stvorenje kao da ga je svojom gnusobom fasciniralo i kao da ga je baš time privlačilo. A zaudaralo je tako neobičnim smradom, kakav još nikada nije osjetio.

Moša i nije bio tako osjetljiv na razne smradove. U svojem susjedstvu nije bio poznat kao previše osjetljiv čovjek na tako neke mirise... Otkako mu je umrla žena još prije deset godina, živio je sam u neurednoj kući na svojoj farmi. Sve domaćice u okolini bile su zgranute načinom na koji je on pospremao svoju kuću. Jednom na godinu on je, reklo bi se, lopatom očistio kuću, a preostali dio godine

jednostavno je puštao da se stvari talože jedna na drugu.

Tako nije ni bio previše zbunjen zbog smrada što je to stvorenje širilo oko sebe kao što bi to možda netko drugi bio. Ali izgled tog stvorenja mnogo ga je više zbunjivao i trebalo mu je dosta vremena prije nego što se usudio dodirnuti ga. I kad ga je već dodirnuo bio je uvelike iznenađen. Bio je pripravan da osjeti pri dodiru nešto hladno ili sluzavo ili čak jedno i drugo. Ali nije ništa od toga osjetio. Bilo je toplo i čvrsto i imao je jasan osjećaj kao da dotiče od sunca još toplu i ćvrstu stabljiku zelena kukuruza.

Podvukao je ruku ispod ranjena stvorenja i pažljivo ga izvukao iz grma lješnjaka i polagano ga okrenuo kako bi mu vidio lice. Imalo je ono jedno zadebljanje na vrhu gdje bi mogla biti glava, kao cvijet na vrhu stabljike, iako mu tijelo nije nalikovalo na stabljiku, a oko tog zadebljanja krivudalo je nešto poput vijenca, kao tijelo gusjenice, i tada je Moša gotovo ispustio to stvorenje iz ruku i pobjegao.

Ali ostao je skamenjen.

Čučao je zureći u to nešto bez lica s vijencem kao od gusjenica oko toga zadebljanja i ohladio se od glave do pete. U želucu mu se nešto stislo i zgrčilo, ukočio se od straha i taj se strah još više povećao kad je opazio da neki zvuci izlaze iz te gusjenice.

Moša je bio tvrdoglav čovjek. Pa morao je biti tvrdoglav da bi sam upravljao farmom kakvu je imao. Tvrdoglav i bezosjećajan. Ali ne bezosjećajan prema ranjenom stvorenju.

Konačno se savladao i sabrao. Podigao je to stvorenje na rukama, što i nije bilo teško, jer ono kao da nije imalo težine. Jedva kao neka manja mačka, ocijenio je.

Krenuo je šumskim puteljkom prema svojoj kući i učinilo mu se da sada manje smrdi. Više se uopće nije plašio i osjećao se opet normalno.

Sada se stvorenje smirilo i samo je pomalo kenjkalo. lako nije bio baš siguran, činilo mu se, da se okreće prema njemu i guguče kao što bi to činila neka uplašena i gladna beba prema odraslom čovjeku koji bi je podigao na ruke.

Stari je Moša stigao do kuće i načas zastao u dvorištu razmišljajući da li da stvorenje unese u kuću ili u sjenik. Ta sjenik je ipak bio prikladniji, jer ono ipak nije bilo ljudski stvor, a ni približno tako blisko čovjeku kao što su mačka ili pas ili bolesno janje.

Nije dugo premišljao, ponio ga je u kuću i polegao na ono što je on nazivao krevetom, blizu kuhinjske peći. Tamo ga je opružio, sve vrlo pristojno, a onda ga je pokrio nekom prljavom plahtom, prišao peći i žaračem ispremetao žari sve dok se vatra nije ponovo rasplamsala.

Zatim je privukao jednu stolicu do kreveta i sjeo da bi pažtjivo promotrio to stvorenje. Ono se smirilo i činilo se da mu je mnogo ugodnije u kući nego tamo u šumarku. Poravnao je prljavu plahtu oko

tog stvorenja s pažnjom, koja ga je i samog iznenadila. Razmišljao je što je imao, a što bi to stvorenje htjelo jesti. No čak i kad bi znao što ono jede. nije znao kako bi ga nahranio jer kao da nije ni imalo usta.

— Ne moraš se više zabrinjavati — obratio mu se. —Sada kada si pod mojim krovom brinut ću se o tebi kako najbolje znam i umijem.

Spuštala se večer, pogledao je kroz prozor i vidio krave kako se same vraćaju u dvorište.

— Moram ih pomusti i obaviti još neke poslove — rekao je stvorenju što je ležalo na krevetu. — Ali to neće dugo trajati. Odmah ću se vratiti.

Stari Moša nabacio je još drva na vatru, tako da se kuhinja dobro zagrije, još je jednom poravnao plahtu na krevetu, zatim je dohvatio svoje kabliće za mlijeko i izišao.

Nahranio je i ovce i svinje, a onda konje, pomuzao je krave. Pokupio je jaja i zatvorio kokoši u kokošinjac. Napunio je rezervoar vodom.

Kad je sve to obavio, vratio se u kuću.

Sada je već bilo mračno pa je zapalio petrolejku što je stajala na stolu. Nije podnosio etektričnu rasvjetu i nije htio potpisati zajednički pristanak svih naseljenika doline da se uvede struja i njemu, pa su mu zbog toga jako zamjerali susjedi da je nedruštven i da neće sudjelovati u općim stvarima.

Pogledao je na ono stvorenje na krevetu. I kao da mu nije ni bolje, a niti gore. Da je to bilo bolesno janje ili boležljivo tele, točno bi znao što treba učiniti, i kako mu je čim bi ga pogledao, ali ovaj je stvor bio drugačiji. Nije ni po čemu mogao znati kako mu je.

Priredio je sebi nešto za večeru, pojeo je i žalio je što ne zna kako bi nahranio to stvorenje. Donio ga je u sigurni zaklon kuće, učinio sve da mu bude toplo, ali nije znao da li mu to odgovara. Nije imao pojma.

Razmišljao je ne bi li bilo dobro pozvati nekoga u pomoć, ali se osjećao nelagodno pri toj pomisli, jer ne bi znao reći: kome i što treba pomoći. Onda je počeo razmišljati kako bi se on osjećao kad bi se našao u nekoj udaljenoj i nepoznatoj zemlji sav iscrpljen i bolestan, a nikoga ne bi bilo da mu pomogne, jer ne bi znali ni tko je, ni što je.

To ga je natjeralo da se odluči, i on krene do telefona. Ali koga da pozove: liječnika ili veterinara? Odlučio je pozvati liječnika jer je stvorenje ležalo u kući. Da je bilo u sjeniku, svakako bi pozvao veterinara.

Bio je priključen na seosku telefonsku liniju, a kako nije baš najbolje čuo, nije se ni često služio telefonom. Uvjeravao je sebe da je i to samo suvišni rekvizit tog suvremenog pokvarenog svijeta i pomišljao je često da ga otkaže i demontira. Sada je bio zadovoljan što to nije učinio.

Telefonist u centrali spojio ga je s doktorom Bensonom, ali se nisu mogli baš najbolje čuti, no Moša je napokon uspio liječniku rastumačiti tko zove i da mu je potreban, i liječnik je potvrdio da ga je razumio i da će doći.

S izvjesnim olakšanjem Moša je objesio slušalicu i stojećl tako pred telefonom sjevne mu pomisao da u šumi možda ima još takvih stvorenja. Nije imao pojma što bi oni mogli zapravo biti, niti što bi oni mogli predstavljati i kamo su krenuli, ali je bilo dosta očito, da je ovaj tu na krevetu bio neki stranae iz nekog udaljenog mjesta. A možda bi ih moglo biti i više, jer daleko putovanje dosadno je bez društva, svatko radije putuje u društvu.

Skinuo je fenjer s klina, upalio ga i izišao ispred kuće. Noć je bila mračna kao crna mačka i svjetlo fenjera je slabo osvjetljavalo, no to mu nije ni najmanje smetalo, jer Moša je poznavao farmu kao svoj džep.

Krenuo je puteljkom do šumarka. Bilo je to pomalo sablasno mjesto, ali trebalo bi nešto mnogo sablasnije nego što je ta šumica da bi se Moša preplašio. Na mjestu gdje je našao ono stvorenje ogledao se naokolo, razmicao grmlje i šiblje, držeći fenjer visoko, da bi bolje mogao vidjeti, ali nije otkrio ništa slično onom biću.

No našao je ipak nešto drugo — neku vrstu golemog kaveza izrađenog od metalne mreže koji se omotao oko jednog drveta pola metra promjera. Pokušao je da tu mrežu otrgne od drveta, ali tako se čvrsto držala da je nije mogao ni pomaknuti.

Pogledao je putem kojim je morala doći. Vidio je kako je probila sebi put kroz gornje grane drveta, a dalje iznad toga svjetlucale su zvijezde koje su žmirkajući isticale svoju udaljenost.

Moša nije nimalo sumnjao, da je ono biće koje sada leži u kuhinji, stiglo ovim kavezom ili ovom napravom ili što je već ona bila.

Malo se iščuđavao nad tim kavezom, ali ga to nije previše mučilo, jer cijela stvar je tako očito bila nezemaljska, da je bilo malo nade da bi baš on odgonetnuo o čemu je tu zapravo riječ.

Vratio se kući i jedva što je ugasio fenjer i objesio ga na klin, čuo je kako se neka kola zaustavljaju pred kućom.

Doktor se, kad je ušao na kapiju, malo smrknuo, vidjevši Mošu kako živ i zdrav stoji u kuhinji.

— Ne čini se da si bolestan — reče doktor. — Bar ne toliko bolestan da si me morao pozvati po ovakvoj noći.

— Ta nisam ja bolestan — reče Moša.

— Pa dobro, koga si me vraga onda pozvao?

— Imam nekoga tko je jako bolestan — odvrati Moša. — Nadam se da ćete mu moći pomoći. Pokušao bih i sam, ali ne znam kako bih i što poduzeo.

Doktor zakorači u kuhinju, a Moša zatvori vrata.

— Imaš nešto pokvarljivo u kuhinji? — pitao je doktor.

— Nemam, nego upravo tako smrdi ono. Prije je bilo mnogo gore, no ja sam sesada već navikao, a i mnogo manje sada smrdi.

Liječnik pogleda stvorenje na krevetu i priđe mu bliže. Stari Moša ga je čuo kako se gotovo zagrcnuo pokušavajući nešto reći, i vidio ga je kako se zaustavio i ostao ukočen pred krevetom. Onda se nagnuo i dobro pogledao tog stvora u krevetu.

Kad se liječnik ispravio i okrenuo Moši, jedino što ga je zadržavalo, da se istinski naljuti, jest što je zaista bio zaprepašten.

— Mošo — uzviknuo je — pa što je ovo?

— Ne znam — mirno je odgovorio Moša. — Našao sam ga u šumi i čini se da je ranjeno. Stenjalo je pa ga nisam mogao ostaviti tamo preko noći.

— Ti misliš da je bolesno?

— Uvjeren sam u to — reče Moša. — Potrebna mu je pomoć i to najhitnije. Sve mi se čini da umire.

Liječnik se ponovo okrenu, odmakne plahtu, ode po petrolejku da bi bolje pogledao pri svjetlosti. Pregledao je to stvorenje odozgo do dolje, kuckao ga savijenim prstom kako to već čine liječnici.

— Mošo — reče liječnik — ne mogu ništa učiniti da mu bilo kako pomognem.

— Ali vi ste liječnik!

— Liječnik za ljude, Mošo. Ne znam što je ovo, ali svakako nije ljudsko biće. Ne mogu čak ni naslutiti što mu je, ako mu uopće jest nešto. A ne bih ni pogodio što bi mu odgovaralo čak i kad bih ustanovio što mu je. Nisam siguran čak ni da je životinja.

Liječnik ga upita kako je uopće našao to biće, a Moša mu ispriča točno kako se sve desilo. No nije mu ništa rekao o velikom kavezu što se sapleo oko drveta. Jer kad je na to pomislio, to mu se činilo tako fantastičnim da se uplašio to i spomenuti. Jer to što je pronašao stvorenje u šumi i donio ga ovamo, bilo je već dovoljno zlo i bez uplitanja kaveza.

— Nešto ću ti reći — nastavio je liječnik. — Ti si donio u kuću nešto što je izvan svakog ljudskog znanja i iskustva. Sumnjam da su ikada prije negdje naišli na zemlji na nešto slično ovome. Nemam pojma što je to, niti ću pokušati saznati što je. Da sam na tvom mjestu, ja bih se povezao s univerzitetom u Madisonu. Možda je tamo netko, tko bi mogao pomoći. Čak i ako ne bi mogli pomoći, to bi ih zainteresiralo. Zacijelo bi ga željeli proučiti.

Moša ode do ormara i uze staru kutiju za cigare koja je bila puna srebrna novca i plati liječniku. Ovaj stavi novac u džep, zamjerajući u sebi Moši njegovu osebujnost. Moša je tvrdoglavo skupljao srebrn novac. — Papirnati nikad nije tako stabilan — tumačio je on. — Volim da čujem zvuk srebra i to pravoga. Ono uvijek vrijedi.

Liječnik ode i nije se doimao tako iznenađen kao što se Moša plašio da će biti. Čim je otišao, Moša dograbi jednu stolicu i sjede pored kreveta na kojem je ležalo stvorenje,

Nije pravedno, razmišljao je, da je ovo biće tako bolesno, a nikoga nema da mu pomogne, niti bilo koga tko bi mu znao pomoći.

Sjedio je u stolici i slušao tiktakanje sata koje je bilo vrlo glasno u utihloj kuhinji i pucketanje drva u vatri.

Gledao je u to biće na krevetu i on snažno zaželi da se oporavi i da ostane tu na farmi — s njim. A kako je njegov veliki kavez bio sav ispresavijan, možda drugo ništa neće moći ni učiniti. On se iskreno nadao da će tako biti jer je kuća već sada bila nekako manje pusta.

Sjedio je tako između peći i kreveta i polako shvačao koliko je bio usamljen. Nije bilo ni tako teško sve dok nije crkao Towser. Pokušavao je naći nekog drugog psa ali se nije mogao odlučiti da uzme drugog psa. Jer nijedan pas nije mogao zauzeti mjesto Towsera. Bio je uvjeren da bi iznevjerio mrtvog psa, ako bi mu i pokušao naći zamjenu. Mogao je svakako nabaviti neku mačku, ali to bi ga opet previše podsjećalo na Molly, ona je tako mnogo voljela mačke i sve dok nije umrla uvijek je bilo dvijetri okolo i podno nogu.

No sada je bio sam. Sam sa svojom tvrdoglavošću i sa srebrnim dolarima. Liječnik je, kao i svi ostali, mislio da sve srebro koje Moša ima leži u kutiji za cigare u kuhinjskom ormaru. Nitko nije znao za stari željezni kotao pun srebrnih dolara, koji je bio zalemljen i sakriven ispod poda u dnevnoj sobi. Smijuckao se na pomisao kako ih je sve obmanuo. Dao bi mnogo, kad bi mogao vidjeti lica svojih susjeda u trenutku kad bi za to doznali.

Glava mu je polagano u tim razmišljanjima klonula na prsa i tako je zaspao sjedeći na stolici s prekriženim rukama na grudima kao da je želio da mu bude toplije.

Kad se probudio, još nije posve svanulo. Petrolejka je tinjala na posljednjim kapima petroleja, a vatra se gasila u peći. Stvorenje je bilo mrtvo.

Nije bilo nikakve sumnje da je umrlo. Bilo je hladno i ukočeno, a ljuska koja mu je omotavala tijelo sušila se kao stabljika kukuruza u polju kad se posiječe i kad je ošinu jesenski vjetrovi.

Moša podigne plahtu i pokrije to biće.

Poslije doručka zagrijao je vodu, umio se, obrijao, i to je bilo prvi put poslije niza godina da se obrijao na dan kad nije bila subota. Zatim je obukao svečano odijelo, očešljao se, izvukao staru krntiju iz garaže i odvezao se u grad.

Potražio je mjesnog svećenika Eba Denisona koji je bio i tajnik pogrebnog udruženja.

— Ebe — rekao mu je — kupio bih jednu parcelu na groblju.

— Ali ti imaš već jednu, onu obiteljsku — bunio se Eb.

— Ta je parcela — uzvratio je Moša — naša obiteljska. Tu ima mjesta samo za moju Molly i mene.

— E, pa dobro, što će ti još jedna? Nemaš drugih članova obitelji da bi ti trebala još jedna.

— Našao sam nekoga u šumi — reče Moša. — Odnio sam ga kući i on je umro prošle noći. Namjeravam ga pristojno pokopati.

— Ako si našao mrtva čovjeka u šumi — upozorio ga je Eb — bit će bolje da o tome obavijestiš mrtvozornika i šeriia.

— Kada za to bude vrijeme, možda ću ih i obavijestiti — rekao je Moša i ne pomišljajući da to učini. — E sada mi reci za parcelu.

Perući ruke od te čitave sumnjive stvari, Eb mu bez riječi proda parcelu.

Kada je to obavio, Moša ode do poduzetnika Alberta Jonesa, koji je vodio pogrebno poduzeće.

— Al — rekao mu je Moša ozbiljno — tamo kod mene je netko umro. Stranac. Našao sam ga u šumi. Čini se da nema nikoga i ja ću se za njega pobrinuti.

— Jesi li pribavio umrlicu? — pitao ga je Al koji nikada nije propuštao da svaka sitnica bude obavljena po propisu.

— Pa ovaj, nisam.

— Da li je bio prisutan liječnik prije ili poslije smrti?

— Doktor Benson je bio prošle noći kod mene.

— E pa on ti je trebao izdati umrlicu. Sad ću mu telefonirati da ga upitam zašto to nije učinio.

Telefonirao je doktoru Bensonu i u razgovoru s njim je pocrvenio. Napokon je tresnuo slušalicom i okrenuo se Moši.

— Ne znam što ti to želiš izvesti — bjesnio je. — Doklor mi je rekao da to biće u tvojoj kući nije ljudsko. Ne bavim se psima i mačkama ili...

— Ali to nije ni mačka ni pas.

— Ne tiče me se što je. Za mene je važno da je čovjek i tek tada preuziraam brigu oko njega. I nemoj pokušavati da ga pokopaš na groblju jer je to protuzakonito.

Potpuno obeshrabren, Moša je napustio pogrebno poduzeće i polagano krenuo prema jedinoj crkvi koja je postojala u gradu.

Pronašao je župnika koji je upravo u radnoj sobi čitao neku knjigu. Moša sjede na stolicu a šešir je nervozno prebacivao iz jedne ruke u drugu.

— Parsone — rekao je — ispričat ću vam čitavu stvar od početka do kraja. — Tako je i učinio, I dodao je: — Ja doista ne znam što je to. Pretpostavljam da nitko drugi također ne zna. Ali ono je mrtvo i treba da bude pristojno pokopano. To je najmanje što mogu za njega učiniti. Ne mogu ga pokopati na groblju. Morat ću pronaći nekakvo prikladno mjesto da ga pokopam na farmi. Mislio sam da li biste vi

htjeli doći i kazati riječ-dvije na grobu.

Zupnik je razmišljao neko vrijeme.

— Zao mi je, Mošo — rekao je napokon. — Mislim da to ne bih mogao učiniti. Nisam siguran, da li bi to bilo u skladu sa crkvenim propisima.

— Ono možda i nije ljudsko biće — reče stari Moša — ali je zacijelo neki božji stvor.

Zupnik je još malo razmišljao i naglas izrazio svoje čuđenje, ali je onda zaključio da to nikako ne bi bilo u skladu sa crkvenim načelima.

I tako je Moša krenuo niz ulicu do svojih kola koja su ga čekala da se odveze kući.

Na farmi uzeo je pijuk i lopatu, otišao malo podalje u vrt i tamo u jednom kutu, skrivenom od ljudskih očiju, iskopao grob. Otišao je u drvarnicu da pronađe kakvu dasku kako bi za mrtvog stranca napravio kovčeg, ali se pokazalo da je posljednjim daskama popravio svinjac.

Moša se vrati u kuću, potraži nekakvo platno u staroj škrinji u koje bi zamotao pokojnika, kad već nema lijesa, ali nije našao ništa nego stari laneni stoljnjak. Zaključio je da će i to biti dobro — bolje nego ništa.

Podigao je plahtu s mrtvog stvorenja i pogledao ga onako mrtvog i postade mu nekako žao. Neka gvalja kao da mu se popela u podgrlac zato što je to stvorenje umrlo tako osamljeno i tako daleko od svoje kuće i bez nekog stvora od svoje vrste koji bi ga otpratio na posljednji počinak. I onako gol bez odjeće, bez imovine, bez i jedne stvari koja bi podsjećala na njega.

Raširio je stolnjak pokraj kreveta, podigao to biće i položio ga na stolnjak. Kada ga je položio, ugledao je na njemu nešto nalik na džep, ako je to uopće bio džep, neku vrstu rasporka na mjestu gdje bi mu mogla biti prsa. Prešao je rukom preko toga mjesta: pod prstima je osjetio nekakvu kvrgu. Cučao je dosta dugo pokraj tijela, razmišljajući što bi to moglo biti i što bi morao učiniti.

Konačno se odlučio i zavukao prste i izvadio tu stvar. Bila je to nekakva lopta, nešto veća od tenis lopte, kao od mutna stakla ili barem je bila slična staklenoj lopti. Čučao je, zureći u tu loptu. a onda je prišao prozoru da je bolje vidi.

Nije bilo ničega neprirodnog na toj lopti. Bila je to kao oblacima zamućena staklena lopta i hladna kao smrt, kao što je bilo i tijelo kome je pripadala.

Zakimao je glavom i stavio loptu gdje ju je i našao, a onda je pažljivo zamotao tijelo u platno. Odnio ga je u vrt i položio u grob. Stajao je samo jedan trenutak izgovarajući neku molitvu. a onda je počeo bacati lopatom zemlju na mrtvog stranca.

Prvo je pomislio da napravi humak na grobu i da stavi križ, ali je

onda odustao. Pojavit će se njuškala. Počet će priče kolati okolo i naći će se lovaca na senzacije koji će tražiti mjesto gdje je to biće zakopano. I zato ne smije biti nikakva znaka, ni križa, kako ga ne bi mogli naći — zaključio je napokon. Pa možda je to i najbolje jer što bi on i napisao na grobu ili na križu?

Bilo je već prošlo podne. Ogladnio je ali se nije zadržavao s jelom, jer je želio još nešto učiniti. Otišao je u konjušnicu, osedlao Bess i odjahao do šumice.

Odjahao je do velikog kaveza što se bio isprepleo oko drveta i kobila mu je pomogla da ga odvoji od drveta što bi trenuo okom. Onda je stvar natovario na kola i odvezao kavez na farmu te ga dobro sakrio u sjenik.

Onda je Bess upregao u plug i lijepo preorao vrt jer bi se po svježe iskopanoj zemlji odmah moglo otkriti gdje je iskopao grob.

Upravo je završavao oranje kad je naišao šerif Doyle s kolima i zaustavio se pred kućom. Serif je bio čovjek koji je tiho govorio, ali nije bio čovjek koji bi tratio vrijeme uzalud. Prešao je odmah na stvar.

— Čuo sam — rekao je — da si nešto našao u šumi.

— Boga mi jesam — odvrati Moša.

— Čuo sam također da je tu kod tebe umro.

— Šerife, dobro ste čuli.

— Htio bih to da vidim, Mošo.

— Nećete moći, pokopao sam ga. I neću vam reći gdje.

— Mošo — reče šerif — ne bih želio da te zadese neke nevolje, ali ti si učinio nešto protuzakonito. Ne možeš nalaziti ljude po šumi i tek tako ih pokopati, zato što su umrli kod tebe.

— Jeste li lazgovarali s doktorom Bensonom?

Serif kimnu potvrdno glavom.

— Rekao mi je da tako nešto nije još nikada vidio. Rekao mi je da to nije ljudsko biće.

— E pa onda — reče Moša — mislim, da vas se to onda uopće ne tiče. Ako nije ljudsko biće, onda ne može biti riječi o zločinu prema čovjeku. I ako nije imao vlasnika, onda nema ni prekršaja protiv nečije imovine. Da li je netko "u okolini izjavio da je vlasnik tog bića?

Šerif je počešao bradu u nedoumici.

— Nije. Možda imaš pravo. A gdje si ti studirao pravo?

— Nikada nisam studirao pravo. Nikada ništa nisam studirao. Samo sam se poslužio zdravirn razumom.

— Doktor je rekao da bi oni s univerziteta možda htjeli vidjeti to stvorenje.

— Kažem vam, šerife — rekao je Moša. — To je biće došlo odnekuda i ovdje je umrlo. Ne znam odakle je došlo, niti znam što je bilo, a niti ne želim to saznati. Za mene to je bilo živo biće koje se našlo u velikoj nevolji. Bilo je živo i imalo je nekakvo dostojanstvo, i

kad je umrlo, bilo je potrebno da mu se oda poštovanje. Kada ste svi vi odbili da mu se priredi pravi pogreb, učinio sam sam sve što sam mogao. I to je cijela priča.

— Dobro, Mošo — reče Šerif — ako želiš da tako bude i da tako ostane.

Okrenuo se i vratio svojim kolima. Moša je stajao pored Bess, upregnute u plug, i promatrao šerifa kako se vraća u grad. Vozio je brzo i ljutito kao da ga je Moša naljutio. Moša je spremio plug i vratio konja u staju i obavio svoje uobičajene poslove, nahranio svinje, pomuzao krave i onda je priredio i sebi večeru, sjeo uz peć i slušao tiktakanje sata, u tihoj i pustoj kući i pucketanje vatrice.

Moša je skoro probdio noć i činilo mu se da je kuća još pustija nego što je bila prije.

Slijedećeg poslijepodneva, dok je orao oko kukuruza, došao je jedan reporter i hodajući uz njega počeo razgovarati kad su stigli do kraja brazde. Moši se nije svidio taj čovo. Bio je drzak i postavljao mu nekakva smiješna pitanja, tako da je Moša zamuknuo i nije mu gotovo ništa rekao.

Nekoliko dana kasnije pojavio se i jedan čovjek s univerziteta. Pokazao mu priču koju je. onaj reporter napisao. U priči je ismijavao Mošu.

— Žao mi je — rekao je profesor. — Ti novinari su neuračunljivi. Ja se uopće mnogo ne obazirem na ono što pišu.

— Ni ja — reče mirno Moša.

Čovjek s univerziteta postavljao mu je mnogo pitanja ističući kako je njemu vrlo važno da sazna što više o tom biću i kako bi svakako trebao vidjeti leš.

No Moša je samo zakimao odrečno glavom.

— On počiva u miru — rekao je — i ja imam najozbiljniju namjeru da ga tako u miru i ostavim.

Profesor je otišao nezadovoljan, ali ipak pun dostojanstva i razumijevanja za Mošin slav.

Nekoliko je dana stalno netko dolazio, zaustavljao se na Mošinoj farmi i postavljao razna pitanja, bilo je među njima i susjeda koje nije viđao mjesecima. Ali je svima ukratko objasnio stvar i otpremao ih, ne zadovoljivši njihovu znatiželju. Uskoro su ga ostavili na miru i farma mu je opet bila pusta kao i prije.

Ponovo je razmišljao da li da nabavi nekog psa, ali odmah bi se sjetio Towsera i nije mogao. I tako su prolazili dani. Jednog dana radio je nešto u vrtu. Zapazio je da nekakva biljka raste upravo na grobu neznanca. Bila je nekako čudna i Moša je u prvi mah pomislio da je išćupa kao korov.

Ali nije ju iščupao jer ga je ta biljka zainteresirala. Bila je to neka vrsta koju nikad prije nije vidio i zbog toga je odlučio da je pusti rasti,

bar neko vrijeme, da bi ustanovio kakve je vrste. Bila je bucmasta, mesnata biljka s teškim tamnozelenim svinutim listovima, a podsjećala ga je na zečji kupus, što raste u proljeće u šumi.

Posjetio ga je još jedan znatiželjnik. Taj ga je najviše izmučio. Bio je crn i krupan čovjek. Rekao je da je predsjednik kluba za neidentificirane leteće objekte (NLO). Htio je znati da li je Moša razgovarao s tim bićem i da li je našao nekakvu letjelicu u šumi gdje je zatekao to stvorenje. Bio je vrlo razočaran kad mu je Moša rekao da nije razgovarao a niti je nasao letjelicu. Taj ga je čovjek uplašio svojim nastupom: pomislio je da će početi njuškati okolo i da će tako možda pronaći onaj kavez koji je sakrio u sjeniku. No čovjek mu je počeo držati predavahje o tome kako ne smije zadržavati za sebe informacije od vitalne važnosti a pogotovo ih prešućivati stručnjacima, itd., itd.

Na kraju Moša mu je ispričao sve što je mogao, a onda je dohvatio lovačku pušku iza vrata, a predsjednik kluba NLO-a je navrat-nanos napustio kuću i odjurio kolima niz cestu.

Život na farmi se nastavio kao i obično. Moša je sijao žito i kukuruz, skupljao sijeno, a tamo u vrtu je čudna biljka rasla i pomalo zadobivala nov oblik. Stari Moša nije mogao vjerovati svojim očima kad je vidio da je taj oblik sve prepoznatljiviji. Moša je satima stajao u vrtu i promatrao biljku razmišljajući da u svojoj usamljenosti nije možda poludio i da se to priroda šali s njim.

Jednog jutra ta je biljka stajala na vratima i čekala ga. Trebao je biti, naravno, iznenađen, ali nije, jer je iz dana u dan promatrao kako 'biljka' raste, pa iako ni sam sebi nije smio priznati: znao je što će biti od nje i u što će izrasti.

Jer tu pred njim stajalo je biće koje je našao u šumi, ali sada više nije bilo bolesno i klonulo, nije više bilo blizu smrti već puno života i mladalačke svježine.

Ipak nije bilo sasvim isto. Stajao je i gledao u to stvorenje. Uočio je malene razlike, one malene razlike koje su se opažale između mladoga i staroga bića, ili između oca i sina.

— Dobro jutro — rekao je Moša ne osjećajući ništa strano prema tom biću, niti mu je bilo čudno što s njim razgovara.— Lijepo je što si se opet vratio.

Stvorenje, koje je stajalo u vrtu, nije mu ništa odgovorilo. Ali, to i nije bilo važno. Možda nije ni očekivao da progovori. Najvažnije je bilo da je ponovo imao nekoga s kim je mogao razgovarati.

— Idem da obavim jutarnje poslove na farmi — reče mu Moša.

— Hoćeš li sa mnom?

Biće je krenulo s njim i promatralo ga što radi, a on mu je i daije govorio ne očekujući odgovor, što je bilo mnogo bolje nego da govori sam sebi.

Kod doručka postavio je još jedan tanjur i gurnuo do stola još jednu stolicu, ali se pokazalo da to biće ne može sjesti, jer nije bilo ni građeno da sjedi. Niti je jelo.

To je u prvi mah zbunjivalo Mošu, jer on je bio gostoljubiv, ali, rekao je sam sebi tako velik momak sigurno se zna sam brinuti o sebi.

Poslije doručka olišao je u vrt, a to ga je biće pratilo u stopu, biljke više nije bilo, a na mjestu gdje je rasla. ostala je neka vrsta košuljice smotane na zemlji.

Onda je otišao do sjenika i kada je to stvorenje vidjelo onaj sakriveni kavez, što ga je Moša dovukao na kolima iz šume, uzbuđeno mu je prišlo i pažljivo ga razgledavalo. Onda se okrenulo Moši i napravilo neku gestu koja je mogla značiti samo da je zadovoljno.

Moša rukama dohvati jednu šipku koja je bila na kavezu iskrivljena, a stvorenje stade uz njega i također uhvati tu šipku i tako su zajedno pokušali da je isprave, ali bez uspjeha. Mogli su samo malo da pritisnu metal, ali ne toliko da bi ga ispravili.

Stajali su tako i gledali se, iako 'gledati' nije bila prava riječ, jer to stvorenje i nije imalo oči da bi moglo gledati. Činilo je nekakve čudne pokrete rukama, koje Moša nije mogao razumjeti. Onda je leglo na pod i pokazalo Moši kako se prečke mogu odvojiti od kaveza i kako su bile pričvršćene za bazu.

Trebalo je malo vremena Moši da shvati što mu to biće želi protumačiti, kako se pričvršćuju šipke kaveza za osnovicu. On nikad zapravo nije shvatio zašto i kako su one bile pričvršćene i na koji se način pričvršćuju.

Prvo je trebalo malo pritisnuti odredenom snagom i pod određenim kutom, onda bi se šipka malo pomakla. Onda je trebalo opet pritisnuti i to pod drugim kutom i šipka bi se još više pomakLa. Tako je trebalo učiniti tri puta i šipka bi bila odvojena, iako sam bog zna, zasto se baš na taj način odvojila od osnovice.

Moša je zapalio vatru na malenom kovačkom ognjištu i nabacao nešto ugljena da se raspali i mijehom je raspirivao vatru, dok je stvorenje promatralo što radi. Ali kad je htio šipku staviti u vatru, stvorenje se postavilo između njega i vatre i nije mu dopustilo. Moša je shvatio da ne smije ili da ne treba šipku zagrijavati, nije ni pomislio ni sada, a ni kasnije, zašto to nije smio učiniti. Jer, pomislio je, stvorenje svakako zna kako to treba ispraviti. Zato je prebacio šipku na nakovanj i teškim čekićem počeo nahladno ispravljati šipku, a stvorenje mu je pokazivalo kako treba ispraviti šipku, sve dok nije bila ispravljena tako da je ono bilo zadovoljno.

Moša je pomislio kako će sada biti dosta muke da šipku stavi na njeno mjesto, medutim, ona je sasvim lako skliznula u ležište.

Onda su skinuli još jednu iskrivljenu šipku. Ispravljanje je išlo sada mnogo brže. Moša je znao kako treba ispraviti.

Bio je to ipak mukotrpan posao. Radili su cijeli dan i ispravili su samo pet šipki. Trebalo im je puna četiri dana da isprave sve šipke, a sve vrijeme čekalo je sijeno da se sakupi i spremi u sjenik.

No Moši nije bilo krivo. Imao je s kim razgovarati, bolje rečeno, imao je kome govoriti i njegova farma više nije bila pusta i bez života.

Kad su postavili šipke na mjesto, stvorenje se uvuklo u kavez i poslovalo nešto oko nekog predmeta koji je visio kao nekakva košarica sa stropa tog velikog kaveza. Moše je pretpostavljao da bi to mogla biti neka vrsta upravljačkog mehanizma.

Stvorenje je očito bilo nezadovoljno i obeshrabreno. Hodalo je unaokolo kao da nešto traži, a onda se vratilo Moši i napravilo gestu koja je izražavala očaj i molbu.

Moša mu je pokazao željezo i čelik, onda je počeo prekapati po jednom sanduku u kojem je svašta držao, pa je počeo vaditi razne kuke i kvake, komade metala, čavle, stara sita, limove, komade mesinga i bronce, bakra i cinka pa čak i komad aluminija, ali to nije bilo ono što je stvorenje tražilo.

Moša je bio malo postiden, što nije pronašao ono što je tom stvorenju tako očajnički trebalo, ali je bio ipak zadovoljan.

Jer, bilo mu je jasno: kad kavez bude popravljen, to će biće njega ostaviti i on će opet ostati sam. Moša ipak nije mogao odbiti pomoć. Ali sada, kad se kavez nije moglo popraviti, bio je zadovoljan.

I sada će to stvorenje morati oslati na farmi, i on će imati nekoga kome će moći govoriti i kuća više neće biti tako pusta. Bilo mu je drago da opet ima nekoga pokraj sebe, a ovo je biće bilo isto tako dobro kao što mu je bio Towser.

Slijedećeg jutra, dok je pripremao doručak, posegnuo je za kutijom sa zobenim pahuljicama i nehotice pri tome srušio kutiju za cigare koja se glasnim zveketom našla na podu. Rasuli su se srebrni dolari kotrljajući se posvuda po kuhinji. Krajičkom oka Moša je zapazio kako stvorenje skače kako bi dohvatilo jedan od dolara, koji su se još kotrljali. Dohvatilo je jedan i okrenulo se Moši držeći dolar među prstima, a nešto kao mumljanje dolazilo je od mjesta gdje je trebala biti glava, a bio je vijenac kao debela gusjenica.

Stvorenje se sagnulo i pokupilo još nekoliko komada srebrnih dolara i počelo plesati nekakav divlji ples i Moša je odmah teška srca spoznao, da je stvorenje tražilo srebro.

Moša je klekao na pod i pomogao da se pokupe svi dolari. Stavili su ih u kutiju, a Moša kutiju preda stvorenju.

Stvorenje je uzelo kutiju, odvagnulo u ruci, i opet pokazalo razočaranje.

Možda je napokon, pomislio je Moša, ipak neki drugi metal posrijedi, a stvorenje se u prvi mah prevarilo pa poveselilo, da je našlo ono što mu treba.

Moša uze zobene pahuljice, nalije nešlo mlijeka i stavi na stol da doručkuje.

Stvorenje je još stajalo kraj stola nasuprot njemu i slagalo dolare u hrpice. I sada mu je pokazalo da ih treba još toliko hrpica.

Moša je sjedio zatečen, sa žlicom napola puta do usta. Pomislio je na sve one dolare skrivene u željeznom loncu ispod poda u dnevnoj sobi. Nije to mogao nikako uraditi. Pa to je bilo sve što je za života prikupio, sve što je imao, osim ovoga stvorenja sada. Ne može se tih dolara sada odreći, a još i zato da bi ga to biće napustilo.

Doručkovao je s gađenjem i popio dvije šalice kave kao da pije ocat. A sve je vrijeme to biće tamo stajalo i pokazivalo koliko još treba toga srebra.

— Ne mogu to učiniti za tebe — reče mu stari Moša. — Učinio sam za tebe sve što se može očekivati od jednog ljudskog bića. Našao sam te u šumi i dao sam ti zaklon i utočište i pružio ti toplinu doma. Pokušao sam ti pomoći, i kad više nisam znao što bih još mogao učiniti, pružio sam ti odar na kojem si i umro. Pokopao sam te i zaštitio od znatiželjnika i nisam te kao korov počupao, kad si počeo rasti. Pa valjda ne očekuješ od mene da ti dajem u beskonačnost.

No nije bilo pomoći. Stvorenje ga nije moglo ni čuti, a ni on sebe nije mogao baš sasvim uvjeriti u ono što je govorio.

Digao se od stola, otišao u dnevnu sobu, a to biće ga je pratilo u stopu. Podigao je daske s poda i izvadio lonac sa srebrnim dolarima. Kada je stvorenje vidjelo što je u loncu, zamahalo je rukama, toliko je bilo sretno.

Zajedno su dovukli teški lonac do nadstrešnice gdje je bio kovački mijeh i vatra. Moša zapali vatru, raspiri je i stavi kotao na vatru. Srebrni dolari počeli su se topiti pred očima starog Moše koji je čitav život radio i skupljao ih. Pomišljao je da neće uspjeti obaviti taj posao, ali je napokon i to bilo završeno.

Neznanac je istopljenim srebrom zalio neke dijelove male košarice koja je bila pri vrhu kaveza, i usput popravljao liv, dok je još bio vruć, udarcima čekića.

Dugo je trajalo dok je neznanac popravljao taj važni dio kaveza. Napokon je bilo gotovo, a sve je srebro bilo utrošeno. Pažljivo je stavio košaricu natrag u kavez i montirao je na mjesto na kojem je i bila.

Već se smračilo i Moša je morao da obavi svoje redovne poslove na farmi. Malo je očekivao da će to biće izvući kavez i nestati s njim, dok se on vrati u kuću.

Pokušavao je sebi oprostiti zbog sebičnosli. Zamalo da je zatajio da ima još srebra, a onda je zaželio da bude žalostan. što je sve dao tom biću koje mu nije moglo ni zahvaliti. Bar on nije vidio da mu je to stvorenje pokušalo nekako zahvaliti. Ali, svejedno nije bio

nezadovoljan što je pomogao tom biću.

Ono ga je čekalo dok se nije vratio s dvije kante mlijeka iz staje. Pratilo ga je dok je ulazio u kuću, a on je pokušao s njim nešto da govori, ali više nije imao volje ni za to. Nikako mu nije išlo iz glave da će to biće otići, a da će on opet ostati usamljen i očajno sam. Sada više nije imao ni novaca, da bi nekoga unajmio da živi uz njega kad ostari i bude tako jezivo sam.

Kad je te večeri legao u krevet, čudne su mu se misii vrzmale po glavi. Mislio je o još većoj usamljenosti nego što je bila njegova ikada na ovoj pustoj farmi, na strahotnu i razornu usamljenost prazna prostora, što razdvaja zvijezde, usamijenost koja progoni kao mora neku osobu koja želi pronaći neko mjesto ili drugu osobu, gdje bi mogao naći smirenje. Pritisle su ga neke maglovlte slutnje koje nije mogao sebi do kraja protumačiti ali koje su nekom drugom možda važnije od svega što je u njemu poznato.

Bilo mu je čudno što baš tako razmišija. Odjednom mu sine da to i nisu njegove misli nego onoga drugoga, koji je bio s njim sada u sobi.

Pokušao je ustati, borio se da se digne iz kreveta, ali to mu nikako nije uspijevalo. Digao je samo malo glavu s jastuka, a onda je ponovo legao i zaspao zdravim snom umorna čovjeka.

Slijedećeg jutra nakon što je napravio i pojeo svoj uobičajeni doručak, otišla su obojica do nadstrešnice gdje je stajao popravljeni 'kavez' i izvukli ga, tu čudnu i stranu napravu koja je svjetlucala na jutarnjem suncu.

čudno stvorenje je prišlo 'kavezu' i počelo se provlačiti između šipaka i kad se već bilo do polovice uvuklo, vratilo se i pružilo ruku na oproštaj Moši.

— Sretan ti put, prijatelju — reče Moša. — Nedostajat ćeš mi mnogo.

Oči su mu se malo ovlažile.

Prihvatio je strančevu ruku da se s njim pozdravi, a u njoj je bilo nešto okruglo i glatko, što mu je stranac ostavio u ruci.

Stranac je krenuo prema svom 'kavezu' i hitro se uvukao. Rukom je posegnuo prema košarici što je bila u sredini pri vrhu 'kaveza' i čuo se i osjetio treptaj svjetla i kaveza više nije bilo.

Moša je ostao stajati sam u dvorištu gledajući u mjesto na kojem je još maločas stajao kavez sjećajući se što je razmišljao prošle večeri ili što mu je bilo sugerirano da misli, ili što mu je bilo na neki način saopćeno.

Ono biće će sigurno biti već tamo među zvijezdama u crnoj i posvemašnjoj usamljenosti u potrazi za nekim mjestom ili za nekima koje ljudska misao ne može ni zamisliti.

Moš se polagano okrenuo da krene kući i da posvršava redoviti posao na farmi, da nahrani stoku i pomuze krave.

Sjetio se predmeta koji mu je ostao u ruci i podiže još zatvorenu šaku pred oči. Otvorio je ruku. Na dlanu mu je ležala malena kristalna lopta — bila je upravo ista onakva kakvu je našao u »džepu« onog bića koje je pokopao u vrtu. S tom razlikom da je ona bila mrtva i zamućena, a ova je bila svijetla i s nekom unutrašnjom vatrom s nekog udaljenog izvora.

Gledajući u tu loptu, imao je osjećaj neke neizmjerne sreće i zadovoljstva kao rijetko kada, kao da je sada s njim ovdje bilo mnogo ljudi i kao da su mu svi bili prijatelji.

Sklopio je prste oko lopte i njegov osjećaj sreće se produžavao, iako je sve bilo besmisleno, jer nije imao ni jednog vaijanog razloga da bude sretan. To ga je biće ipak napokon napustilo, a sav njegov novac je nestao i nije imao prijatelja, ali se ipak osjećao ugodno.

Stavio je loptu u džep i veselo krenuo u kuću da uzme kablice za mlijeko i da pomuze krave. Skupio je svoje osušene usne i poćeo fićukati, misleći pri tome kako dugo već nije ni pomislio da zazviždi.

Možda je bio sretan, pomislio je u sebi zato što mu je to biće ipak ostavilo nešto za sve što mu je on pružio, i što se zaustavilo da pruži ruku na oproštaju prije odlaska. A i dar bez obzira koliko bio bezvrijedan, imao je svoju osnovnu vrijednost: sjećanje na prijatelja. Mnogo je godina prošlo od kada je primio od nekoga nekakav poklon.

Bilo je tamno i samotno u beskonačnoj dubini svemira bez društva. Možda će proći mnogo vremena dok pronađe mjesto i druga svoga.

Možda je glupo bilo to što je učinio, ali stari, usamljeni osobenjak bio je tako milostiv i spreman svakome da pomogne. A netko tko putuje daleko i brzo, svakako mora putovati lagan. Zato nije ni imao nešto drugo da mu pokloni.

Slutnja

Christopher Anvill
The Hunch

Preveo Nikola Popović

Zvjezdani istraživač James Connely i njegov pretpostavljeni šef sektora Gregory MacIntyre gledali su se uzajamno s obostranom sumnjom. Connely, kojem je krvni pritisak bio već znatno iznad normale, vidio je da će se i ovaj susret odvijati otprilike kao i oni prethodni.

— Slušaj, Mac — reče Connely. — Moj broj je sasvim u redu. I ja sam u redu. Nije mi potrebno ništa od nove opreme. Poštedi me tih novih pronalazaka i pusti me da odem. Kakav zadatak imaš ovaj put za mene?

MacIntyre, snažno građeni čovjek s krupnim obrvama i svijetloplavim očima neobična sjaja, gledao je Connelyja pogledom pažljive koncentracije koji se može vidjeti kod boraca s bikovima. ljudi pri dvoboju ili mačke kad se sprema za skok na miša.

— Ovo nije običan istraživački posao — reče Maclntyre iznerviran. — Poslaii smo već dva broda za četiri mjeseca. Očito je da su na svom putu naišli na nešto što ih je onesposobilo.

Maclntyre pokaže na nove i čudnovate aparate raspoređene po stolovima i stolicama u sobi.

— Mi te jednostavno nećemo pustiti da odeš poluopremljen. Ovaj je posao preopasan.

Connely pogleda novu opremu bez oduševljenja i palcem pokaže prema svom brodu.

— Pogledaj, ja mogu svojim brodom nadvladati svaki slični brod do dvostruke težine od moga. Ja se inaće klonim teritorija preplavljenih komercijalnim letjelicama. Ako me netko i iznenadi, moj je brod dovoljno brz da bi mu umakao.Ako bih morao, mogao bih čak pobjeći i svemirskoj vojnoj floti.

Mclntyre šmrcne.

— Svemirska vojna fiota! Tko za njih uopće mari? Kad nisu ograničeni vojnom tajnom, onda su ograničeni budžetom. Mrsko mi je i čuti da neki međuzvjezdani istraživač sebe uspoređuje sa svemirskom flotom.

— Mac — reće Connely, teškom mukom prigušujući ljutnju. —

Bilo mi je potrebno šest mjeseci da pronadem kako se primjenjuje ona gomila nove opreme koju si prošli put utrpao u moj brod. Nešto od toga je odlično, a nešto je čisti otrov. Sada kad napokon znam ćemu koja oprema služi, ostavi me na miru.

Maclntyre se očito jedva savladavao.

— Zašto ne bismo, napokon. pokušali biti barem malo logični u svemu ovome, Conn?

— Svakako. Nastavi.

— Razmisli malo. Ona dva broda o kojima sam ti govorio krenula su istim putem kojim ćeš i ti sada krenuti. Od njih nema glasa. Imali su mnogo suvremeniju opremu nego što je imao tvoj brod, pa su ipak izgubljeni.

— Tako, dakle, i ti misliš da bih ja trebao imati istu opremu koju su imali oni, jel'da?

— Oh, ne, Conn. — Činilo se da je Maclntyre povrijeđen. — U tom i jest stvar. Mi imamo sada bolju opremu i ti ćeš je imati.

— Kojim smjerom su išli ti brodovi?

Maclntyre uključi trodimenzionalnu zvjezdanu projekciju i pokaže na neki vrlo udaljeni sunčani sustav. Connely prokune.

— Pa najkraći je put do tog sustava preplavljen komercijalnim brodovima Mauryja, a to je najgora banda koja postoji u svemiru. Maury imaju svemirske krstarice s rekonverterima.

— Znam — reče Maclntyre. On dotače neko dugme i zamršena mreža elipsa i parabola pojavi se na projekciji i pokaza seriju neugodnih zaobilaženja kako bi se izbjegla opasna svemirska zona.

Connely opsova zbog tako velikog zaobilaženja i dugog puta.

— Prokleti i razneseni bili ti komercijalni brodovi!

Maclntyre klimnu glavom.

— Uz svemirsku flotu koja je vezana u tom području oni se množe kao lude gljive. Ali tu su, i s tim moramo računati. — On okrenu neko dugme i projekcija izblijedi. — Jesi li opazio kako je zamršeno to zaobilaženje? Zbog toga će biti još teže ustanoviti gdje se ta nevolja dogodila. Ali barem je sada očito da se nesreća dogodila na putu. Čim je jedan od ta dva istraživača stigao na svoje odredište, trebalo je da orbitom pošalje signalni satelit. Satelit ima automatski programiran put i svakih dvanaest sati bi emitirao subsvemirski signal za slučaj opasnosti, ako nije bio registriran na svemirskoj projekciji. Nije bilo nikakva signala. Ne možemo nikako ustanoviti postoje li neki prirodni razlozi koji su spriječili emitiranje signala i uništili naše brodove s međusobnom vremenskom razlikom od četiri mjeseca, I zato smatramo da uzrok mora biti živo biće.

— Neki nepoznati komercijalni brod, koji je vrebao na žrtvu na nekom sporednom putu?

— Najvjerojatnije — reče Maclntyre. — Vidiš kako smo došli do

toga zaključka jednostavnom logikom. Ali da krenemo i malo datje. Ako su ta dva broda izgubljena zbog nedovoljne brzine ili naoružanja, onda bismo spriječili da i tebe zadesi ista sudbina time što bismo tvoj brod rekonstruirali i opremili još boljom opremom. Je li ti jasno?

Connely otvori usta i bez riječi ih zatvori. Maclntyre je likovao.

— Je li sad u redu, Conn? — Posegnuo je za nalogom za rad.

— Ne — reće Cunnely. Borio se da pronađe neko objašnjenje sa svoga stajališta, pa će napokon: — Ta mi se stvar nikako ne sviđa. Imam neki predosjećaj, slutnju da je upravo oprema kriva svemu i da je ona izazvala sve nevolje.

MacIntyreovo je lice promijenilo nekoliko izraza. Kao da naglašava rečenicu on promumlja:

— Predosjećam. slutim. — Zaklimao je glavom gnušajući se i ustao. — E, pa dobro, Conn, nemoj reći da te nisam upozorio. — Krenuo je prema vratima i zaustavio se s rukom na kvaki. — Ako želiš pisma koja si u meduvremenu dobio, ona su u gornjoj ladici na lijevoj strani. — Kad je izašao, tresnuo je vratima za sobom tako jako da je jedan klimavi komad opreme skliznuo sa stolice, uz zveket, i na njemu su se zapalila zelena svjetla.

Connely je odahnuo i pogledao sumnjičavo oko sebe. Nije nalikovao na Maclntyrea da samo tako napusti borbu bez konačne pobjede. Connely pođe zbunjen do Maclntyreova stola i sagne se da otvori ladicu.

Jedva čujni zvuk aparata što je skliznuo sa stolice pretvori se u zavijanje u trenutku kad je Connely dodirnuo ručku na ladici. Svjetla na aparatu sada su svjetlucala žutim sjajem. Stvarčica slična malecnom topu iskoči iz jedne kutijice i proizvede visoki zviždeći ton u čudnim varijacijama, koje su opet skrenule Connelyjevu pažnju. Onda mu se učinilo kao da svuda oko njega praskaju mali mjehurići. Bio je svjestan samo još nekoga slatkastog mirisa i činilo mu se da pada beskrajno dugo.

*

Kad je Connely otvorio oči, pred sobom je vidio kontrolnokomandnu ploču svoga broda. Ogledajući se oko sebe, zamijetio je mnogo promjena. Lijevo u visini glave aparat koji je upozoravao na meteore bio je skinut i na njegovo je mjesto bila postavljena neka nova ploča. Na ploči je bilo mnogo nekakvih prekidaca i svijetlozelena i žuta svjetla. Na jednom od prekidača na toj ploči visjela je neka bilješka:

»Conn!

Žao mi je, ali ti si upao u čudnu situaciju, nisi prihvatio jedan od naših najnovijih izuma u opremi brodova. Medutim, oni znače život.

Kao što ćeš zamijetiti, mi smo tvoj brod opremili najsuvremenije od jednoga kraja do drugog. Opremili smo te čak i našim najnovijim svemirskim odijelom s refleksnom kacigom. Upute za svu novu opremu osim za svemirsko odijelo pricvršćene su za svaki komad opreme. Znajući tvoju silovitu narav, odlučio sam da upute za tvoju svemirsku odjeću spremim tamo gdje ih nećeš u prvom naletu bijesa poderati. Provjeri svu ostalu opremu i tamo ćeš naći i uputu za odijelo.

Zamijetit ćeš da je kurs tvog broda snimljen i ubačen u kompjutor kontrole kursa. Dobro otvori oči i na najbolji način primijeni našu novu opremu, pa ćeš svakako uspjeti tamo gdje su ljudi prije tebe propali.

Što se tiče tvoje pošte, nisi je mogao pročitati dok si bio ovdje, a umanjila bi tvoju pažnju za vrijeme dok si u brodu. Zadržat ću je do tvoga povratka.

Sve najbolje, Mac«.

Connely je buljio u biljesku, a onda se kiselo nasmiješio. Mac ga je opet prešao. Sada će biti Connelyjeva stvar da ostane živ u brodu nakrcanom novom opremom što je tek izašia iz eksperimentalne faze. Connely se sagne, podigne krajičak protupropisnoga sivog pokrivača na podu i baci bilješku pod njega za buduće potrebe. Opsovao je prema novoj ploči sa svjetlima u raznim bojama i opazio ondje tanku smedu omotnicu pokraj ploče s naznakom »upute«.

Connely uzme omotnicu, pogleda nekoliko uputa i dijagrama i ustanovi da je ta ploća bila dodatna kontrola za raznovrsne nove instrumente što su bili instalirani po cijelom brodu, a od kojih je većina bila potpuno automatizirana. Od ove ploče Connely krene polagano prema stražnjem dijelu broda. I ondje je bilo krupnih promjena. Dotadašnji jaki okviri bili su pojačani poprečnim pojačanjima koja su se protezala duž cijeloga broda. Sve što je bilo od metala imalo je neku posebnu glazuru, otpornu na svaki udarac ili na oštećenje kojim bi Connely pokušao oštetiti metal. Niz novoga oružja Connely je zamijetio prilikom svoje inspekcije, uključivši i ono u čijem je debelom prirucniku s uputama bilo zapisano da pali »rupe«. Svaki komad opreme imao je svoj vlastiti podeblji pripučnik s uputama i masa kombiniranih informacija u tim priručnicima djelovala je na Connelyja tako da je gotovo dobio vrtoglavicu

Pošto je pregledao jedan neobično složeni priručnik. Connely zastade i počeše se po glavi. Odmah je osjetio kao da mu je netko drugi stavio ruku na glavu i naglo je okrenuo. Čuo se blagi zvuk, vidno mu je polje bilo zamračeno, nešto je snažno odbilo njegovu ruku, onda se nešto okrenulo oko njegova lica i tada je opet mogao vidjeti. On oprezno podiže ruku i osjeti brzo klizanje površine neke vrste unutrašnje kacige. Čim je pokušao dodirnuti svoje lice, kaciga se okrenula, okrećući i njegovu glavu i odbila njegovu ruku. To je, znači, ono, pomisli Connely, što je Maclntyre spomenuo u svojoj bilješci kao

refleksnu kacigu. Connely je pokušao zadržati kraj kacige i skinuti je, ali kad god mu se ruka približila kacigi da je skine, ona se naglo okretala i odbijala ruku.

Connely je priznao da je to vrlo dobra kaciga za obranu ako bi ga neko pokušao udariti po licu nekim predmetom. Ali kako da se oslobodi te stvari s glave?

Nekoliko minuta vratne gimnastike i eksperimentiranja uvjerilo ga je da je najbrži način ako pronađe skrivene upute. No već je prošao gotovo cijeli put do upravljačke kabine a njima još ni traga. Otvorio je vrata upravljačke prostorije, pogledao unutra i progutao knedlu. Starog upravljačkog mehanizma je nestalo, a na njegovu je mjestu bio nekakav čudovišni uređaj, koji je imao takve dimenzije da je na sebi imao ručke što su omogućavale da se po njemu penje i obilazi. Postupno je Connelyju sinulo da je novi upravljacki mehanizam zauzeo toliko mjesta da je praktički zauzeo i ona mjesta gdje su prije bila spremišta za gorivo. Da bi se smjestio novi upravljački mehanizam, spremišta za gorivo su maknuta. Connely je gledao, osvrnuo se posvuda. Ta gdje je bilo gorivo?

Popeo se u navigacijsku kabinu, pogledao okolo, penjao se dalje, pregledao nekoliko krupnijih izbočina i slučajno pronašao spremište ne mnogo veće od ormarića za cipele, okruženo velikim spiralama žica i zamršenim provodnicima i cijevima. Ta je stvarčica izgledala tako fenomenalno da je Connely nije htio ni pipnuti. Sagnuo se u uskom prostoru između spremišta, ako je to bilo ono što je on mislio, i jedne izbočine na upravljačkom uređaju. Pažljivo je ispružio ruku ne dodirujući tu zavrzlamu od žica i cijevi i dohvatio priručnik s uputama što je visio iza n]ih. Dakako, na priručniku je pisalo »Spremište goriva M-81-x, upute za rukovanje i popravke«. Connely je psujući prelistao sve stranice s podacima i dijagramima i bio je vrlo zadovoljan kad je na kraju našao kratki sažetak. Brzo ga je počeo čitati i usporio kad je došao do pasusa u kojem je pisalo:

... Zbog toga ovo spremište »sadrži« samo početni kraj svakoga ključnog lanca molekula spremljenog goriva. Ostatak svakog lanca je selektivno raspršen u subprostoru, što omogućava vrlo značajno smanjenje spremišta goriva. No veoma je važno da se ne dopusti prekidanje rada kontrole subprostora. Ako dođe do takvog prekida, normalni opsezi molekula, koji više neće biti raspršeni u subprostoru, pokušat će napuniti spremište koje, dakako, ni u kojem slučaju ne može primiti taj volumen goriva. Zbog toga će se rasprsnuti. Višak goriva koji neće više biti molekularno vezan i odvojen od negativnoga katalizatora u spremištu i odvoda goriva, tada će eksplodirati. Kako nijedan dio broda ne može izdržati oslobadanje takve količine energije, najstrože se preporučuje da se preventivno održavanje procesa opisanog u ovom priručniku pažljivo prouči prije punjenja spremišta.

Connely proguta slinu, zatvori priručnik i pokuša ustati. Stiažnjim dijelom glave udario je u izbočinu aparata. Sagnuo se malo da izbjegne ponovni udarac i tada dode glavom blizu jedne od mnogih bakreno obojenih cijevi što su pod kutom ište od spremišta goriva do upravljačkog uredaja. Došlo je do zaokretanja na njegovoj glavi i pogled mu je bio zastrt. Zatečen, on se pokušao smiriti u sjedećem položaju. Došlo je do još jednog oštrog okretanja kad se kaciga ponovb pomakla. Na trenutak je vidio jako svjetlo, a onda — BANG! Krajem kacige udario je u aparat, što je odbilo njegovu glavu opet naprijed. Odmah je uslijedio još jedan zamah i okret BANG!

Okupan znojem, Connely se spusti i ukipi u sjedećem položaju na metalnoj ploči. Kaciga se zaustavila, a on uzdahne tresući se i pogleda oko sebe. Činilo se da je sve u redu. Pažljivo se izvuče iz uskog prostora, uspravi se držeći u ruci priručnik. Postupno se primirio i počeo mirno disati. Dohvatio je rukohvat da bi se popeo u prednji dio broda i usput još jednom pogledao na spremište goriva. Jedna sjajna kap tekućine pala je sa spoja bakrene cijevi za gorivo na metalnu podlogu i nestala.

Connely se sledio kao da je paraliziran, promatrajući kako padaju kapi. Nepromjenljivom bi se točnošću svaka kap pojavljivala na istom mjestu, padala na isti način kroz šumu žica i potpornika i udarala u ploču od metala, pa nestala bez traga. Connely je malopomalo uspio otrgnuti pogled od tih vrlo eksplozivnih kapi. Prisilio se da, držeći se za ručke, postupno dode u prednji dio broda. Tu se nije usjećao nimalo sigurnijim, ali se barem mogao kretati bez straha da će načiniti još neku štetu.

Srušio se u kontrolnu stolicu, izvukao rupčić i pokušao obrisati znoj sa čela i iz očiju.

Frrr! Opet zaokret kacige i vidno polje odsječeno. Kaciga je odbila njegovu ruku ustranu.

Connely se bijesno diže na noge.

Kaciga se opet vrati i on je opet mogao gledati.

Kipeći od ljutine, Connely je prelistavao priručnik o gorivu nadajući se da će uputa za kacigu biti negdje unutra. Nije je bilo. Connely podiže krajičak tepiha, izvadi MacIntyreovu bilješku i ponovo proćita... *»Znajući tvoju silovitu narav, odlučio sam da upute za tvoju svemirsku odjeću spremim tamo gdje ih nećeš u prvom naletu bijesa poderati. Provjeri svu opremu i tamo ćeš naći upute za odijelo... «*

Connely pročita ovo nekoliko puta i divljački opsuje. Provjerio je ostalu opremu! Opet ljutito spremi bilješku ispod pokrivača i uspravi se. Signalno žuto svjetlo na njegovoj ploči privuče njegovu pažnju. Budući da je pročitao upute za ovu ploču, Connely je znao da žuto signalno svjetlo označava da treba na nešto obratiti pažnju. Svjetlo za spremište s gorivom svijetlilo je ugodnom zelenom bojom. On je

provjerio sve ostalo i zbog čega je zasvijetlilo ovo signalno svjetlo?

Zar je moguće da je izostavio neki novi komad opreme? Ako je tako, možda je Maclntyre stavio upute za kacigu upravo kraj toga komada opreme. Connely izvadi listu po kojoj je mogao odrediti što koji signal znači. Provjeri pažljivo ponovno i otkrije nešto što se zvalo 'IntruGrab ml-x, Medium'.

Koga vraga, pitao se Connely, znači taj 'IntruGrab'? Buljio je u dijagram, pronašao mjesto i krenuo niz hodnik zaustavljajući se tu i tamo da bi se sagnuo ili prešao preko naknadno stavljenih pojačanja. Kad je došao do mjesta označenog na dijagramu, tu su bila samo unutrašnja hermetićka vrata. Connely se ogleda oko sebe i krene natrag prema kontrolfioj prostoriji.

Odnekud se čulo jedva čujno udaranje. Zaustavio se i pokušao bez uspjeha odrediti odakle. Krenuo je natrag oko jednog stupa i pogledao gore. Iznad njegove glave bila je neka ploča od blještavog metala, i na njoj oveća prozirna lopta.

U toj lopti, crvena lica, bijesan, lupajući po prozirnoj površini stisnutom šakom, bio je šef sektora izviđača Gregory Maclntyre.

Connely u prvi tren nije mogao povjerovati. Zakoračio je bliže da pogleda malo bolje, a Maclntyre ga je gledao kroz prozirni omotač. Dok je Connely tako buljio u njega, Maclntyre je pokazivao prstom nešto što je bilo izvan Connelyjeva vidnog polja. Otvarao je usta kao da viče, prijetio Connelvju šakom, prstom povukao ispod brade preko vrata i opet udario šakom u prozirnu pregradu, što se čulo kao potmuli udarac.

Connely slegne ramenima i dohvati priručnik s uputama koji je visio s metalne ploče na kojoj je bila prozirna lopta. Zatim se vratio hodnikom smiješeći se. Bio je svjestan da brod može svakog trenutka eksplodirati u atome ili da neki komercijalni brod može naići iz svemirskog prostora i prikovati njega uza zid broda, ali ga zbog nekog razloga ove misli nisu opterećivale. Udobno se smjestio u kontrolnoj kabini i polagano listao priručnik s uputama za model Ml-x IntruGrabfMedium). Connely se nadao da će naći upute za svoju kacigu, ali ni ovdje ih nije bilo. Psujući, on počne ponovno od početka, pažljivo čitajući opise i dijagrame, ali nije našao ništa drugo nego općenite upute koje su objašnjavale svrhu i djelovanje aparata, čak i prije nego što je došao do posljednjeg odlomka na kraju priručnika:

»Ukratko Ml-x, IntruGrab(Medium) napravljen je tako da sprečava ljudske ili druge provalnike da uđu u zabranjene prostore. Kad je jednom programiran na fizičke karakteristike ljudi koji imaju prava da budu prisutni i aktiviran da spriječi ulazak ostalih, IntruGrab će selektivno odstraniti neovlaštene provalnike, zatvoriti ih na neodređeno vrijeme osiguravajući minimalno potrebnu prehranu u skladu sa specifikacijom na

stranici 32. IntruGrab Medium može savladati svaku jedinku, od skakavca do mužjaka velikoga gorile i označit će hvatanje signalnim svjetlom, tonskim uređajem ili drugim standardnim mehanizmima za upozorenje. NAPOMENA: Proizvođač ne daje jamstvo za upotrebu Ml-x, IntruGrab(Mediuma) za bilo koje ciljeve koji su suprotni sa zakonom ili drugim važećim odredbama.«

Connely ponovo prelista priručnik do uputa za oslobadanje uhvaćenog provalnika. Otkrio je dva načina za oslobadanje: stalno i privremeno. Odlučio je da ne zamara mozak proučavajući previše odjednom, te pročita kako da oslobodi provalnika privremeno. Naoružan tim informacijama vratio se hodnikom do kugle i pogledao gore. Maclntyre je kroz kuglu strijeljao pogledom koji bi pokolebao samopouzdanje gotovo svakoga njegovog potčinjenog. No Connely se nije pridružio zvjezdanim istraživačima slučajno pa je tako gledao u Maclntyrea dok mu se lice polagano krivilo od smijeha. To je Maclntyrea gotovo dovelo u stanje ključanja koje se graničilo s infarktom,

Zabrinut da se Maclntyre ne ozlijedi, ponavljajući u sebi instrukcije, on podiže ruku prema lopti.

Na njoj se upalilo narančasto svjetlo.

— Spusti se — reče Connely.

Lopta se spusti niz metalne okvire. Rastvori se nekoliko plastičnih cijevi.

— Oslobodi — reče Connely. Prozirna se kugla rastvori, a Maclntyre istetura van. Lopta se vrati na svoje mjesto, a Maclntyre se nesigurno ljuljao na svojim nogama.

Connelyju je odmah bilo jasno da je hrana što ju je pružao Ml-x,IntruGrab(Medium) očito bila nedovoljna za biće koje je tako dugo bilo zatvoreno u lopti. Odveo je Maclntyrea do kontrolne kabine, pomogao mu da sjedne i izvukao iz aparata topli obrok hrane za njega.

— Hvala — reče Maclntyre glasom koji je bio jedva nešto više od hripanja. Pogledao je preko sobe na novu kontrolnu ploču, a onda je oborio pogled. Stisnuo je čeljusti i nije rekao ništa.

Connely je sav radostan odustao od bilo kakvih prigovora. Smatrao je da je ovakva situacija dovoljno jasna. Dok je uživao u osjećaju ugodne superiornosti, miris toploga jela podsjetio ga je da je i on strahovito gladan. Uzeo je i za sebe isto jelo i prinio ga ustima.

Frr! Kaciga se okrenula i odbila njegovu ruku s jelom tako da mu je prosipala vruću hranu po licu. Kad je pokušao rukom obrisati vruće jelo s iica, kaciga ga je spriječila.

Connely je već bio izvan sebe od bijesa, ali nije htio priznati u kako se šašavom položaju nalazi.

— Reci mi, Mac — reče onako usput — gdje su upute za ovu

kacigu?

— U Mangelu — reče Maclntyre promukla glasa.

Connely se namršti. Nije se mogao sjetiti nekog Mangela,

Pregledao je listu aparata i instrumenata koje je provjerio i nije našao zapisanu nikakvu stvar s tim nazivom. U mislima je prošao ponovno od prednjega do stražnjeg dijela broda, precrtavajući mjesta gdje je već bio. Odjednom se sjetio da nije pregledao spremište. Vrati se hodnikom, otvori hermetička vrata, prijeđe kratkim poprečnim hodnikom i otvori još jedna vrata. Unutra su bili različni dijelovi opreme, a i neki zagonetni sivi blok oko dva metra širok, tri metra visok i Četiri metra dug, sa zaobljenim uglovima. Connely ga dodirne i onoga trenutka protrese ga jak udarac. Pogleda oko sebe. Jedna leća promjera oko tri centimetra kao da ga je promatrala s tog bloka.

Connely je počeo gubiti strpljenje. Gdje je, do vraga, priručnik za ovu kacigu — pomislio je.

Jedna su se vratašca odmah otvorila na zidu blizu njega. Sivi podnožac spustio se kao jezičac dolje da bi otkrio sivu metalnu knjižicu na kojoj je pisalo 'Mangel M l-x Priručnik s uputama'.

Connely je prelistao elastične stranice ove knjižice i na kraju zamijetio da su neke stranice sagorjele. Miris kreozola, alkohola i drveta kao da su to potvrđivali. Sjevnulo mu je da bi to mogle biti tražene stranice s uputama za kacigu.

Connely se vrati u kontrolnu sobu i tamo nađe Maclntvrea već sasvim oporavljenog. Škrtim mu rječnikom objasni kakve je nevolje imao s Mangelom, sa spremištem za gorivo i s novom »refleksnom kacigom«.

Maclntyre je bio vrlo ozbiljan.

— Ta stvar sa spremištem za gorivo čini mi se prilično ozbiljnom.

Oh, ta stvar s gorivom ti se čini ozbiljnom, je li? A ja, ja moram nešto pojesti, znaš li? Kako da se oslobodim ove kacige?

Maclntyre kao da je nešto prekapao po svom sjećanju.

— Da ti kažem pravu istinu, Conn, mikrostrujni krug za taj šljem bio je tako neobičan i čini mi se da nisam uopće pročitao upute za rukovanje njime.

Connely se s mukom savladavao.

— I nemaš nikakvu ideju — tihim je glasom rekao — kako bi se ta stvar mogla skinuti? Je li, Mac?

— A, a — reče Maclntyre. — Možda bismo mogli utisnuti hranu unutra?

Na ovaj je prijedlog Connely ostao bez riječi. Prije nego što je mogao doći k sebi, kompjutorski informator zazuji i svojim sintetičnim glasom najavi:

— Brod na vidiku. Klasa III, krstarica nepoznata identiteta. Nema znakova za raspoznavanje.

Maclntyre je zagunđao:

— Brod svemirske flote imao bi barem znakove za raspoznavanje. To je vjerojatno neki od onih koje mi tražimo.

Connely pohita da na upravljačkog ploči usmjeri brod najvećom brzinom naprijed.

Igla brzinomjera napravila je gotovo puni krug zahvaljujući izvanrednoj pogonskoj snazi broda. Komunikacijski ekran, koji je sada bio podešen za borbenu kontrolu, pokazivao je da je neku malu zelenu točku prestigla jedna mnogo veća crvena točka. Nakon kraćeg vremena Connely je zamijetio da nepoznata krstarica gubi bitku u težnji da se približi njihovu brodu i korakne u desno da prokontrolira stanje kursa puta.

Na pravokutnom ekranu iznad brzinomjera jedna malena bijela točka, koja je predstavljala Svemirski centar 7, promicala je brzo kraj njih na maloj udaljenosti.

— Koliko se sjećam — primijeti Maclntyre — flota koja je smještena na Sedmici ima nekoliko teških oklopnih krstarica i oko osamdeset raznovrsnih drugih brodova veličine našeg istraživača. Svaki bi svemirski gusar bio posvema lud ako bi nas ovdje napao.

Connely je pokušao uspostaviti vezu sa Svemirskom bazom, a zatim s brodom, bez uspjeha. Kompjutorski je informator zujio;

— Brod na vidiku. Krstarica oklopna, nepoznate klase i identiteta. Nema signala za prepoznavanje.

Ekran za borbene situacije pokazivao je sada kako jedna velika crvena sjena juri i približava se po poprečnom kursu. Razmišljati o tome da je šta letjelica na ovom kursu slučajno bila bi prava besmislica.

— Mi smo u klopci, Mac — reće Connely. — Tako smo mnogo povećali naše ubrzanje kako bismo se udaljili od prvog broda da ćemo sada uletjeti u ralje ovog čudovišta.

— To je njegov problem — kratko rece Maclntvre. — S ovim što imamo na brodu možemo se suprotstaviti cijeloj floti.

— Ako sve bude funkcioniralo.

— Funkcionirat će — reče samouvjereno Maclntyre.

Kompjutorski komunikator je zazujao i Connefy ga uključi. Jedan dosadan glas poče:

— Vi prolazite preko Mauryjskog prostora. Platite tarifu

ili ćemo vas raznijeti. Već smo tako udesili vaše dvije stanice.

Connely isključi komunikator i upitno pogleda Maclntyrea.

— Pa ne možemo biti na Mauryjskom teritoriju — reče Maclntyre. — Posebno sam programirao kurs putanje da ga izbjegnemo.

Connely uključi komunikator.

Ż Prema našem programatoru kursa mi ne možemo biti na Mauryjskom prostoru.

— Vaš programator vjerojatno ima rupu kroz tranzistore, prijatelju. Sada isključite 6-V i platite tarifu kao dobra djeca. Ili ćete biti zgnječeni.

MacIntyre gurne u stranu poklopac s jedne ploče i uključi nekoliko prekidača koji su upravljanje brodom i sve njegovo oružje stavljali pod kontrolu automatskoga kompjutora za borbu.

Na ekranu su se dva ispupčenja na oklopljenom čudovišiu osvijetlila bijelim svjetlom kad su fisijski topovi opalili dva hica za upozorenje. Istraživački je brod nastavio po svom kursu neometano dalje.

Maclntyre stisne zube. Connely je, okupan u znoju, promatrao napeto dva ekrana.

Na ekranu za praćenje borbe eksplozija žutih linija odvojila se od krstarice kao superelektronski projektili, a elektronski projektili presretači krenuše im u susret. Krstarica se osvijetlila od eksplozija svojih fisijskih oružja, a prostorna obrambena polja obaju brodova odražavala su te eksplozije i odbacivala energetske klinove tamo i natrag u prostoru izmedu dva broda. Ogromna bijelo-plava mrlja opruži se iz krstarice i odbaci istraživački brod u stranu s njegova kursa.

Connely je osjetio vibraciju što je potresla brod od temelja do vrha. Na ekranu su se jureći projektili pojavili u lučnoj putanji, kao šaka koja prijeti da zgnječi komarca.

A onda je prenapregnuto obrambeno polje prestalo bacati fisijske kugle natrag na krstaricu i počelo ih raspršavati u svemirski prostor.

Žuti traci projektila odjednom su prestali. Connelyju je bilo potrebno nekoliko trenutaka da shvati kako je prostorni raspršivač u odbacivanju svakoga nagomilanog fisionog snopa projektila što je dolazio od krstarice to učinio na tako precizan način da je uništio i odbacio svaki projektil koji se približavao istraživačkom brodu. Mala blijeda točkasta traka putovala je od istraživačkog broda do velike sjene krstarice. Crvene su se točke počele pojavljivati na mnogim mjestima ekrana.

Connely pogleda na drugi ekran za vanjsko promatranje. Krstarica, koja je sada vec ispunjavala ekran od jednoga do drugog kraja, počela je nalikovati na komad švicarskog sira. Dok je Connely gledao raskomadane dijelove oklopa i ispupčenja gdje su bili topovi krstarice, oni su nestali lijevo i desno, ostavljajući rupe od nekoliko metara promjera.

Tanki crveni mlaz potekao je sada iz istraživačkog broda na borbenom ekranu prema krstarici. Na vanjskom ekranu krstarica kao da se odjednom izdužila poput slike na elastičnoj gumenoj podlozi. Produžila se kao dugoljasti cilindar prepun ovalnih šupljina. Odjednom je crvene trake nestalo. Cilindar se skupio i na ekranu za

promatranje, krstarica je dobila izgled običnog automobila na cesti što je naletio na drvo brzinom od trista kilometara na sat.

Connely i Maclntyre se zgledaše. Maclntyre se naceri.

— Dakle, Conn, što imaš reći na novu opremu? Bez nje bi nas krstarica prignječila kao buhu. Bez novog oružja krstarica bi nas imala u rukama.

— Nemam ja ništa protiv nove opreme — reče Connely — ali imam protiv nepouzdane opreme. A još nikada nisam vidio nijedan komad nove opreme koji ne bi imao i neku nezgodnu posljedicu na sebi.

— Pa novi pogon i oružje su nas spasili.

— A nova kaciga i šteta koju sam njome prouzrokovao može nas doći glave.

— Oh, zaboravio sam na to — reće Maclntvre. Dohvatio je priručnik s uputama za spremište goriva i udubio se u nj.

Connely pritisnu astropoziciono dugme na kompjutoru i za nekoliko trenutaka odmota se neka traka s podacima. Na njoj su bili podaci o tome gdje se nalaze u odnosu na položaj zvijezda oko njih. Ti su podaci svjedočili da se nalaze posred Mauryjskoga svemirskog prostora,

Connely psujući pogleda na kursni pokazivač, koji je pokazivao prevaljenu daljinu i koji je na projekcijskoj tabeli pokazivao da se udaljuju od Svemirske baze broj sedam. Pogleda na kursni mjerač, koji je bio dio standardne opreme, kao da je izdajnik. Otvori poklopac i pregleda mehanizam sa svjetlima i spojenim ogledalima, ali ne nađe nikakve greške. Onda sumnjičavo pogleda novi kontrolni mehanizam kursa, u koji je Maclntyre ubacio programirani novi kurs. Pogled u ovaj čudan strani aparat gotovo je zbunio Connelyja i zato se on zadovoljio proučavanjem priručnika s uputama.

Poslije nekog vremena Maclntyre pruži Connelyju priručnik za rukovanje spremištem za gorivo i pokaže mu jedan odlomak.

»Ključni efekti. UPOZORENJE! Ne dirati vanjsku površinu spremišta za gorivo dok je u pogonu mehanizam za kontrolu subprostora. Takav bi doticaj mogao dovesti do narušavanja ravnoteže izmedu materije i energije propisane u spremištu, a to bi moglo prouzrokovati subprostorni čvor na mjestu doticaja. Proporcije tijela u čvoru mogle bi iti projicirane u sub-prostor i moglo bi se dogoditi da se više ne pojavi za nekoliko svjetlosnih godina. Mogla bi nastupiti ozbiljna oštećenja.«

— Očito je da su kapljice goriva bezopasno rasipane u svemir. Budući da postoji specijalna smjesa za popravak linije goriva, mislim da taj kvar možemo bez većih teškoća popraviti.

Connely uzdahne s olakšanjem.

— Vrlo dobro. A sada da ti nešto pokažem. — Pokazao je Maclntyreu veliku traku papira prepunjenu dijagramima i tekstom. što

se nalazila u jednoj kuverti iza priručnika s uputama za kontrolu kursa.

Maclntyre opsuje sočno kad je vidio taj papir, a onda je pročitao rečenicu koju mu je pokazao Connely.

»Za razliku od ostalih kontrola kursa posljednji model Z-60 je potpuno automatiziran i pouzdan. Ako neki neiskusni svemirski letač ubaci u Z-60 neki zamršeni i neprikladni plan puta od jednog mjesta do drugog, novi će korektor automatski ispraviti i skratiti putanju.«

Maclntyre pogleda Connelyja bez riječi.

— Zar to nije predivno? — reče Connely. — Ti i ja ili bilo tko drugi može namjerno i s određenim ciljem ubaciti u program okolni put kako bi izbjegao nevoljama. Z-60 će onda samilosno odlučiti da smo mi zbilja neznalice kad ne znamo za kraću putanju i tako nas on ubacuje upravo u područje koje želimo izbjeći. Istovremeno standardni mjerač prijedenog puta nema pojma da je Z-60 promijenio kurs i pilot to saznaje kada je već prekasno.

Maclntyre strese nezadovoljno glavom.

— Slutio sam — spomene Connely — da ta nova oprema izaziva sve nevolje. Ali nisam imao nikakve činjenice koje bi potvrđivale da li sam u pravu ili ne, pa to nisam mogao dokazati.

— Ali, kako si mogao nagađati što bi moglo biti bez poznavanja bilo kakve činjenice? — pitao ga je nezadovoljno Maclntyre. — To nije logično.

— Svakako da nije. Logika računa s lancem individualnih činjenica. A intuicija uzima cijelu skupinu činjenica kao cjelinu odjednom. Možeš prepoznati neko poznato lice iako svjesno ne znaš sve pojedinosti. Ponekad možeš i pogriješiti, ali onda često upotrebljavaš logiku da bi provjerio razlog. Intuicijom shvaćaš, a logikoni provjeravaš. — Sada, kad je uzbuđenje prošlo, Connely je osjećao ogromnu glad i nelagodnost.

— Zar zbilja nemaš nikakvu ideju kako funkcionira ovaj lonac na glavi?

— Mislim da reagira na psionički ciklus. To je sve što ti mogu reći. — MacIntyre je i dalje zurio u priručnik za kontrolu kursa. Zatim ga bijesno zaklopi i tresne u kut. — Vrag neka ga nosi. Idem radije popraviti onaj dovod goriva.

Kad je Maclntvre izašao, Connely je imao opet dojam da nešto nije u redu. No bio je previše zauzet pokušajima da skine kacigu s glave. Psionički, reče sam sebi, to znači neku interakciju predmeta i čovječjeg organizma. Možda će metalni činilac ukloniti kacigu. — Connely je pružio glavu naprijed i vizualizirao, preklinjao, zahtijevao, nastojao, vjerovao da će kaciga pasti s glave.

S malim treskom kaciga pade na stol.

Nekoliko trenutaka Connely je osjećao da su sve njegove nevolje

nestale kao rukom odnesene. Onda je opet vidio poznato žuto svjetlucanje na ploči.

To je svjetlo značilo da je M l-x IntruGrab (srednji) obavljao svoju dužnost apsolutno nepogrešivo.

No ConneIy nije više o tome razmišljao kad je drugi put oslobodio svoga pretpostavljenog MacIntyrea iz zatvora.

Nepromjenljivost

John Pierce
Invariant

Preveo Goran Pavelić

Poznate su vam opće činjenice o Homeru Greenu, pa nema potrebe da opisujem njega ili njegovu okolinu. Ja znam puno više od toga, no ipak bio je to čudan osjećaj, koji se ne može dobiti kroz čitanje, da se obučem na prastari način i odem u tu čudnu okolinu da bih ga vidio.

Kuća izgleda jednako čudno kao na slikama. Stiješnjena izmedu ostalih zgrada iz dvadesetog stoljeća, neraspoznatljiva je od originalne strukture i njene okoline. Ući u nju, hodati po tepisima, vidjeti stolice sa prekrivkama, vidjeti sprave za pušenje, vidjeti i čuti primitivan radio i iznad svega, vidjeti otvorenu vatru; sve mi to daje osjećaj nestvarnosti, iako sam se pripremio na tako nešto. Green je sjedio u stolici, kraj vatre, kao i obično, a kraj nogu mu je ležao pas. On je možda najdragocjeniji čovjek na svijetu, mislio sam. Ali nisam se mogao otresti osjećaja nestvarnosti u toj okolini, I on je također izgledao nestvarno i ja sam ga žalio.

Osjećaj nestvarnosti nastavio se i dok se predstavljao. Koliko se puta to već dogodilo? Naravno, mogao sam provjeritl spise.

»Ja sam Carew, iz Instituta«, rekoh. »Nismo se prije sreli, ali su mi rekli da biste me željeli upoznati.«

Green ustade i pruži ruku. Poslušno sam je prihvatio, iako mi je to bila nepoznata gesta.

»Drago mi je što sam vas upoznao«, reće. »Dremuckao sam, To je lijećenje bilo poput malog šoka, pa mislim da je bolje da se odmorim par dana. Nadam se da će to potrajati.«

»Sjednite«, doda.

Sjeli smo ispred vatre, Pas, koji je bio ustao, legne stisnuvši se uz gospodareve noge.

»Pretpostavljam da želite ispitati moje reakcije?« upita Green.

»Kasnije«, odgovorih. »Ne moramo žuriti. Osim toga, ovdje je vrlo ugodno.«

Greenova se pažnja mogla lako odvratiti. Opustio se, zureći u vatru. To je bila prilika i ja progovorih pomalo odlučnim glasom.

»Izgleda da se ovdje ima više vremena za poliliku«, rekoh, »Što namjerava Švedska, a što Francuzi.«

»Utopimo se u radosti.« — odgovori Green.

Pročitavši spise smatrao sam da će citat imati nekog utjecaja.

»Ali čovjek ne ostavlja politiku da bi se utopio u radosti«, nastavi on. »Čovjek je proučava.«

O tome neću razglabati. Pročitali ste u dodatku A o mojoj tezi »Aspekt politike i govorništva u dvadesetom stoljeću«. Kao što znate, bio je to kratki napis. Bio sam vrlo sretan što sam mogao vidjeti Greena. Bio sam još sretniji što sam odmah naišao na pravu temu. Prije mi nekako nije palo na pamet da su političari dvadesetog stoljeća znali, ili su mislili da su znali, što su govorili; i da su uistinu u svojim umovima pridavali značenje ili važnost onome što je nama beznačajno ili nevažno. Teško je objasniti jednu tako stranu ideju: možda će jedan primjer pomoći.

Na primjer, možete li vjerovati, da čovjek kojeg su optužili da je izrekao određenu stvar, može ozbiljno odgovoriti, »Nije moj običaj da dajem takve izjave«? Možete li vjerovati da je to moglo značiti da čak nije ni dao nikakvu izjavu? Ili, još više, ako je nešto izjavio, njemu se to činilo kao neka vrst posebnog trenutka? Smatram da su ova nagadanja moguća, kada se udubim u dvadeseto stoljeće. Ali ne bih imao ni pojma o njima da nisam razgovarao s Greenom. Uistinu, toj je čovjek neprocjenljiv!

Rekao sam da je razgovor zabilježen u dodatku A kratak. Nije bilo potrebe nastavljati o politici nakon što sam shvatio temeljnu postavku. Zapisi iz dvadesetog stoljeća mnogo su bogatiji od Greenova sjećanja, i pažljivo su sređeni. No, ono što nam omogućuje da naslutimo nešto i što nam uistinu pomaže, nisu hladne informacije, nego osobni dodir, beskrajne varijacije kombinacija i prisni ljudski odnos.

Tako je bilo i sa Greenom, a preda mnom je bilo još čitavo jutro. Znate da ima tri obroka dnevno i samo jedan sastanak izmedu njih, tako da ne bi došlo do preklapanja. Bio sam zahvalan tom čovjeku i ponešto sućutan prema njemu, a istovremeno sam bio i pomalo uznemiren u njegovu prisustvu. Želio sam s njim razgovarati o njemu najbližim stvarima. Nije bilo razioga da to ne učinim. Zabilježio sam ostatak razgovora, ali ga nisam objavio. Nije nov. Možda je trivijalan, ali meni mnogo znači. Možda je to samo moje vlastito osjećanje o njemu. Ali mislim da biste ga voljeli pročitati.

»Što vas je dovelo do vašeg otkrića?« upitao sam ga.

»Daždevnjaci«, odgovori on bez oklijevanja. »Daždevnjaci«. Naravno, izvještaj o njegovim eksperimentima sa savršenom regeneracijom poznata je stvar. Koliko tisuća puta je već ispričana? Ipak, kunem se da sam zamijetio male razlike od zapisa. Stvarno, moguće su kombinacije gotovo bezgranične! Ali glavne su točke došle uobičajenim redom. Kako je regeneracija udova kod daždevnjaka

dovela do ideje o savršenoj regeneraciji čovjekova tijela. Kako, na primjer, rana zacijeli, ne ostavljajući ožiljak, već savršenu repliku uništenog tkiva. Kako se u normalnom metabolizmu tkivo može zamijeniti. ne nesavršeno kao u starom tkivu, već savršeno i to bezbroj puta. Vidjeli ste to na životinjama, u kompulzomoj biologiji. Pile, čiji metabolizam mijenja tkiva, ali uvijek u točnom, nepromijenjenom obliku, nikada se ne mijenjajući. Pomalo je uznemiravajuće misliti o nečem takvome kod čovjeka. Green je izgledao tako mlad, mlad kao i ja. Od dvadesetog stoljeća.

Kada je uvećer dovršio sa syojim opisivanjem, spominjući u svoje vlastito nakalemljivanje, on se usudi da proročanski reče: »Uvjeren sam da će to ići, beskrajno.«

»Već je tako, dr Green«, uvjerih ga. »Beskrajno.«

»Ne smijemo se požurivati sa zaključcima«, reče. »Napokon, malo je vremena.«

»Sjećate li se datuma, dr Green?« upitah ga.

»Jedanaesti rujna«, reče. »1943, ako želite i to znati.«

»Dr Green, danas je četvrti kolovoza, 2170., rekoh mu gorljivo.

»Samo malo,« reče Green. »Da je tako, ne bih bio ovako obučen, a niti biste vi bili tako obučeni.«

Taj se ćorsokak mogao nastaviti beskrajno. Izvadio sam iz džepa komunikator i pokazao mu ga. Sa sve je većim čudom promatrao, dok sam mu ja pokazivao kako radi, prikazavši na kraju mogućnosti binauralne stereo projekcije. Nije jednostavna stvar, ali je upravo takva kakvu je čovjek Greenova doba povezuje s budućnošću. Činilo se da je Green izgubio svako sjećanje o razgovoru koji je doveo do komunikatora.

»Dr. Green,« rekoh, »godina je 2170. Ovo je dvadeset i drugo stoljeće.«

Pogledao me čudno, ali ovaj puta bez nevjerice. Čudan se strah ocrtavao na njegovu licu.

»Nesreća?« upita. »Moje sjećanje?«

»Nije bilo nesreće«, rekoh. »Vaše je sjećanje neoštećeno, koiiko god daleko dopire. Poslušajte me. Koncentrirajte se.«

I tada mu ispričah, kratko i jasno, kako mu misaoni proces ne bi zaostajao. Dok sam mu govorio, pažljivo me je gledao, očito nastojeći me shvatiti. I evo što sam mu ispričao:

»Vaš je eksperiment uspio, iznad svakog vašeg očekivanja. Vaša su tkiva poprimila sposobnost da se ponovno stvaraju na isti način, godinu za godinom. Njihov je oblik postao nepromjenljiv.

Fotografije i pažljiva mjerenja nam to pokazuju, iz godine u godinu, iz stoljeća u stoljeće. Vi ste isti kao što ste bili prije dvije stotine godina.

Vaš život nije bio bez nezgode. No manje i veće rane nisu ostavile

traga pri zacjeljivanju. Vaša su tkiva nepromjenljiva.

I vaš je mozak nepromjen]jiv; to jest, to se tiče oblika stanica. Mozak može biti povezan sa električnom mrežom. Ta mreža, ti kondenzatori i zavojnice, i njihove međusobne veze, to je sjećanje. Svjesna misao stvara oblik voltaže u njima i struje koje teku kroz njih. Taj je oblik složen, ali je prolazan. Sjećanje mijenja mrežu mozga, utječući na sve misli koje slijede ili oblike u mreži. Mreža vašeg mozga se nikad ne mijenja. Ona je nepromjenljiva.

Misao je nalik i na složeno djelovanje releja i prekidača u telefonskoj centraii vašeg stoljeća, a sjećanje su međusobne veze između elemenata. Te se veze u mozgovima drugih ljudi mijenjaju pri procesu mišljenja, kidaju se, stvaraju se, gradeći nova sjećanja. Oblik veza u vašem mozgu nikada se ne mijenja. On je nepromjenljiv.

Drugi se ljudi mogu prilagoditi na nove okoline, naučivši gdje su potrebni predmeti, raspored soba; prilagođavaju se nesvjesno, bez trenja. Vi to ne možete; vaš je mozak nepromjenljiv. Vaši su običaji tijesno vezani uz ovu kuću, vašu kuću kakva je biia prije nego što ste počeli eksperiment. Ona je sačuvana, čuvana je kroz dvije stotine godina da biste vi mogli živjeti u njoj bez neugodnosti. I vi tu živite, dan za danom, sve od dana kada ste učinili vaš mozak nepromjenljivim.

Nemojte misliti da nam ništa ne pružate za uzvrat. Vi ste možda najdragocjeniji čovjek na svijetu. Izjutra, poslije podne, uvečer; imate tri sastanka dnevno, kada je sretnicima, za koje se misli da trebaju vašu pomoć, dopušteno da vas vide.

Ja studiram povijest. Došao sam da vidim dvadeseto stoljeće kroz oči jednog inteligentnog čovjeka tog stoljeća. Vi ste vrlo inteligentan, brilijantan čovjek. Vaš su um analizirali više nego ičiji drugi. Svega je nekoliko ljudi inteligentnije od vas. A ja sam došao da od tog moćnog uma naučim što je značila politika čovjeka vašeg vremena. I ja sam učio od vašeg mozga, koji nije prenatrpan, nije promijenjen godinama, nego je isti kao i 1943.

Ali ja nisam važna ličnost. Tu su važniji psiholozi i oni vas dolaze vidjeti. Pitaju vas pitanja; tada ih ponavljaju malo izmijenjena i promatraju vaše reakcije. Vaše sjećanje ranijeg eksperimenta ne utječe na novi eksperimenat. Kada je vaš tok misli prekinut, ne ostaje sjećanje. Vaš mozak ostaje nepromjenljiv. I ti ljudi, koji bi mogli izvući samo opće zaključke iz jednostavnih eksperimenala na mnoštvu različitih, različito ustrojenih i različito pripremljenih pojedinaca, mogu promatrati nesumnjive razlike u odgovoru koje su rezultat i najmanjih promjena u stimulansu. Neki su vas od tih ijudi dotjerali do mahnitosti. Vi ne možete poludjeti. Vaš se mozak ne može promijeniti; on je nepromjenljiv.

Vi ste toliko dragocjeni da svijet ne bi mogao napredovati bez

vašeg nepromjenljivog mozga. A ipak, nismo zatražili od nikog drugoga da učini isto što i vi. Sa životinjama smo to uradili. Vaš pas je primjer. Ono što ste vi uradili bilo je dobrovoljno i niste znali za posljedice. Ne znajući, učinili ste svtjetu najveću uslugu. Ali mi to znamo.

Greenova glava klone na grudi. Lice mu bijaše uznemireno, i činilo se kao da traži utočište u toplini vatre. Pas kraj njegovih nogu se promeškolji i on se osmjehne. Znao sam da je njegov tok misli prekinut. Promljenljivost je bila izbrisana. Čitav je naš susret nestao iz njegova toka misli.

Ustadoh i udaljih se prije nego što je pogledao. Možda sam samo protratio sat vremena.

Posljednji

Fritz Leiber
Last

Preveo Goran Pavelić

»Vremensko putovanje je završeno,« prošapta zamrljan, proziran čovjek, ne boreći se više protiv zagrljaja sablasnog stroja.

»Zašto?« upita Posljednji nježno.

»Jer se nema više nikuda ići.«

»Crni Zid?« reče Posljednji.

Zarobljeni čovjek kimne i fini pijesak sa tla doline uskovitla, se kroz njega. »Čak ni dan udaljenosti u prošlost,« tiho odgovori, »niti sat u budućnost. Vrijeme se steže u ništavilo.... « Njegov slabašni glas umukne i pijesak prohuja kroz njega.

Posljednji, kome je sada ime u potpunosti odgovaralo, ustane, znajući da je dugo očekivani trenutak stigao. Njegovo je lice bilo završetak svih lica najizražajnije, najjednostavnije i najzagonetnije lice evolucije. Na čađavo crnom nebu nekoliko je zvijezda crvenkasto svjetlucalo. Pod nogama, tamni je pijesak ležao poput mekog plašta, pokrivajući ne stjenovitu jezgru planeta, već ono što je nekada bio najčvršći umjetni planet.

Posljednji je bio vrlo umoran i osjećao se potpuno istrošenim. Znao je da je svaki atom u njegovu tijelu, kao i svaki atom u sužavajućem svemiru, obilježila i iskoristila svijest onoga, kojem je jedno od imena čovjek.

Dolina u kojoj se nalazio bila je pretrpana vremenskim strojevima, srebrnim i nejednako osvjetljenim, koji su se razbacano protezali kroz više trenutaka nego što je sadašnji, nasukani na Crni Zid koji su krenuli istražiti, a koji se sada zatvarao od početka prema kraju.

Posljednji je također posjetio dolinu sa svemirskim strojevima, što su se uzdizali prema nebu i koji u svojim završnim, gotovo trenutnim prijelazima preko zavoja i zaokreta u savijenim dimenzijama nisu pronašli nikakav život, a Crni Zid se urušivao. Zavirio je i u dolinu metalnih mozgova, čiji su svjetlucavi umovi putovali kroz beskonačne mogućnosti i nisu našli više odgovore. Polako je lutao kroz vilinsku dolinu espera, savršenih telepatskih bića čije su misli putovale kroz veliki unutarnji svemir svijesti i volje, ne otkrivajući ništa osim duboko urezanih tragova. A sada su sve doline bile tihe.

Posljednji, osjećajući kako se sve oko njega steže u maternicu, jasno reče: »Crni Zide, neću plakati pred tobom. Borio sam se protiv tebe, prihvatio sam tvoj izazov, pomogao sam da svemir učinim jedinstvenom, velikom bijelom rijeći što je stala nasuprot tvome ništavilu, oh Zide.«

I na njegovom licu se pojavi nježan, smion i vragolast osmijeh dok su se zvijezde gasile poput žeravice, a vrijeme se stezalo u jedan trenutak i misao se zatvorila sama u sebi i to je bio kraj.

Prolaznost

Langdon Jones
Transient

Preveo Goran Pavelić

Svijest je iščeznula.

Nalazim se u svijetu tame; sve što mogu čuti jest glasno zujanje. Ono se pojačava, potiskujući sve ostalo. Moj je život završen: ja sam živi leš. Ali leš ne mora uvijek biti ono što se čini da jest. Znakovi aktivnosti u mozgu bili su zamjećivani u tijelima i znatno vrijeme pošto je nastupila smrt. Čak i tijelo ne može biti ostavljeno na miru, jer oni dolaze poput pauka i umotavaju ga u mrežu encefalografskih žica. Oni vjeruju da se ta aktivnost odvija u centrima za pamćenje. Drugim riječima, u tim mrtvim mozgovima ima sjećanja... Poslije smrti dolazi sjećanje, koje zatim iščezava u ništavilo.

I to je ono što činim u ovih posljednjih nekoliko sekundi, Sjećam se...

Nakon zbrke što je paralizirala moj um najmanje pola sata, prvo što sam opazio kad sam ponovo došao svijesti bio je strop. Bijeli i sterilan, značio je sada za mene mnogo više nego ikada prije. Bijelo-bolnica-bolest-sigurnost-bol-majčino bijelo mlijeko-bjelina mrtvog mesa - bijeli bljesak seksualne boli - mrtvački pokrov - bitni paradoksi života okupljeni u jednoj čistoj boji.

Dakako, bilo je sjećanja; blagih, svijetlih i tamnih sjećanja na privlačnost i mržnju, ali sva su ona bila sada daleko od mene. Sjetio sam se što su mi učinili. Moj je mozak još plivao u rnoru ćinjenica koje su mi utisnute elektronski, kao kada se utiskuje složeni oblik u mekano olovo. Moj se jezik počeo prirodno savijati u položaje potrebne za izgovaranje riječi njihovog jezika.

Okrenuo sam glavu na jastuku i ugledao veliko i groteskno tijelo bolničarke što je popravljala posteljinu. Osjetila je da je gledam i podigla oči, susrevši se s mojim pogledom. Odskočila je, šokirana, a tada se pribere i brzo ode do telefona na stolu kraj mojeg kreveta.

Doktore Grant, on se probudio — reče.

Odlućio sam da iskušam svoje novo znanje njihovog jezika.

— Čini se da je vaš mali eksperiment savršeno uspio.

Glas mi baš nije bio melodiozan, ali je bio razumljiv. Ipak, opazio

sam da ju je moja primjedba uzbudila. Vjerojatno je intelektuaino bila pripremljena na to, ali ipak je doista bio šok prisustvovati tome.

— Ovaj — da; čini se da jest. — Očito je bila smetena. Nisam je želio još više dovesti u nepriliku, pa sam zijevnuo i uvukao se pod pokrivace, pretvarajući se da sam još uvijek mamuran od utjecaja lijekova, iako sam zapravo bio potpuno budan.

Čuo sam kako su se vrata tiho otvorila i otvorio sam oči. Dva su čovjeka u bijelim kaputima stajala kraj mog kreveta. Ah, kako je lako protumačiti simbole života! Pogledali su me bezizražajnih lica, kako je i dolikovalo njihovim ulogama.

Sjeo sam i pružio ruku.

— Kako ste? — rekoh. — Pretpostavljam da ste vi gospoda što nadgledavaju moj... ovaj... slučaj?

I oni su izgledali malo smeteni vidjevši me, ali poslije jednog trenutka onaj što je bio bliži meni pruži ruku.

— Dobar dan. Zovem se Grant. Ovo je moj kolega doktor Lloyd.

Drugi čovjek, pretpostavljam nešto mlađi, stisne mi ruku.

— Pomalo ste nas iznenadili — reče. — Izišli ste iz operacione dvorane tek prije jednog sata. Zapravo biste sada trebali čvrsto spavati.

— Popratni efekt, čini mi se. — Dohvatio sam grozd iz zdjele kraj kreveta. Pa — rekoh. — O ćemu ćemo razgovarati? Ovo je svakako povijesni trenutak. Kad smijem ustati?

— Za nekoliko minula; najprije ćete se osjećati pomalo slabo.

— Moja žena — rekoh. — Bit će u brizi. Smije li ući? Grant baci brzi pogled prema Lloydu.

— Naravno — reče on. — Dovest ću je.

Ubrzo se vratio s mojom ženom. Kako da opišem osjećaj kada sam je ugledao? Bila je uplašena i čvrsto je držala Lloydovu ruku. Bila je lijepa kao i uvijek; značila mi je mnogo kao i prije. Ali sada sam je gledao novim očima, mrzovoljnim zbog svoje izdajničke nadarenosti. Na neki način bio sam bliži liječnicima nego njoj.

— Oh, bože — rekoh.

— Što je?

— Što ste mi učinili? Zavlada neugodna tišina.

— Žao mi je — rekoh. Dakako, svjestan sam da su efekti ovog eksperimenta samo prolazni. Ipak je to bio mali šok za mene.

Moja se žena približila krevetu i pogledala me očima u kojima se istodobno naziralo njeno suosjećanje s mojom nevoljom, koju je lako osjetila, i njena sreća što me ponovo vidi. Dohvatio sam njenu ruku i lagano je stisnuo.

— Te stvari što ste mi ih utisnuli u um...

— Da?

— Zaboravili ste mi reći koliko će dugo trajati efekti ovog

eksperimenta.

— Dva sata.

— Oh.

TIŠINA TIŠINA TIŠINA!

— Možete li me — ovaj — ostaviti malo — ovaj — nasamu, nekoliko minuta?

Liječnici krenuše prema vratima, u svojim mrtvačkim pokrovima. Kako su se vrata otvorila, hladni mrtvački zadah etera prostruji u sobu.

Poslije je došao doktor Grant i dao mi neke psiholoske testove. Ne vjerujem da sam ih dobro riješio; mogao sam i bolje, bar što se testova inteligencije tiče, ali su me malo smetala svjetla postavljena za filmske, kamere. Poslije testova bio sam slobodan! Lloyd me poveo u obilazak IEP-a, Instituta za Eksperimenlalnu Psihologiju. Ono malo što sam vidio pružilo mi je mnoštvo podataka o ovoj civilizaciji i što sam više gledao, jasniji mi je bio moj vlastiti položaj u njoj. Na čudan sam način bio raspet između dva jaka osjećaja; moje čežnje da se vratim u vlastito stanje i spoznaje o onome što sam mogao postati.

Još je gore bilo to što nikoga nisam mogao okriviti za to. Kako se može od njih očekivati da znaju što su učinili? Postojala je samo jedna osoba koja je mogla sagledati veličinu njihovog zločina. Ja. Lloyd mi se vrlo svidio; bio sam siguran da je vrlo pažljivo slušao sve moje primjedbe, čekajući i najmanji znak kojim bi pokazao da su učinili pogrešnu stvar. Ali kako bih mu to mogao reći?

Nisam htio ništa jesti. Kad je bilo vrijeme za objed, Lloyd je otišao u kantinu, a ja sam se vratio u svoju sobu, ispričavajući se da sam umoran. Kad sam ostao sam, doživljeni su osjećaji postali još jači. Pogledao sam na sat na zidu; preostao je još jedan sat. Razmišljao sam o svojoj dragoj ženi, u mojim očima toliko lijepoj i istovremeno beznačajnoj. Mislio sam o nagloj promjeni što će se dogoditi za tako kratko vrijeme. Bio sam živ, prvi put u svom životu, i kad se vratim, ovo kratko razdoblje će se završiti. Ima li što gorega nego kad vam daju najveću sreću na svijetu, i odjednom vam je oduzmu? Odgovor: još je gore ne samo kada se izgubi sreća već i sjećanje na nju.

Opazio sam da sam instinktivno otpuzao u kut sobe. Zurio sam u šaru na tapetama, toliko nenaravnu, i ona je predstavljala nešto što nikada neću moći postići. Ponovno sam pomislio na svoju ženu: oh, draga moja, kad bi samo mogla shvatiti što su mi učinili!

Kad se Lloyd vratio u sobu, našao me, mene koji nikada neću moći postati čovjek, u najčovječnijem činu.

— Blagi bože, Što je? Vi plačete!

— Da, plačem, prokleti bili, plačem!

Kad je progovorio, drhtanje u njegdvu glasu otkrilo mi je koliko se već osjećao krivim.

Podigao me i posjeo na krevet. Buljio sam u svoje noge, na čijem se gustom krznu odražavalo svjetlo s prozora.

— Što je? — rekoh. — Zar niste nikad vidjeli čimpanzu kako plače?«

*

Kad sam se malo smirio, počeo sam govoriti, pokušavajući lzbrisati tjeskoban izraz s njegvog lica.

— Što ste očekivali? — rekoh. — Uzeli ste čimpanzu iz kaveza i odlučili da mi date kvocijent inteligencije veći od sto. Dobivao sam injekcije šest mjeseci. U svom malom, maglovitom svijelu naviknuo sam se na injekcije i bojao ih se. Ali, i to je brzo prošio. Tada je droga prouzrokovala promjene u prirodi mojih kortikalnih neurona; dendridi su se razmnožili i stvorili pseudoveze unutar mojega mozga. Tada ste me operirali. Odstranili ste malu žlijezdu i tako aktivirali električni potencijal pseudoveza. Utisnuli ste ljudske stvari u moj um, električki.Govorim vašim jezikom i shvaćam što sam i što ste mi učinili. I prvi put osjećam se živim. Vi to ne razumijete; vi posjedujete inteligenciju cijelog života; ne znate kako je to biti ono što sam ja bio. Vidim kako mi je život bio prazan prije ovog trenutka. Razumijete me, zar ne? Inteligencija je inteligencija, bez obzira na to kakav oblik uzela ili kako je stvorena. Mislite li da se želim vratiti i živjeti u tamnom svijetu u kojem sam prije živio? A ipak nisam sretan ovakav kakav sam sada. Kako i mogu, kada gledam svoju ženu, koju volim — da, volim — a koja je istovremeno tako daleko ispod mene da mi je to smiješno? A istovremeno, pomisao na povratak u stanje besvjesnog poluživota ispunjava me strahom.

I ja-i ja-ne-ja.. .

Lloyd uzbudeno podigne pogled, brzo priđe i pritisne dugme za poziv kraj kreveta.

— Žao mi je — reče — ali čini se kao da efekti slabe i ranije nego što smo očekivali.

— Oh bože! — čujem sam sebe kako govorim. Počinjem ponovo plakati.

On stane, gledajući me brižno i sa suosjećanjem u očima, i ja mu čvrsto stisnuh ruku.

U sobu je ušla bolničarka, gurajući kolica, a za njom Grant,

— Zar već? — reče.

— D-da — odgovorih, naprežući se. — Moć g-govora već j-je g-gotov- va.

Pogledah u Lloyda i napregnuh se još jače.

— N-n-emojte s-se -k-kriv-vit. ..

Zanimalo me kako se on pri svemu tome osjećao. Za Granta je to

bio samo pokus, prvi od mnogih, ali Lloyd je, mislim, znao što je uradio. Iznenadna misao prostruji mi mozgom.

— Kad-kad se-vratim.. .nem-m.. .nem-moj...

— U redu — reče Lloyd. — Više neće biti eksperimenata ni na vama ni na vašoj ženi. Oni će proživjeti ostatak svojih života u miru. Pobrinut ću se za to.

Rekao je »oni«. Shvatio je. Opustio sam se. Kad je svijest poćela blijediti, posljednji put sam pogledao Lloyda. U njegovim je očima bio hladan strah.

(Objavljeno prema dogovoru s G. P. A., München)

Glavni junak

Ben Bova:
Kako da napišem bolju sf-priču?

Preveo i obradio Krsto Mažuranić

Temelj svim književnim djelima su lica.

Svaka priča ovisi o piščevu baratanju ljudima koji se pojavljuju u njoj. Preciznije, o glavnome junaku, o *protagonisti*, ovisi hoće li priča biti dobra ili loša.

Dapače, moglo bi se reći da je novela ovo: prozni opis junakovih napora da riješi neki problem. To, i ništa više.

U znanstveno-fantastičnoj noveli protagonist ne mora biti ljudsko biće. Napisano je mnogo priča kojima je protagonistom robot, biće s nekog drugog svijeta, nadnaravno biće, životinja, pa čak i biljka. Ipak, uspjele su samo one priče u kojima se protagonist — kakogod izgledao i štogod bio — *ponaša poput ljudskog bića*.

Čitaoci čitaju zbog uživanja. Oni ne vole da im se dosađuje ili da ih se zbunjuje. Oni ne vole da im se propovijeda. Ako čitalac uzme priču o stroju, ili o drvetu, ili o crnorepoj patki, pa otkrije da protagonist priče nema nikakvih ljudskih osobina nego samo struže zupčanicima ili se njiše na vjetru ili nese jaja — taj će čitalac odložiti priču i potražiti nešto drugo. Ali dajte protagonisti nekakav ljudski problem, recimo, održanje, pa opišite kako mu je uspjelo da svoj problem riješi. Čitalac će uživati u priči.

Priča se, zapravo, ne razlikuje od drugih oblika zabave. ona mora privući publiku i zadržati je. Ona pri tom ima jednu veliku prednost pred ostalim oblicima zabave: pisana riječ direktno izaziva čitaočevu maštu. Pisac i ne radi ništa drugo nego hvata čitateljevu maštu i vodi je na uzbudljivo putovanje u čudne i neobične krajeve pune čudnih i neobičnih doživljaja. Piscu nisu potrebni glumci, režiseri, svirači, snimatelji, kostimi, zastori, reflektori. Piscu treba samo čist list papira i alat kojim će pisati po tome papiru, govoreći tako direktno čitatelju.

S druge strane, pisac nikad ne susreće svoga čitatelja. Pisac ne može stajati iza leđa svakog svog čitatelja i objašnjavati što je ovom ili onom rečenicom želio reći; ne može savjetovati čitatelju neka preskoči nekoliko slijedećih odlomaka jer nisu važni i zapravo bi ih trebalo izbaciti. Pisac mora sve što je želio reći napisati tako, da

čitatelj osjeti, čuje, vidi, okusi, napipa sve ono što mu se nudi. Pisac, zapravo, zahtijeva od čitatelja da ovaj shvati sve ono, na što je mislio pisac dok je na papir stavljao crne znakove — znakove, koje sad čitatelj mora dešifrirati.

Vaš je posao, poštovani pišce, da natjerate čitatelja da *živi u vašoj priči*. Vi morate natjerati čitatelja da on zaboravi na neudobnu stolicu na kojoj sjedi i zuri u papir pri slaboj rasvjeti, dok mu svakojaka zbivanja oko njega odvraćaju pažnju. Vaš je zadatak, da uvjerite čitatelja u... laž. On mora vjerovati da se kreće svijetom rođenim u vašoj mašti, on mora vjerovati da se penje na tu planinu koju ste opisali, da se bori protiv snijega i leda da bi se domogao vrha i blaga koje se tamo nalazi jer ste mu to vi rekli.

Najlakši način, zapravo *jedini dobar* način da čitateija natjerate da živi u vašoj priči jest, da mu opišete glavnoga junaka onakvim, kakvim bi i on, čitatelj, zaželio biti.

Neka čitatelj zamisli, kako je on Inspektor Maigret koji traži zločinca. Neka živi životom Old Shatterhanda, ili Sherlocka Holmesa ili Pepeljuge.

Kako se to postiže? Dvije su stvari koje morate imati na umu.

Prvo, zapamtite, da je novela u principu opis lica koje se trudi da riješi svoj problem. Svog glavnog junaka izaberite pažljivo. Protagonist mora biti dovoljno zanimljiv, a njegov problem dovoljno ozbiljan, da navede čitatelja da brine o njegovoj sudbini. Događaje ćete najčešće opisivati s protagonistove točke gledišta, jer priča govori o njemu, pa on mora biti dovoljno jak da je ponese na svojim leđima.

Izaberite protagonistu bogatog jakim stranama i bar jednom očiglednom slabošću, pa mu zadajte težak problem. Pomislite na Hamleta: on je bio jak, inteligentan, lijep, lojalan, rođeni vođa; ipak, bio je neodlučan, nesiguran u sebe, a to ga je konačno i uništilo. Da je Hamlet morao povesti vojsku u rat, ili osvojiti zgodnu susjedu, ili, recimo, položiti sve ispite na fakultetu s odličnim uspjehom, uradio bi to bez pol muka, Ne! Shakespeare je pred njega postavio problem čije je rješenje ležalo baš u onoj osobini, u kojoj je Hamlet bio najslabiji!

— Ah, Ben, podsjetio si me na gospođicu Fellowes! Marljiva, sposobna, razumna, savjesna... i voli djecu, koje sama nema. I dadose joj, da se brine o Timmiju, nemoćnom, uplašenom, osuđenom na propast!

Tako rade dobri pisci. Kad jednom odlučite kakav će biti vaš protagonist, kad mu znate njegove jake strane i njegovu slabost, udarite ga tamo, gdje će ga najžešće zaboljeti! Naviknite se, da tražite Ahilovu petu svojim protagonistima, Zadajte svome glavnome junaku problem kojega ne može riješiti, pa mu još, povrh toga, na put prema rješenju nabacajte kojekakve dodatne smetnje.

Naravno, on ne smije unapnjed znati, da će na kraju pobijediti. Mnogo je priča napisano o vrlo sposobnim i zanimljivim junacima

suočenim s ogromnom hrpom nerješivih problema. Pa onda ti junaci rješavaju te probleme ne trepnuvši okom, ni časa ne sumnjajući u sebe, čak se ni ne oznojivši! Protagonist koji zna da će pobijediti (jer pisac zna kako će završiti priču) upropaštava priču čineći je neuvjerljivom i dosadnom. Ma tko će se zabrinuti što se svijet raspada na pola, ako je glavni junak mrtav-hladan? Sigurno ne čitatelj!

Superhladan, svemogući junak vječno uredne fnzure i ispeglane odjeće je najčešći stereotip u znanstvenoj fantastici, i najčešći je krivac za glupave, dosadne, neuvjerljive priče.

Kad pisac svoju priču naseli stereotipovima — genijalnim ali rastresenim profesorom; lijepom, plavokosom sekretaricom-guskom praznoglavom; buntovnikom u trapericama; hladnokrvnim ljepotanom hitra mozga i desnice; nemilosrdnim, cerekavim negativcem — uredniku je jasno, da oko priče nije proliveno mnogo znoja. Stereotipni junaci su serijska roba. Te je tipove netko stvorio davno, davno, a novopečni ih pisac samo posuđuje. Oni su trošni, izlizani, izrađeni od kartona. Dobar je pisac poput dobra arhitekta: svaka mu je priča originalna, naseljena likovima smišljenim samo za tu specijalnu priču, ne sklepanim od tudih, izlizanih dijelova.

Pogledajte oko sebe. Okruženi ste likovima. Koliko stereotipova vidite? Koliko praznoglavih ljepotica? Raspjevanih Talijana? Ratobornih Iraca? Razbarušenih umjetnika? Čangrizavih usidjelica? Prezaposlenih birokrata?

Pogledajte malo dublje. Proučavajte te ljude, upoznajte ih, zađite im pod kožu, vidjet ćete, da je svaki od njih posebna ličnost — kaleidoskop posebnih problema, navika, afiniteta i fobija. O takvim ljudima pišite. Pažljivo proučavajte njihove jake i slabe strane. Istaknite osobine koje ih čine različitim od svih drugih ljudi, osobine koje su samo, njihove.

Zapitajte se, kakav bi ih problem najteže pogodio. Zatim sjednite za pisaću mašinu i opišite to.

Druga važna stvar je opisati događaje onako, kako ih doživljava vaš junak.

Čak ako svoju priču pišete u trećem licu, ne stavljajte na papir ništa, što vaš junak nije iskusio iz prve ruke. Znam, to vas ograničava. Protagonist mora biti u svakoj sceni, a vi ne možete čitateljima reći ništa što on sam ne zna. Ipak, zauzravrat, dobit ćete priču neposrednu i stvarnu. Kad je protagonist u nedoumici, i čitatelj je u nedoumici; kad boli protagonista, boli i čitatelja; kad protagonist pobijedi, čitatelj triumfira. Drugim riječima, čitatelj je *proživio* priču, nije tek tako pročitao rečnice s papira

Mogli biste doći u iskušenje da priču napišete u prvome licu:

Osjećao sam, kako mi vjetar lepršа odjećom, hladan oštar do srži. Krv mi je grmjela u ušima. Pogledao sam dolje, bilo je duboko, duboko...

Jednaki dojam neposrednosti možete postići i ako pišete u trećem licu, ako se ograničite na opis samo onoga, što osjeća protagonist:

Osjećao je, kako mu vjetar lepršа odjećom, hladan oštar do srži. Krv mu je grmjela u ušima, Pogledao je dolje; bilo je duboko, duboko...

Ovakav način doživljavanja s gledišta trećeg lica ima svoje prednosti, jer vam ostavlja mogućnost izvjesne objektivnosti. Na primjer, vrlo je teško navesti svoga protagonista da opisuje sama sebe:

Visok sam metar i osamdeset, i vrlo sam krupne građe. Kosa mi je plava i valovita; djevojke je vole mrsiti prstima...

Pisan u trećem licu, ovaj isti opis neće izgledati nezgrapno:

Jack bijaše visok metar i osamdeset, vrlo krupne građe. Kosa mu je bila plava i valovita; djevojke su je voljele mrsiti prstima...

Ako je pak neizbježno potrebno da čitaocima kažete nešto što protagonist ne zna, možete se i udaljiti od njega:

Unatoč Jackova privlačnog izgleda, Sheryl ga je mrzila. Nikad nije dozvolila da on to sazna; uvijek ga je uvjeravala....

Katkada čitatelju treba reći ovako nešto. Ipak, dobro razmislite prije nego se udaljite od svog protagonista. Takav je korak katkada vrlo opasan, jer može čitatelja zbuniti, umjesto da mu pomogne. Najbolje je pravilo: budite uvijek uz svog protagonista, osim ako je baš apsolutno potrebno da se od njega udaljite kako biste rekli nešto što kroz njega nikako ne možete.

Slavni pisac sf-priča Poul Anderson upotrebljava svih pet protagonistovih čula kako bi bio siguran, da priča bude uvjerljiva koliko je god to moguće. Kad piše, on svaku ispisanu stranicu pregleda još jednom da bi vidio, koliko je protagonistovih osjetila upotrijebio. Ako otkrije, da na nekoj stranici njegov junak samo gleda, ili samo sluša, Anderson tu stranicu preradi tako, da u igru ubaci i ostala osjetila. Nevjerojatno je, kako taj njegov sistem oživljava priču.

Kako ćete pronaći jaku ličnost za svoga glavnog junaka, i kakve ćete mu probleme zadati?

Svaka priča koju napišete bit će donekle autobiografska, a svaki junak kojega izmislite imat će u sebi ponesto od vas. Baš to čini pisanje tako emocionalno napornim; vi otkrivate sebe, stavljate svoje srce i svoju utrobu u izlog, pred javnost. Kad vam urednik odbije priču, ili vam je kritičar zgazi u blato, ili je čitaoci ne prihvate — to vam je kao da su vas same izudarali nogama, pretukli, ismijali. Ako vam, pak, netko kaže da mu se vaša priča svidjela, ako ona čak osvoji kakvu nagradu — eh, nema toga novca na svijetu kojim bi se mogao kupiti taj osjećaj blaženstva. Svaka je vaša priča dio vas. Pisci ne pišu tintom, oni pišu svojom krvlju. Većina propalih pisaca je prestala pisati samo zato, što je emocioalni napor bio neizdrživ, ili, jednostavno, nisu posjedovali emocionalnu *potrebu* da pišu.

Sve se, zapravo, svodi na jednu činjenicu: vaš će glavni junak biti

vi sami, plus mješavina ljudi koje inače poznajete. Početnike se uvijek savjetuje da pišu o ljudima i stvarima koje osobno poznaju. Iskusnim se piscima to ne govori, jer oni tu lekciju vrlo dobro znaju. Nitko još nije uspio pisati o nečemu, što ne poznaje iz prve ruke. Nikad. To se ne može.

Zar zbilja? Za par časaka ćete čitati »Petnaest milja«, priču o čovjeku koji pokušava propješačiti petnaest milja po Mjesečevoj površini; o astronautu, koji sa sobom vuče tijelo ozlijeđenog kolege. Ja nisam bio na Mjesecu. Ja još nikad nisam morao vući ozlijeđenog prijatelja ni pet metara, a kamoli putnih petnaest milja. Pa gdje je tu moje iskustvo iz prve ruke?

Ja poznajem ljude koji se pojavljuju u priči. Chester Arthur Kinsman živi u mojoj glavi već četvrt stoljeća. Napisao sam desetine priča i nekoliko romana o njemu; većinu nisam uspio objaviti, čak je i priču »Petnaest milja« odbio prvi urednik kome sam je poslao. Kinsman i ja smo navikli jedan na drugoga. Otac Lemoyne i astronom Bok također su ljudi koje osobno poznajem — sastavljeni su od pojedinačnih osobina mnogih ljudi koje sam sreo i s kojima sam radio posljednjih dvadesetak godina.

»Petnaest milja« je priča napisana prije nego je *Program Apollo* doveo ljude na Mjesec. Ipak, ta priča nije mogla nastati prije nego su *Ranger* i *Surveyor* detaljno fotografirali Mjesečevu površinu. Tu sam priču napisao doslovce zatrpan fotografijama i kartama područja u kojem se zbiva radnja. Mnogo sam godina radio u industriji usko povezanoj s programom spuštanja čovjeka na Mjesec, i podrobno sam upoznao opremu koju će upotrijebiti nasljednici *Apolla*. Radio sam s ljudima koji su detaljno poznavali svaku sitnicu Svemirskog programa SAD. Prisustvovao sam i raspravama komiteta Kongresa o letu u Svemir, odatle i porijeklo citata koji otvara priču.

Sve je to, na neki način, iskustvo iz prve ruke. Tome se iskustvu mora primiješati i nešto mašte, naravno. Ideju za priču dobio sam čitajući »Kako zapaliti vatru« Jacka Londona. Dok sam *proživljavao* Londonovu priču i osjećao kako se smrzavam na užasnoj hiadnoći jukonske zime, negdje duboko u meni nešto je govorilo: »Da Jack London danas živi, pisao bi priče o ljudima koji se bore protiv divljine... ali ne više na Zemlji, nego na Mjesecu.«

Odmah se rodio naslov priče: »Petnaest milja«. Htio sam opisati poteškoće koji bi morao prebroditi netko, tko bi htio propješačiti petnaest milja po Mjesečevoj površini.

No, to je bila tek gola ideja. To još ni izdaleka nije bila priča. A onda je odnekud izronio dobri stari Chet Kinsman i rekao: »Hej, ovo je priča o meni. Sjećaš li se, kako si me prošli put opisao u »Pokusu u orbiti«? Evo, ovih »Petnaest milja« je nastavak one priče!«

Imao je pravo. Zadao sam Kinsmanu zadatak da propješaci tih

petnaest milja i opteretio ga hrpom problema, kako bih mu zadatak što više otežao. Umalo ga nisam ubio.

U tome i jest tajna pisanja priča.

PETNAEST MILJA

Senator Anderson: Znači li to, da će čovjekova pokretljivost na Mjesecu biti drastično smanjena?

Webb: Da, bit će drastično smanjena. Mjesec je prilično negostoljubivo mjesto...

Rasprava u Senatu SAD o ciljevima
Svemirskog programa,
23. kolovoza 1965.

— Javlja li se?

— Ha? Ne, ni glasa.

Kinsman opsuje u sebi, dok je stajao na otvorenoj platformi malog mjesečevog raketnog skakača.

— Čuj, a gdje si sada? — astronomov je glas škripao poput pijeska u slušalicama Kinsmanova šljema.

— Gore, na rubu. Mora da je sišao u krater. — Na rubu? Pa kako si dospio...

— Pronašao sam komadić ravnog terena za skakača. Ne misliš valjda da sam dopješačio, ha? Ja nisam šašav, kao ovaj naš pop.

— Ali, morao si ostati dolje, u ravnici! Znaš, da se ne smije u krater.

— Reci to našem svetom bratu. Njegova je ideja da šeće po kraterima. Ja sam samo slijedio seizmičke sonde koje je sadio svake tri-četiri milje.

Mogao je zamisliti Boka, kako maše glavom. — Kad postoji dvadeset službeno odobrenih načina da se nešto uradi, Kinsmane, ti pronađeš dvadeset i drugi.

— Ako je svih prethodnih dvadeset i jedan ušljivo.

— Nećeš sići u krater, ha? To je opasno.

Kinsman se umalo nije naglas nasmijao. — A što misliš, da si ti na sigurnom, dok sjediš u tom svome aluminijskom lijesu?

Slušalice utihnu. Mršteći se, Kinsman po stoti put zaželi da se počeše po bradi obrasloj dvotjednim dlakama. Daj se zatvoriti u odijelo i svrbež počinje. I bez ogledala je znao, da je u licu siv, neispavan, obrastao u bradu poput kakva pirata.

On siđe sa skakača — raketni motor, postolje, nešto malo opreme — i korakne po čvrstoj stijeni kraterskog ruha. Migoljeći ramenima lijevo-desno on bolje namjesti nezgrapni teret na svojim leđima, pa se primakne do svežnja seizmičkih sondi i fluorescentnih markera koje je

svećenik tu ostavio.

— Bio se popeo do vrha, a sad je negdje u krateru i igra se istraživača na Mjesecu. Šašavi pop.

Oklijevajući, on pogleda u krater Alphonsus. Brutalno bliz horizont presijecao je kraler napola, ali je središnji šiljak stršio među zvijezde svečana izgleda. Iza njega nije bilo ništa osim vrtoglava crnila, prenaglog ruba čvrstoga svijeta i početka beskonačnosti.

Dođavola s popom! On i njegova geologija... a ja neka se igram njegova anđela čuvara.

Kinsman se okrene i pogleda van iz kratera. Mogao je vidjeti radio-jarbol i zdepastu raketu u daljini, u ravnici. Pokušao je čak uvjeriti sama sebe da vidi hrpu smrvljenog kamenja povrh ukopane baze, gdje se Bok izležava na ležaju. Proteći će još dva dana do izlaska Sunca, ali je i Zemlja sasvim dobro osvjetljavala ravnicu.

— Svakako, — odgovono je Kinsman. — Ostavio mi je veliku geografsku kartu na kojoj je s veiikim X označio položaj zakopana blaga.

— Ne ljuti se na me!

— Zašto ne bih? Sjediš pod krovom. Našeg neustrašivog geologa tražim ja.

— Pravila zahtijevaju da jedan čovjek uvijek ostane u bazi.

Ne uvijek isti čovjek , Kinsman se otrese bez glasa.

— Bilo kako bilo, — nastavio je Bok, — kisika mu je ostalo za još nekoliko sati. Pusti ga, neka švrlja po krateru. Već će se on vratiti.

— Prije će mu nestati zraka. Osim toga, on je službeno nestao. Propustio je dva kontrolna poziva. Od mene se očekuje da ga tražim tamo, odakle se posljednji put javio. Eto ti još jednog zgodnog propisa.

Opet tišina. Kinsman je znao, da Bok ne voli da ostane sam u bazi.

— A zašto se ti ne bi vratio, — ponovno se začuje astronomov glas, — dok se on ne javi. Tada ćeš otići po njega skakačem. Ionako ćeš ostati bez zraka prije nego što ti uspije da ga nađeš u krateru.

— Od mene se očekuje da bar pokušam.

— Ali, zašto? Pa bar ga ti ne obožavaš. Spotičeš se preko vlastitih nogu pokušavajući da si što dalje od njega dok ste obojica u bazi.

Kinsman se strese. *Znači primijećuje se to. Ako ne budem pazio...*

On reče: — Odoh ja malo pronjuškati. Daj mi sat vremena. Dobro bi bilo da javiš na Žemlju. Ostani u skloništu dok se ne vratim. — *Ili dok se ne pojavi smjena*.

— Uludo tratiš vrijeme. I nepotrebno riskiraš.

— Drži mi palce. — odgovori Kinsman.

— Sretno. Čekat ću ovdje.

Kinsman se, unatoč svemu, nasmiješi. Isključivši radio, on

promrmlja u bradu:

— Ne moraš mi reći, da ćeš čekati. Dva učenjačka avanturista. Jedan ode u brda kao muha bez glave, a drugi puna dva tjedna ni nosom ne makne iz ležaja.

On se zagleda u turobni pejzaž okružen prazninom posutom zvijezdama.

— Neće me uplašiti njihov prazni Svemir, — promumlja. Bilo je još stihova, ali ih se nije mogao sjetiti.

— Neće me uplašiti, — ponovi tiho, pa krene prema unutrašnjosti kratera. Koračao je vrio pažljivo, vireći preko donjeg ruba vizira da vidi, kamo stavlja stopala.

Ogoljela padina je silazila blagom nizbrdicom punih pola milje stapajući se, konačno, s dnom kratera. *Izgleda lako... prelako*. Htjede slegnuti ramenima, ali mu zasmeiu odijelo.

Kinsman je pažljivo birao put preko grbavta terasa. pužući nogama naprijed preko raspuklina između njih. Golo kamenje bijaše katkada sklisko, katkada oštro. Kinsman nije žurio, pazeći da ne probuši aluminiziranu tkaninu svemirske odjeće.

Činilo mu se, kao da se spušta u prostrani lonac. Rub kratera je zatvorio neveliki krug oko njega. Nije se čuo nikakav zvuk osim škripanja pneumatskih zglobova na odijelu, električnog brujanja ugrađenog motora, slabašni šum ventilacije u šljemu i njegova uspuhanog disanja. Sam je, apsolutno sam. Osamljeni mikrosvijet. Jedno živo biće u jednom Svemiru

Neće me uplašiti njihov pruzni Svemir

Te zvijezde daleke, što znan im nije ljudski nemir.

Kako ide daije? Zaboravio je...

Mora stati. Unutrašnjosl odijela se počela pregrijavati. On zabode marker u tlo. Ono je izgledalo nekako nedovršeno, kao da je netko započeo nasip pa mu je dosadilo prije nego je nanio gornji, završni sloj.

Iz džepa na opasaču Kinsman izvadi mali kolut žice. Jedan kraj ukijući u utičnicu na šljemu, pa otpusti osigurač. Svjetlo je bilo preslabo da bi je vidio, ali je jasno osjetio kako opruga odbacuje žičanu antenu stotinjak metara uvis i naprijed, prema sredini kratera.

»Oče Lemoyne, — pozove on, dok je Mjesec svojom slabom gravitacijom sporo privlačio antenu na tlo.

Ništa.

No, dobro Da se još spustim.

Poslije još dvije stanke i skoro puni sat naporna, oznojenog silaženja. Kinsman dobije odgovor.

— Tu... tu sam.

— Gdje? — odreže Kinsman. — Učinite nešto, da zamijetim pokret. Ili nečim posvijetlite.

— ... ne mogu... — Glas zamre.

Kinsman prikupi antenu pa je opet ispali. — Gdje ste, dovraga?

Bolni kasalj. — Nisam to smio... Prekršio zabranu. A nemam vode, ništa...

Krasno! Kinsman se namršti. *Ili je histeričan, ili bunca. Ili čak oboje.*

Kinsman uključi svjetiljku na šljemu, pa osmotri goniometar na svom zapešću, ali mu pogled privuče tlakomjer. Zalihu kisika je već dopola potrošio, a prošlo je više od sata otkako je razgovarao s Bokom.

— Tražim vas goniometrom, — reče Kinsman. — Jeste li ozlijeđen?

— Ne, ne ne. Bio sam neposlušan i... zaslužio... smisla da i vi stradate. — Glas se povremeno gubio u nerazumljivo mumljanje.

Kinsmanu je blio jasno što se dogodilo. Geolog je koristio tank-odijelo: kabina za hodanje, veliki kruti cilindar s kupolom od plexistakla na vrhu i savitljivim rukama i nogama sa strane i na dnu. Čovjek je u njemu mogao živjeti nekoliko dana, ali se nije mogao kretati po neravnom terenu. Zbog toga je krater i bio zabranjena zona.

Mora da je pao, i sad je u stupici.

Kinsman je koračao sasvim polako, gledajući čas u goniometar, čas u tlo oko sebe. On preskoči pojas smrvljenog kamenja između dvije terase. Igla poskoči na nulu.

— Radio vam je uključen?

— Nema nade... natrag.

Igla je ostala na nuli. *Ili je goniometar crkao, ili sam točno iznad njega.*

On se okrene oko sebe, pretražujući pogledom tlo doklegod je dosezalo svjetlo sa šljema. Ni traga cilindru. Kinsman priđe rubu terase. Kleknuvši krajnje oprezno, da ga teret na leđima ne bi povukao prema naprijed, on proviri preko ruba.

Geolog je ležao u krivudavoi pukotini nekoliko metara niže, sličan gorostasnom kukcu, bliješteći pod svjetlom, slabašno mašući slobodnom rukom.

— Možete li ustati? — Kinsman primijeti, da je sva težina glomaznog odijela prignječila prikliještenu ruku.

Geolog je opet nešto mrmljuo.

Kinsman se namršti, Zatamnjeno staklo cilindra skrivalo je lice iza njega.

— Idem po skakač.

Geolog-svećenik je i dalje mrmljao, povremeno kašljući. Kinsman krene natrag, prema rubu kratera.

— Ponos... — škripale su slušalice. — Ti to znaš, Kinsmane. Ponos nas... čini ubojicama.

Šok podreže Kinsmanova koljena. On se okrene, drhteći.

— Što... što ste to rekli?

— Skrivena je. Voda je skrivena, ovdje... smrznuta, u pukotinama. Udari stijenu, poteći će voda... poput Mojsija.

Ponos... ja ću naći vodu... ja...

— Što ste to rekli, — prošapće Kinsman, a ledeni tinci mu spuznu niz leđa, — o ubojstvu?

— Znam, Kinsmane... obijest i ponos...

Kinsman stane bježati. Srijao je prema rubu kratera, preskakao pukotine, ne obaziruć se na grbavo tlo. Vizir mu se zamaglio, ali se nije usudivao stati. Bježao je, a srce mu je udaralo u grlu i ušima i zaglušivalo svaki drugi zvuk.

Pred očima su mu se kovitlale one luđačke minute u orbiti, kad je postao ubojicom. Odlikovali su ga medaljom za tu tajnu misiju; zaradio je medalju i grižnju savjesti koja mu nije davala mira ni danju ni noću.

Napokon stigne do vrha. Skljokao se na platformu skakača i silio se da povrati dah, da mu glas zvuči normalno kad je pozvao Boka.

Astronom oprezno reče: — Izgleda, da umire.

— Mislim, da mu je regenerator otišao k vragu. Vjerujem, da mu je zrak već sasvim loš.

— Izgleda mi, da nema smisla vratiti se po njega, ha?

Kinsman je oklijevao. — Možda mi uspije spustiti skakač dolje, do njega. — *Saznao je o meni.*

— Nećeš stići na vrijeme. Osim toga, znaš da se ne smije skakačem silaziti u krater. Preopasno je.

— Zar da ga ostavim da umre? — *Bunca. Ako izbrblja pred Bokom...*

— Slušaj, — astronom je vikao, — ne možete me ostaviti ovdje sama! Dobro znaš propise, Kinsmane. Zabranjeno je riskirati svoj život, ili život trećeg člana ekipe, spašavajući postradalog.

— Znam to, znam. — *Izgledat će sumnjivo, ako se počnem držati propisa, ovako iznenada. To bi čak i Boku bilo sumnjivo.*

— Namaš dovoljno kisika u odijelu za ponovni silazak u krater, — institirao je Bok.

— Ima ga dovoljno u skakačevu rezervoaru.

— Ne budi lud! Kako ćeš se kretati!

A to je tajna. Nisu me otpustili; samo su me premjestiii na ovaj posao. Da se to sad sazna, bio bih gotov. Svi bi znali. Svi... novine, televizija... svi.

— Ubit ćeš i sebe i mene zbog tog popa!

— Vjerojatno je već mrtav, — reče Kinsman. — Postavit ću tamo marker, kako bi ga slijedeća smjena lakše našla. Neću dugo.

— Ali propisi...

— Propisi su napisani na Zemlji. Moram se vratiti... ako ništa drugo, bar da budem siguran.

On pokrene skakač i krene dolje, slijedeći markere.

— Oče Lemoyne!

Kinsman zadrži dah i osluhne. Ništa... ne, čekaj... čuje se slabašno disanje. Brzo, plitko, očajničko.

— Mrtvi ste, oče, — Kinsman začuje sama sebe kako mrmlja. Nema smisla boriti se, gotovo je. Čak ako vas i uspijem izvaditi odavde, umrijel ćete prije nego što se stignemo vratiti u bazu.

Zatamnjeni je vizir geologova šijema skrivao njegovo lice. Kinsman se sjeti onog drugog lica, iza onog drugog vizira, lica šokiranog saznanjem da neumitno umire.

Kinsman se okrene prema skakaču poput automata. Misli mu bijahu potpuno prazne. On prikopča uže skakačeva vitla o spone na cilindru i pokrene vitlo. Zatim siđe u pukotinu i zgrabivši metalna ramena, stane vući i potezati cilindar da ne zapne o izbočeno kamenje.

Kad je vitlo podiglo cilindar na ravninu uz skakač, Kinsman hitro spoji rezervoar skakača i rezervni tank na cilindru.

Postradali čovjek zakašlje samo jednom.

Kinsman je sad bio dovoljno blizu viziru da razazna lice iza njega. Geologovo je lice bilo smežurano, oči sklopljene. Nije bilo uobičajenog smješka; usta su beživotno zjapila.

Kinsman priveže cilindar za platformu skakača, pa se i sam popne. Skakač je dopro skoro do vrha, kad je raketa ušutjela.

Kisik u rezervnom tanku skakača bio bi dovoljan da ih ponese još komad puta do baze. Ipak, disanje je mnogo važnije. Kinsman demontira skakačevu platformu i, napregnuvši svu snagu, spusti je na tlo. Zatim demontira i rezervni tank, pa ga priveže za platformu.

Kinsman dohvati uže i povuče, mumljajući: — Evo, spali smo na jednu konjsku snagu.

Improvizirane se saonice pomaknu.

Dovukavši svoj teret na vrh kraterskog prstena, Kinsman pogledom potraži bazu, daleku i sićušnu poput sna.

— Sad je bar nizbrdo, — procijedi kroz zube.

Učinilo mu se, da je čuo stenjanje.

— Tako, stari moj, — reče, gurajući saonice prema padini. — Tako, to je dobro. Drži se. Poživi još malo, da mi ne bude sav ovaj trud uzaludan.

— Kinsmane! — Bokov glas. — Je li... sve u redu?

Saonice spuznu niz sklisku stijenu. Posrćući za njima, Kinsman zadahće:

— Vodim ga kući. Ti samo šuti i pusti me na miru. Nemam zraka za brbljanje.

Guraj. Vuci. Zadrži, da se ne izvali ustranu... Izvuci iz udubine. *Pazi kamo staješ, ne smiješ pasti.*

— Previše je uzbrdo ova vražja nizbrdica.

Jednom se spotaknuo i udario šljemom o platformu. Mora da je načas izgubio svijest. Iscrpijen, on se dovuče do tanka s kisikom i napuni svoj rezervoar. Zatim dopuni i rezervoar na cilindru.

Ovo je posijednje, što imamo Tko zna, hoćemo li uspjeti. Možda i hoćemo...

Izgubio je pojam o vremenu. Prošlost i budućnost su se stopile u vječno sada, u potezanje i guranje, u beskrajni umor.

— Zašto ne kažeš nešto? — dahtao je Kinsman. — Ti ne možeš umrijeti. Razumiješ li? Ne smiješ umrijeti. Moram ti najprije rastumačiti... Nisam je htio ubiti. Nisam čak ni znao, da je to djevojka. Ne možeš znati, ne vidi se iza vizira. Sigurno je bila prestrašena, baš kao i ja. Pokušala je da me ubije. A ništa, glupost... samo inspekcija njihovog satelita. Kako sam mogao znati da je uplašena, neiskusna? Mogao sam je samo odgurnuti. Zašto sam joj strgnuo dovod zraka? Ne znam, bio sam uplašen, nisam ni sanjao, da je to samo dje vojka. Nisam znao, dok nije bilo prekasno...

Dospjeli su do podnožja kratera, i Kinsman klone na koljena. Pred njim je ravnica. — Još dvije milje... po ravnom... samo još dvije... milje.

On se uspravi, podigne uže preko ramena i povuče. Pred sobom je vidio osvijetljeni vrh radio-jarbola.

— Ostavi ga, Chete, — odnekud je moljakao Bokov glas. — Ostavi ga samo tako se možeš vratiti!

— Za... veži.

Jedan korak, pa još jedan. Ne misli, ne broj korake. Isprazni glavu od misli. Vuci, korak — pa još jedan korak...

— Ne smiješ mi sad umrijeti. Da se nisi usudio... umrijeti, pope. Ne... smiješ ..

Sve se zamračilo. Najprije u mrljama, a onda sasvim. Horizont se pijano zaljuljao, zvijezde su poletjele lijevo pa desno, a onda tama.

— Pokušao sam, — čuo je sama sebe iz velike, velike daljine.

— Pokušao.

*

Tiha, tiha vibracija. Tama se počne micati, sivjeti na rubovima. Kinsman otvori oči i ugleda niski, zakrivijeni strop podzemne baze. Zatim prepozna zujanje električnog generatora.

— Kako se osjećaš? — Bok se naginjao nad njega, zabrinuta Iica.

Kinsman slabašno kimne glavom.

— Otac Lemoyne će se izvući, — reče Bok. — Razgovarao sam sa Zemljom. Šalju nam pomoć; morali bi stići za tridesetak sati. On je u šoku, i ruka mu je slomljena. Inače je u redu... iscrpljen, ali bez

trajnih posljedica.

Kinsman se napregne i uspije se podići u sjedeći položaj.

— Izišao si po nas, — shvati on.

Bok kimne glavom. — Bili ste samo oko milju daleko. Čuo sam te na radio. Onda si ušutio. Morao sam van.

— Spasio si mi život. Kinsman zašuti, prisjećajući se.

— Ja sam koješta buncao, zar ne?

— Pa, jesi.

— Moglo se razumjeti?

— Bok zamigolji ramenima. — Pa, da... moglo se. To... ah, sve je snimljeno, znaš. Sve razgovore snimaju. Tu ne mogu pomoći.

To je to. Sad svi znaju.

Bok je sjedio ne gledajući u Kinsmana.

— Chete. to, što si pričao . .

— Znam. Snimljeno je na vrpcu, čut će se na Zemlji.

— Bilo je nešto govorkanja o momku koji je ubio kozmonauta za vrijeme jedne vojne misije, ali nikad nisam pomislio... hoću reći...

— Pop je to pogodio, — reče Kinsman. — Ili je bar naslućivao.

— Mora, da je bilo ružno.

— Njoj je bilo ružnije.

— Što će uraditi s tobom?

Kinsman slegne ramenima. — Ne znam. Vjerojatno će me otpustiti. Nestabilan tip. Tko zna...

— Žao mi je, — Bok ušuti, nemoćan.

— Nije važno.

Iznenađen. Kinsman shvati, da mu zbilja nije važno. On se uspravi.

— Više nije važno. Neka rade, što hoće. Spreman sam. Što se dogodilo, dogodilo se. Meni je žao, to je moj privatni pakao. Ne mogu mi ga ni otežati, ni olakšati.

Lemoynova se ruka pomakne.

— Sve je u redu, — prošapće on. Njegove oči potraže Kinsmana.

— Sve je u redu, — ponovi on. — Ovo vani nije bio pakao. Bilo je to čistilište. Sve će biti dobro.

On se nasmiješi. A onda mu se oči sklope, a lice opusti u san. Ipak, smješak je ostao, neobično nježan na iscrpljenom licu zaraslom u bradu.

*

U priči »Petnaest milja« javljaju se tri protagonista, i svaki od njih ima problem. Chet Kinsman je lice kroz koje se promatraju događaji, on je protagonist — glavni junak. Sve što se u priči zbiva, gledano je njegovim očima. Da njega i njegovih problema nema, nebi bilo ni priče.

Sigurno ste primijetili, da Kinsman ima probleme, tj. više njih. ne samo jedan. Ovo je jedna od glavnih razlika izmedu protagonista priče i ostalih lica Sekundarnim je licima dovoljan jedan problem. Epizodna lica najčešće i nemaju nikakvih problema. Ali protagonist, osoba zbog koje je priča i napisana, lice s kojim se čitatelj identificira — *glavni junak* priče, ima cijelu kolekciju problema.

Sad ću od Williama Foster-Harrisa, nastavnika spisateljstva na Univerzitetu Oklahoma, posuditi jedan divan trik. On savjetuje piscima da probleme svojih likova zamisle kao jednadžbu: Emocija A protiv Emocije B. Evo primjera: kod Kinsmana, to je *grižnja savjesti* protiv *dužnosti*. Otac Lemoyne pati od *ponosa* (nešto strašno za svećenika!) protiv *poslušnosti* Kod Boka je borba između *straha* i *odgovornosti*.

Kadgod smišljate lik za svoju priču, čak i sekundarni lik, pokušajte sumirati njegove osnovne značajke pomoću ove formule. Pritom pazite, da vas njena jednostavnost ne prevari. Ako vam ne pođe za rukom da svoj lik svedete na formulu *emocija* protiv *emocije*, vi o njemu niste dovoljno razmišljali. Naravno, kod sporednih likova to i nije tako važno. Ali je nadasve važno kod protagonista, a često isto tako važno kao sekundarnih likova.

Sigurno vam je sada jasno, da se osnovni, fundamentalni problem nalazi u protagonistovoj glavi. Osnovni sukob u priči, osnovni motiv priče, je emocionalni konflikt koji se zbiva unutar samoga bića vaših likova.

Kinsmanov osnovni problem je *grižnja savjesti* protiv *osjećaja dužnosti*. Mnogo godina prije događaja u našoj priči, on je ubio kozmonauta. I Kinsman i kozmonaut su bili vojni oficiri. Sukobili su se kao vojnici. Obično, kad se potuku vojnici protivničkih strana pa jedan od njih pogine, to se ne smatra ubojstvom.

Ali, kozmonaut bijaše žena, što Kinsman nije znao sve dok joj nije isčupao cijev za dovod zraka. Njegova ga savjest grize ne samo zato, što je ubio ljudsko biće — u situaciji gdje to baš nije bilo nužno potrebno — nego prvenstveno zato, što je ubio ženu. Muškarci obično pronađu opravdanje kad ubiju drugog muškarca, ali su odgojeni da žene smatraju fizički slabijima od sebe. Muškarci u principu ne ratuju protiv žena. Ubiti ženu, *umoriti ženu* u direktnoj borbi, apsolutno je šokantno za muškarca kakav je Kinsman.

S tako teškim teretom na svojoj savjesti, Kinsman mora provesti dva tjedna na Mjesečevoj površini zajedno s još dva čovjeka. Jedan od tih ljudi je svećenik, simbol savjesti, što Kinsmana neprestano podsjeća na njegov grijeh ubojstva.

Tako se naš protagonist našao u krajnje neugodnoj situaciji i prije nego što je priča zapravo počela.

Ovom psihičkom konfliktu dodan je sad jedan vanjski, fizički.

Štoviše, više njih. Svećenik se izgubio negdje u zabranjenoj unutrašnjosti kratera Alphonsus. Treći član ekipe, astronom Bok, neodoljivo se boji izići iz sigurnosti njihova skloništa.

Kinsman je suočen s krajnje neugodnim kompleksom problema. Gdje je Otac Lemoyne? Da li je ozlijeđen, treba li mu pomoći? Mora li Kinsman poštivati propise i pustiti svećenika njegovoj sudbini, ili će prekršiti te propise i pokušati da ga spasi?

Rješenje jednog problema izaziva novi problem. Stvara se lanac. Pisac Manuel Komroff zove to *lancem obećanja*. Svaki problem kojeg ste predočlli čitatelju implicitno obećava rješenje, nešto zanimljivo i uzbudljivo, što goni čitatelja da s interesom prati razvoj radnje.

I tako, tokom priče vi postavljate probleme pred svoje likove, i nijedan problem ne riješite prije nego što zadate novi problem, goneći tako čitatelja da napeto slijedi radnju, da očekuje što će se iz svega toga roditi.

Kad Kinsman pronađe Oca Lemoyna suočava se s novim problemima. Da li je Lemovne tako blizu smrti, da nema ni smisla spašavati ga? Hoće li uopće uspjeti da ga spasi? Neće li to dovesti do Kinsmanove propasti? A povrh svega, najteži problem: Otac Lemoyne očigledno zna za Kinsmanovu tajnu. Ako ga Kinsman spasi, tajnu će vjerojatno saznati svi.

Ovo je točka u kojoj saznajemo kakvoga je kova naš protagonist. Cijela situacija pokazuje, da bi Kinsmanu bilo najpametnije ostaviti Lemovna da umre. Drugim riječima, ako Kinsman izabere rješenje koje on sam smatra moralno pogrešnim, spasit će se sramote. Ako pak postupi onako, kako on sam smatra moralno ispravnim, tj. ako pokušava spasiti Lemoyna, gurnut će samoga sebe u propast.

Svaka bi priča morala dostići ovakvu točku kriznog vrhunca. To je točka u koji vi, kao pisac, stavljate svog protagonista — i čitatelja! — gdje ga suočavate s mučnom, mukotrpnom dilemom. Do toga časa vi ste uporno uvjeravali čitatelja da je vaš protagonist dobar i vrijedan momak, unatoč njegovim slabostima. Ako ste svoj posao obavili kako valja, čitatelj će sebe zamišljati na protagonistovu mjestu. Ja sam pokušao navesti vas, da sebe zamišljate na Kinsmanovu mjestu, kako se pati na Mjesečevoj površini.

U ovom času donošenja najvažnije odluke pisac suočava čitatelja s mučnom dilemom. Ako protagonist izabere zlo — ako Kinsman ostavi Lemovna da umre — spasit će se. Ako izabere dobro — ako Kinsman spasi Lemoyna — uvalit će sama sebe u patnju.

U happy-end priči protagonist izabire dobro. On žrtvuje sve što mu je drago da bi uradio ono, što smatra moralno ispravnim. Na kraju biva nagrađen za svoju žrtvu. Pepeljuga bježi od princa kad zazvoni ponoć; princ je pronalazi i oni žive sretno i zadovoljno. Pinokio žrtvuje svoj život da bi spasio poočima, pa za nagradu postaje pravim,

živim dječakom.

U tragičnoj priči protagonist izabire zlo. Prividno mu to donosi korist i sreću, ali za kaznu gubi svoju dušu; postaje zla osoba. Faust prodaje svoju dušu đavolu i živi dugo, sretno i zadovoljno, ali na kraju bude osuđen na vječnost u paklu. U Orweilovu romanu 1984 protagonist popušta pod torturom i prihvaća doktrinu Velikog Brata. On se tako dočepa rehabilitacije i povratka u društvo, ali gubi svoju slobodu, samopoštovanje, svoje dostojanstvo.

Katkada ćete naići na priče gdje protagonist izabere dobro i postiže svoje moralne ciljeve, a ipak gubi sve, pa i život. To je definicija *tragedije*. U Heinleinovoj priči »Zeleni brežuljci Zemlje« slijepi pjesnik Reisling izabire moralno ispravno rješenje: on odlazi u radioaktivnu strojarnicu oštećenog svemirskog broda i spašava putnike. I umire. Protagonist je, zapravo, otkupio živote putnika svojim vlastitim životom. Uradio je to svjesno i hotimično. Nijedan čovjek ne može uraditi nešto uzvišenije: to je vrhunac humanosti. Baš zbog toga je tragedija najviši oblik književnosti — ako je dobro napisana.

»Petnaest milja« nije tragedija.

Kinsman je izabrao dobro. Spasio je Lemoyna. Jasno, izgubio je ono, što je želio zadržati: svoju tajnu.

Ipak, dobio je neusporedivo više: dobio je nešto neprocjenjivo vrijedno, nešto, čemu se više nije nadao; dobio je mirnu savjest. Oslobodio se osjećaja krivnje koji ga je progonio i mučio. Postao je boljim čovjekom. Shvatio je, da je sposoban podnijeti kaznu za svoj čin, da se više ne mora skrivati. Zato mu se svećenik i smiješi na kraju priče.

Protagomst ove priče je prošao kalvariju emocionaine borbe sa samim sobom. Iz te je borbe izišao moralnim pobjednikom, jačim, boljim čovjekom nego što je prije bio.

To nas je dovelo do posljednjeg faktora u analizi likova priče. Protagonist se mora tokom priče *promijeniti*. Ono, što se zbiva u priči, bila ona kratka koliko vam drago, mora vidno promijeniti protagonista. Gdje je bio slab, mora postati jakim. Gdje je bio zao, mora postati dobrim.

Ovo je ključni moment. Ako napišete priču čiji je protagonist ostao sasvim nepromijenjen, napisali ste dosadnu, lošu, čak besciljnu priču.

Uljez

Philip K. Dick
The Father-Thing

Preveo Janko Paravić

— Večera je gotova — zapovjednički će gospođa Walton. — Pozovi oca i reci mu da opere ruke. Isto vrijedi i za tebe, mladiću. — Stavila je zdjelu, iz koje se pušilo jelo, na uredno postavljen stol. — Naći ćeš ga u garaži.

Charles je oklijevao. Bilo mu je tek osam godina, a teškoća koja ga je mučila zbunila bi i mudraca iz Biblije. — Ja... — promuca i zastane.

— Što se dogodilo? — June Walton je osjetila tjeskobu u glasu svog sina te se odjednom i sama uznemirila. — Zar Ted nije u garaži? Zaboga, pa nije prošla ni minuta otkako je oštrio škare za živicu. Nije valjda otišao Andersonovima? Ta rekla sam mu da večera tek što nije na stolu.

— On je u garaži — rece Charles — ali... ali on... priča sam sa sobom.

— Priča sam sa sobom! — Gospođa Walton skine plastičnu pregaču jarke boje i objesi je na kvaku. — Ted? Pa on nikad nije običavao pričati sam sa sobom. Hajde, pozovi ga.

— Nalila je vruću crnu kavu u male plavobijele šalice i počela puniti tanjure varivom. — No, što ti je sad? Idi i zovi gal

— Ne znam koga od njih da pozovem! — očajnički izlane Charles. — Obojica su tako slični!

June Walton na trenutak gotovo ispusti aluminijski lonac iz ruke i varivo se u njemu opasno zaljulja.

— Slušaj, Charles... — ljutito izusti, ali upravo tada u kuhinju ude Ted Walton, glasno udišući miris jela i trljajući ruke.

— Ha — poviće Ted veselo — pirjana janjetina!

— Pirjana govedina — promrmlja June. — Tede, čime si se to tamo bavio?

Ted bučno sjedne za stol i rasprostre ubrus.

— Naoštrio sam škare poput britve. I podmazao ih usput Nemoj ih ni dirati — odrezale bi ti ruku.

Ted Walton bio je privlačan muškarac tridesetih godina, guste plave kose, mišićavih ruku, široka lica i prodornih smeđih očiju.

— Ovo jelo zaista dobro izgleda. Danas smo se pošteno naradili u uredu — petak je, znaš. Toliko se stvari nagomila te moramo sve račune otpremiti do pet sati. Al McKineley tvrdi da bi naš odjel mogao obaviti dvadeset posto više posla kad bismo bolje organizirali stanku za ručak, to jest odlazili na ručak tako da stalno netko bude u uredu. — Ted rukom mahne dječaku. — Sjedni i idemo.

June Walton stavi na stol zdjelu s graškom.

— Tede — upita ga dok je polako sjedala — muči li te nešto?

— Muči? — pogledao ju je, — Ne, ništa. Sve je kao i uvijek. Zašto?

June Walton nelagodno pogleda sina. Charles ze ukoćeno sjedio na stolici, bezizražajna lica, blijed poput krpe. Nije se micao, nije rasprostro urbus. Nije ni dotakao mlijeko što je stajalo pred njira. June je osjetila napetost u zraku. Charles je odmaknuo stolicu i skupio se što je mogao dalje od svog oca. Dječakove usne su se micale, ali June nije mogla razabrati što govori.

— Što je? — upita ga i nagne se prema njemu.

— Onaj drugi — mrmljao je Charles poluglasno. — Onaj drugi je došao.

— Što hoćeš time reći, mili? — glasno upita June Walton. — Koji drugi?

Ted se trgne i čudan izraz preleti njegovim licem. Nestao je gotovo odmah, ali se u tom trenu lice Teda Waltona potpuno izmijerilo. Iz njega je isijavalo nešto strano i hladno, poput nekakve uskomešane, kovitlave mase. Oči su se zamutile i upale u duptje kad ih je prekrio nekakav čudan sjaj. U tom trenutku Ted Walton nije uopće više nalikovao na umorna oca obitelji srednjih godina.

A tada se poznati izraz vratio — ili gotovo vratio. Ted se naceri i počne gutati meso, varivo i grašak. Smijao se, miješao kavi, šalio se i jeo. Ali Charles je znao da nešto nije u redu s njim i osjećaj ga je ispunjavao užasom.

— Onaj drugi — mrmljao je dječak, blijeda lica, i ruke mu počeše drhtati. Odjednom je skočio i odmaknuo se od stola. — Odlazi! — poviče. — Odlazi odavde!

— Hej — prijeteći ga pogleda Ted. — Što te spopalo? — Strogo je pokazao dječaku njegovu stolicu. — Sjedi i večeraj, momče. Valja cijeniti majčin trud.

Charles se okrene, istrči iz kuhinje i odjuri stubama na kat, u svoju sobu. June Walton nije mogla doći k sebi od zaprepaštenja.

— Zaboga, što se...

Ted je i dalje jeo, mrka lica. Oči mu potamnješe i poprimiše nemilosrdan izraz.

— To dijete — promrsi — mora naučiti neke stvari. Možda bismo nas dvojica morali malo porazgovarati.

Charles je čučao pred svojom sobom i slušao.

Biće u liku njegova oca uspinjalo se stubama, sve bliže i bliže.

— Charles! — ljutito je povikalo. — Jesi li tu?

Dječak nije odgovorio. Bešumno se povukao u sobu i zatvorio vrata. Srce mu je divljački lupalo. Biće je stiglo do odmorišta i za trenutak će stići do njegove sobe.

Dječak je pohitao do prozora, izvan sebe od užasa: biće je već u tamnom predvorju pipajući tražilo kvaku. Otvorio je prozor i izišao na krov, a zatim oprezno skočio u lijehu s cvijećem pokraj vrata na pročelju kuće, zateturao i na tren ostao bez daha. No brzo je skočio na noge i potrčao dalje od svjetla što je dopiralo kroz prozor, poput žute mrlje u večernjoj tami.

Nije mu bilo teško u tami pronaći garažu. Uzdizala se poput tamne pačetvorine što se ocrtavala prema nebu. Hvatajući dah, potražio je u džepu ručnu svjetiljku, a tada oprezno podigao vrata i ušao.

Garaža je bila prazna. Automobil je bio parkiran ispred kuće. S lijeve strane stajao je radni stol njegova oca, a na zidu su visjeli čekići i pile. U pozadini je bili kosilica, grablje, lopata i motika, a pored njih posuda s petrolejem. Betonski pod bio je prljav: usred garaše širila se velika mrlja ulja, a svuda uokolo bile su razbacane prljave, od ulja pocrnjele krpe.

Tik do vrata stajala je velika kanta za smeće. Na vrhu su bile naslagane novine i časopisi, pljesnivi i napola istrunuli od vlage. Kad ih je Charles počeo razmicali, osjetio se oštar zadah truleži. Iz kante su na betonski pod rniljeli pauci, Charles ih je nogom gazio te tražio daije.

Kad je napokon odstranio novine, zagledao se u kantu i od užasa zavrištao. Divlje je odskočio i pri tom ispustio svjetiljku, koja se odmah ugasila.

Jedva se prisilio da klekne i polraži svjetiljku. Iako je to potrajalo samo nekuiiko sekundi, činilo mu se kao da je traži čitavu vječnost među smećem i paucima. Napokon ju je svjetla u kantu, u otvor što ga je napravio odmaknuvši novine.

Biće što je poprimilo lik njegova oca gurnulo je ono što ga je užasnulo na samo dno kante: među staro lišće i komade ljepenke, istrunule ostatke časopisa i zastora, te smeće s tavana što ga je majka dovukla ovrmo u namjeri da to jednog dana spali. »Ono« je još uvijek donekle nalikovalo na njegova oca — u svakom slučaju dovoljno da ga prepozna. Pronašao ga je — i od toga mu je pozlilo. Grčevito se uhvatio za kantu i zatvorio oči sve dok nije prikupio cnage da ponovno pogleda. U kanti su bili ostaci njegova oca, njegova pravog oca. Komadići koji nepoznatom biću što je poprimilo očev lik nisu bili potrebni. Komadići što ih je ono odbacilo.

Dohvatio je grablje i gurnuo ih u kantu ne bi li njima pokrenuo ostatke. Bili su suhi, te su pucali i slamali se kad bi ih dotakao

grabljama. Nalikovali su na odbačenu zmijsku kožu, ljuskavu i lomnu, koja bi zašuštala kad bi je dotakao. PRAZNA KOŽA. I to je bilo sve: unutrašnjih dijelova nije bilo. Preostala je samo krhka, raspucana koža, zgužvana na dnu kante. To je bilo sve što je nepoznato biće ostavilo. Ostatak je pojelo — i zauzelo mjesto njegova oca.

Trgnuo se začuvši korake.

Ispustio je grablje i požurio prema vratima. Stazom prema garaži hitao je »otac«. Šljunak je škripao pod njegovim cipelama. Osjetio je da biće nesigurno traži put.

— Charles! — začuo je glas. — Jesi Ii u garaži? Samo čekaj dok te dohvatim, momče!

Na osvijetljenim vratima Charles zamijeti majku. Uzrujano je kršila ruke.

— Tede, molim te, nemoj ga tući. Nešto ga je uznemirilo.

— Ne boj se, neću ga pozlijediti — progunđa »otac« i stane da bi upalio šibicu. — Samo ću porazgovarati s njim. Već je vrijeme da se nauči dobru ponašanju. Tko je vidio tako otići od stola i pobjeći iz kuće preko krova....

Charles se odmakne od garaže, ali nije mogao izbjeći svjetlu šibice. Zaurlavši od bijesa, biće skoči prema njemu.

— Dodi ovamo!

Charles potrči. Poznavao je zemljište oko kuće bolje od toga užasnog stvorenja. Ono je mnogo toga znalo, mnogo je toga preuzelo od njegova oca kad ga je pojelo, ali nitko nije poznavao okoliš tako dobro kao on. Dotrčao je do ograde, preskočio je i pretrčao preko dvorišta Andersonovih, obišao njihovu kuću te se sjurio niz ulicu.

Na trenutak je zastao, čučnuo, ne usuđujući se ni disati. Čini se da ga biće nije slijedilo. Vratilo se ili je možda pošlo pločnikom.

Duboko je udahnuo i zadrhtao. Znao je da ne smije stati. Biće će ga kad-tad pronaći. Osvrnuo se lijevo i desno, provjerio da bića nema nigdje u blizini te otrčao niz ulicu.

— Što hoćeš? — ratoborno ga upita Tony Peretti. Tonyju je bilo četrnaest godina. Sjedio je za stolom u blagovaonici Perettijevih, obloženoj hrastovinom, okružen knjigama i olovkama. Pokraj njega, na tanjuru, stajao je napola pojeden sendvič i boca koka-kole. — Ti si mali Walton, zar ne?

Tony Peretti je poslije škole radio u Johnsonovoj trgovini kućanskih aparata, u središtu grada. Pomagao je pri raspakiravanju peći i hladnjaka. Bio je to krupan dječak gruba lica, crne kose i maslinaste puti, koja je još više isticala bjelinu njegovih zuba. Već je nekoliko puta istukao Charlesa, kao što je istukao i sve druge dječake u susjedstvu.

Charles se promeškolji.

— Slušaj, Peretti, učini mi uslugu.

— Što hoćeš? — ljutito će Peretti. — Tražiš li batine? Pokunjen, stisnutih šaka, Charles kratkim, isprekidanim riječima ispriča što se dogodilo.

Kad je završio, Peretti tiho zazviždi.

— Šališ se!

— To je istina. Dođi, pokazat ću ti. Peretti polako ustane od stola.

— Da, pokaži mi. Baš bih to htio vidjeti.

Pošto je Peretti uzeo zračnu pušku iz svoje sobe, dječaci se tiho uputiše tamnom ulicom prema Charlesovoj kući. Nisu ništa govorili. Peretti je bio zamišljen i ozbiljan, a Chaiies se još uvijek nije mogao pribrati od zaprepaštenja.

Skrenuli su na prilazni put do garaže Andersonovih, prešli dvorište iza kuće, popeli se na ogradu i oprezno se spustili u dvorište iza Charlesove kuće. U dvorištu, čini se, nije bilo nikoga. Vrata na kući bila su zatvorena.

Provirili su kroz prozor dnevnog boravka. Zavjese su bile navučene, ali je iz jednog ugla ipak prodiralo žuto svjetlo. Na kauču je sjedila Charlesova majka i krpala pamučnu majicu. Njeno dobroćudno lice odražavalo je tugu i zabrinutost. Vidjelo se da radi samo kako bi joj prošlo vrijeme. Nasuprot njoj sjedio je »otac«, i zavaljen u naslonjaču, skinutih cipela, čitao novine. Televizor je bio upaljen, ali ga nitko nije gledao. Na naslonu je stajala limenka piva. Biće je sjedilo upravo kao što je Charlesov otac običavao sjediti; očito je mnogo toga naučilo.

— Kao i tvoj stari — sumnjičavo prošapta Peretti. — Jesi li siguran da me ne vučeš za nos?

Charles ga povede u garažu i pokaže mu kantu sa smećem. Peretti posegne u kantu svojim dugim, od sunca potamnjelim rukama, i pažljivo izvuce suhe, ljuskave ostatke. Kad ih je izvukao, koža se raširila i razvila, sve dok se nije ocrtao čitav lik Charlesova oca. Peretti položi ostatke na pod i složi slomljene dijelove na mjesto. Ostaci su bili bezbojni, gotovo prozirni, tamnožute boje i tanki poput papira. Bili su suhi i potpuno beživotni.

— To je sve — reče Charles i oci mu se ispuniše suzama. — To je sve što je od njega ostalo. Ostatak je pojelo ono... ono biće...

Peretti je problijedio i drhtavim rukama strpao ostatke natrag u kantu. — To je zaista nešto — promrmlja. — Rekao si da si njih dvojicu vidio zajedno?

— Razgovarali su. Bili su potpuno jednaki. Potrčao sam u kuću. — Charles obriše suze i zajeca. Nije se više mogao svladati. — Pojelo je tatu dok sam bio u kući, a tada je ušlo u kuću. Pravilo se da je ono moj otac. Ali nije. Ubilo ga je i pojelo. Sve osim kože.

Peretti je trenutak-dva šutio.

— Znaš što — reče odjednom. — Već sam čuo slične stvari. To je

vrlo opasno. Morat ćemo dobro razmisliti i ne gubiti glavu. Bojiš li se?

— N... ne — jedva izusti Charles.

— Moramo najprije razmisliti kako ćemo ga ubiti. — Peretti pogleda zračnu pušku. — Ne znam da li će ovo biti dovoljno. To je stvorenje zacijelo vrlo snažno kad je uspjelo svladati tvog oca. On je bio krupan čovjek. — Peretti se zamisli. — Maknimo se odavde. Moglo bi se vratiti. Kažu da to ubojice uvijek čine.

Napustili su garažu. Peretti Čučne i ponovno proviri kroz prozor. Gospođa Walton je ustala i zabrinuto nešto govorila. Iz sobe je prodirao njen glas. »Otac« je bacio novine. Svađali su se.

— Do davola — poviče otac«. — Da nisi učinila tu glupost!

— Nešto nije u redu — zajeca Charlesova majka. — Nešto se užasno dogodilo. Telefonirat ću u bolnicu i provjeriti.

— Nemoj nikome telefonirati. Ništa mu nije. Vjerojatno se igra negdje na ulici.

— Charles nikad ne izlazi na ulicu tako kasno. Nije nikada bio neposlušan. Bio je užasno uznemiren — i bojao te se! To me sada i ne čudi. — Zajecala je. — Što je to s tobom? Tako si čudan. — Izišla je iz sobe u predvorje. Pozvat ću susjede.

»Otac« je ljutito buljio za njom sve dok nije izišla, a tada se dogodilo nešto strašno. Charles se ukočio. Čak je i Peretti dahnuo od zaprepaštenja.

— Pogledaj — promrmlja Charles — Što . ..

— Bože! — reče Peretti, razrogačenih očiju.

Čim je June Walton izišla iz sobe, biće se otromboljilo u naslonjaču, potpuno se omlohavivši. Usta se otvoriše, a oči su zurile u prazno. Glava je pala na prsa, poput glave stare odbačene lutke od krpa.

Peretti se odmakne od prozora.

— Tako, znači. — prosapta. — U tome je, dakle, stvar.

— Što to? — upita Charles. Bio je šokiran i izbezumljen. — Kao da mu je netko isključio dovod struje.

— Upravo tako — kimne Peretti, mrka lica i vidljivo uznemiren. — Njime upravlja netko izvana.

Charles je jedva govorio od užasa.

— Misliš li, netko izvan našeg svijeta? Peretti nestrpljivo odmahne glavom.

— Izvan kuće! U dvorištu! Možeš li to pronaći?

— Sumnjam. — Charles se zamisli. — Ne poznajem nikoga tko je u tome spretan. — Napregnuo se ne bi li se sjetio imena. — Bobby Daniels.

— Onaj mali Crnac? Misliš li da je dobar tragač?

— Najbolji.

— U redu — reče Peretti. — Potražimo ga. Moramo pronaći što

upravlja tim bićem u kući. Ono ga je i napravilo, ono ga pokreće...

— To je blizu garaže — reče Peretti malom Crncu mršava lica koji je pokraj njih čučao u tami. — Kad ga je to biće zgrabilo, bio je u garaži. Zato tamo moraš tražiti.

— U garaži? — upita Daniels.

— Oko garaže. Walton je već pretražio unutrašnjost garaže. Pogledaj oko garaže. Izvana.

Pokraj garaže nalazila se uska lijeha sa cvijećem, a zatim se sve do kuće prostirao guštik bambusa, prepun raznih otpadaka. Izišao je i mjesec, obasjavajući dvorište hladnim nejasnim svjetlom. — Ako to uhrzo ne nađemo — reče Daniels — morat ću otići kući. Ne smijem tako kasno lutati okolo. — Daniels je bio malo stariji od Charlesa. Moglo mu je biti devet godina.

Razdvojivši se, počeše pažljivo pretraživati tlo. Daniels je tragao nevjerojatnom brzinom, tako da je jedva bilo moguće pratiti pokrete njegova malog, mršavog tijela dok je puzao među cvijećem, okretao kamenje, odvajao stabljike biljaka, znalački pregledavao lišće i peteljke i razmicao korov. Nije mu promakao ni centimetar terena.

Nakon nekog vremena Peretti je stao.

— Čuvat ću stražu. Ovo bi moglo biti opasno. Moglo bi to biće i nastojati da nas spriječi.

Sjeo je pokraj garaže sa zračnom puškom u ruci, dok su Charles i Bobby Daniels dalje tražili. Charles je polako napredovao. Bio je umoran, prozebao i sav obamro. Sve mu se to činilo nemogućim: to biće i ono što se dogodilo njegovu ocu, njegovu stvarnom ocu. No užas ga je tjerao da dalje traži. Što ako se to dogodi njegovoj majci, ili njemu? Ili svima, možda cijelom svijetu?

— Pronašao sam ga! — vikne Daniels piskutaviro glasom. — Dođite ovamo, brzo!

Peretti zgrabi pušku i oprezno ustane. Charles požuri prema mjestu odakle je dopro Danielsov glas te uperi treperavi žuti snop svjetiljke na mjesto što ga je Daniels pokazivao.

Bobby Daniels je podigao komad betona i svjetlo se odrazilo s nekakvoga metalnog tijela na vlažnoj zemlji. Bilo je to nekakvo dugoljasto, člankasto biće, s bezbroj krivih nogu, koje se mahnito nastojalo ukopati u zemlju. Bilo je oklopljeno, poput mrava, crvenosmeđe boje, i nestajalo je u tlu pred njihovim očima. Kukčeve noge bez prestanka su kopale i grabile zemlju, i njegov rep, opasna izgleda, žestoko se micao amo-tamo dok se kukac nastojao uvući u tunel što ga je iskopao. Sve u svemu, nalikovao je na veliku stonogu, dugu tridesetak centimetara.

Peretti potrči u garažu, dohvati grablje i njima prikliješti kukčev rep.

— Brzo! Uzmi pušku i pucaj!

Daniels zgrabi zračnu pušku i nacilja. Prvi metak odbio je kukčev rep. Kukac se i dalje bjesomučno trzao i nekoliko njegovih nogu otpalo je zajedno s repom. Još je svim silama nastojao pobjeći u rupu.

— Pucaj ponovo!. — naredi Peretti.

Daniels je prtljao s puškom, dok se kukac trzao i šištao. Njegova glava trzala se amo-tamo, a zatim se kukac izvio i zagrizao grablje što su ga prekliještile. Njegove sitne oči zlokobno su sjale. Nekoliko puta je uzalud zagrizao grablje, a tada se iznenada počeo tako divljački trzati da su sva trojica od straha ustuknuli.

Nešto je prozujalo kroz Charlesovu glavu, Bilo je to glasno zujanje, metalno i oštro, kao da milijarda žica odjednom pleše i vibrira. Sila ga je bacaia poput oluje, a od zaglušna metalnog zvuka bio je potpuno oglušio. Jedva je ustao i ustuknuo. I ostali su bili blijedi i izvan sebe.

— Ako ga ne možemo ubiti puškom — zadahta Peretti — mogli bismo ga utopiti. Ili spaliti. Ili mu iglom probosti mozak, — Držao je grablje svom snagom da kukac ne pobjegne.

— Imam kod kuće punu posudu formaldehida — promrmlja Daniels. I dalje je nespretno prstima prtljao po zračnoj puški. — Kako se rukuje ovom stvari? Ne mogu...

Charles zgrabi pušku iz Danielsovih ruku. — Ja ću ga ubiti. — Čućnuo je, nanišanio i primakao prst okidaču. Kukac se stalno trzao. Polje sila što ga je kukac stvarao i dalje je tutnjalo u Charlesovim ušima, ali dječak nije ispuštao pušku iz ruku. Počeo je stiskati okidač...

— U redu, Charles — začu se »očev« glas. Njegovi snažni prsti zgrabiše ga tako nesmiljeno da su mu zaglavci obamrli od pritiska. Uzalud se otimao. Puška pade na zemlju. Biće gurne Perettija tako da je dječak odskočio, a kukac, oslobođen grablji, pobjedonosno skliznuo u tunel.

— Zaslužio si batine, Charles — jednoličnim glasom nastavi uljez. — Što te spopalo? Tvoja jadna majka je izvan sebe od brige.

Uljez je, znači, bio cijelo vrijeme uz njih, skriven u tami, i promatrao ih. Njegov mirni, bezosjećajni glas, užasna patvorina glasa njegova oca, odjekivao je u Charlesovoj glavi dok ga je biće bezdušno vuklo prema garaži. Osjetio je uljezov hladni dah. Bilo je u njemu nečega ledeno-slatkastog, poput vonja truleži. Uljez je bio nevjerojatno snažan, i Charles se osjeti potpuno bespomoćnim.

— Nemoj se otimati — nastavi uljez mirno. — Dodi sa mnom u garažu. To je za tvoje dobro. Vjeruj mi, Charles. Ja to najbolje znam.

— Jesi li ga pronašao? — zabrinuto doviknu majka sa stražnjih vrata.

— Da, pronašao sam ga.

— Što ćeš učiniti?

— Pa, mislim da je zaslužio da dobije malo po stražnjici. — Uljez

gurne vrata od garaže. — U garaži. — Na svjetlu što je dopiralo od kuće Charles zamijeti jedva vidljiv bezosjećajni smiješak na njegovim usnama. — Ti se vrati u kuću, June. Ja ću se za ovo pobrinuti. Ti ga ionako nisi nikad voljela kažnjavati.

Majka nevoijko zatvori vrata. Čim je nestalo svjetla što je kroz njih maločas dopiralo. Peretti se sagne i zgrabi zračnu pušku. Uljez se ukoči.

— Pođite kući, momci — reće promuklo.

Peretti je neodlučno stajao, ne ispuštajući pušku iz ruke.

— Hajde, kreći! — ponovi uljez. — Spusti tu igračku i gubi se odavde. — Polako je krenuo prema Perettiju, držeći Charlesa jednom rukom, dok je drugom pokušavao zgrabiti Perettija. — Valjda znaš da u ovom gradu zračne puške nisu dopuštene. Zna li tvoj otac da se time igraš? To je protuzakonito. Mislim da bi bilo najbolje da mi to predaš prije nego što...

Peretti pritisne okidač i pogodi uljeza u oko.

Uljez zagunđa i rukom se uhvati za oko, a zatim iznenada skoči prema Perettiju. Peretti je uzmicao puteljkom, nastojeći napeti okidač. Uljez skoči i snažnim rukama iščupa pušku iz Perettijevih ruku, a zatim je bez riječi razmrska o zid kuće.

Charles se istrgne i otrči nasumce u mrak. Gdje da se sakrije? Uljez je bio negdje između njega i kuće. Već mu je prilazio, tamna spodoba koja se pažljivo šuljala, virila u tamu, nastojeći razaznati Charlesov lik. Charles je uzmicao. Kad bi se barem mogao negdje sakriti...

Bambus!

Brzo se ušuljao u guštik. Stabljike bambusa bile su visoko i stare, te su se za njim sklopile uz jedva zamjetno šuštanje. Uljez je nešto tražio u džepu. Upalio je šibicu, a tada je planula i čitava kutija. — Charles — javio se ponovno — znam da si tu, medu bambusima. Nema smisla sakrivati se. Sam sebi otežavaš položaj.

Charles je nepomično čučao među stabljikama bambusa, a srce mu je divljački lupalo. Osjetio je zadah trulih biljaka i otpadaka; svuda oko njega širio se korov, smeće, stari papir, kutije, stara odjeća, daske, limenke, boce. Uokolo su gmizali pauci i daždevnjaci. Bambus je lelujao na noćnom vjetru. Sami kukci i smeće, pomisli Charles.

I još nešto.

Nekakva spodoba, tih i nepokretan lik što je rastao s gomile smeća poput nekakve noćne gljive. Bijeli stup, mekana masa što je vlažno svjetlucala na mjesečini. Bila je prekrivena paučinastim nitima, poput goleme pljesnive čahure dudova svilca. Na liku su se tek nazirale ruke i noge, te napola oblikovana glava. Lice se još nije moglo razabrati, ali Charles je znao što je to.

»Majka«! Još je rasla ovdje u smeću i vlazi, izmedu garaže i kuće. Skrivena golemim bambusima.

Bila je gotovo dovršena. Još nekoliko dana i sazrijet će. Bila je to još uvijek ličinka, bijela, meka i gnjecava. No sunce će je osušiti i zgrijati. Stvrdnuti njenu čahuru i ona će potamnjeti. Izići će tada iz svoje čahure, a kad se jednog dana majka nađe pokraj garaže...

Iza velike ličinke Charles zamijeti još nekoliko mekanin bijelih ličinki što ih je kukac nedavno snio. Bile su male i tek su počele rasti. Vidio je jasno i mjesto gdje se otrglo biće što je ubilo njegova oca, mjesto gdje je uljez rastao prije nego što je njegov otac naletio na njega.

Gotovo ukočen od strave Charles krene s tog mjesta, pokraj trulih dasaka, smeća, otpadaka i mekanih ličinki što su nalikovale na gljive. Prišao je ogradi i uhvatio se za nju — i ustuknuo.

Još jedna. Još jedna ličinka. Nije je isprva ni zamijetio. Ova više nije bila bijela već tamne boje. Nije bilo više ni omotača, ni mekanoga, vlažnog i bijelog tkiva. Bila je spremna. Ličinka se pokrene i pomakne »ruku«.

Charles je znao da je ovom uljezu on namijenjen. Stabljike bambusa se iznenada razdvojiše i »očeva« ga ruka nemilosrdno zgrabi za zaglavak.

— Ostani ovdje — reče. — Pogodio si pravo mjesto. Ne miči se.

Drugom rukom uljez otrgne ostatak čahure što je još obavijao novu ličinku. — Pomoći ću mu... još je slab — progunđa.

Napokon je i posljednji tamnosivi i vlažni ovoj spao s licinke i »Charlesov« uljez, teturajući, krene prema dječaku, dok mu je »otac« krčio put.

— Ovuda — promrsi »otac« — držat ću ti ga. Ojačat češ kad se nahraniš.

Usta »Charlesova« uljeza otvarala su se i zatvarala, a zatim pohlepno posegla za Charlesom. Dječak se divlje otimao ali nije se mogao istrgnuti iz čelična stiska »očeve« ruke.

— Prestani se opirati — zapovijedi uljez. — Bit če ti mnogo lakše ako...

Vrisnuo je i zgrčio se. Pustio je dječaka i zateturao. Tijelo mu se žestoko grčilo. Lupio je o zid garaže, a zatim se neko vrijeme valjao po zemlji, cvileći, stenjući i nastojeći otpuzati. Postupno se smirivao. »Charlesov« se uljez samo složio u bezglasnu hrpu. Ležao je poput nekakve čudne lutke medu bambusom i trulim smećem, mlohava tijela i prazna lica.

Napokon se »otac« prestao micati. Čulo se samo šuštanje bambusova lišća na noćnom vjetru.

Charles nespretno ustane i priđe garaži. Tu su ga pronašli Peretti i Daniels, širom razrogačenih očiju i oprezna pogleda.

— Nemoj mu prilaziti — zapovijedi mu Daniels. — Još nije mrtav. Treba proći neko vrijeme.

— Što si učinio? — promrmlja Charles.

S uzdahom olakšanja Daniels spusti posudu s petrolejom na tlo.

— Pronašao sam to u garaži. Moji su uvijek upotrebljavali petrolej protiv legla komaraca, dok smo živjeli u Virginiji.

— Daniels je ulio petrolej u tunel što ga je iskopao kukac — objasni Peretti, glasom punim strahopoštovanja. — On se toga sjetio.

Daniels oprezno nogom dotakne zgrčeno tijelo Charlesova »oca«.

— Napokon je crknuo. Crknuo je kad i kukac.

— Mislim da će i ostali crknuti — reče Peretti. Razmaknuo je bambusove stabljike da pregleda ličinke što su tu rasle medu smećem. »Charlesov« uljez nije se ni pomakao kad ga je Peretti probo dugom iglom. — Ovaj je gotov.

— Sigurno je sigurno — mrko reče Daniels. Podigao je tešku posudu s petrolejem i nekako je dovukao do ruba guštika. — »Ono« je ostavilo šibice na puteljku. Potraži i denesi ih, Peretti.

Na trenutak su se pogledali.

— Odmah — reče Peretti mirno.

— Dovući ću cijev za vodu, da se vatra ne proširi — reče Charles.

— Hajde, idemo — nestrpljivo dovikne Peretti i krene, ne čekajući Charlesa. Charles pohita za njim, te zajedno počeše tražiti šibice po mjesecinom obasjanom dvorištu.

Pacijent

E. M. Hull
The Patient

Preveo Neven Antičević

Edna Mayne Hull je, zapravo, ime pod kojim piše životna suputnica jednog od najboljih pisaca SF-a, A. E. van Vogta. Možda to i nije tako važno, ali je ipak vrijedno spomenuti, ako ni zbog čega drugog a ono zbog utjecaja koji imaju jedni na druge: Virginia Kidd i James Blish, Poul i Karen Anderson, Catherine L. Moore i Henry Kuttner, Carol i Ed Emshwiller. (Ed, doduše, nije pisac nego SF ilustrator i tvorac neobičnih kompjutorskih jilmova.) Edna Mayne Hull prvi se put pojavila kao autor 1942, a ova je priča napisana godinu dana poslije toga. U suradnji s van Vogtom napisala je tri knjtge, dvije zbirke pripovijedaka (»Dalje od nepoznatog«, 1948 i »Ptaneti na prodaju«, 1954), te roman »Krilati ljudi« 1966.

NAPOKON PRONAĐEN LIJEK PROTIV RAKA — London, 23. kolovoza 1943. — Prema izvještajima što stižu iz Bolnice za tumore u Midlendu čini se da je usavršen novi način liječenja svih vrsta zloćudnih tumora. Bolnica u Midlendu služi od početka rata za vojne potrebe, ali je Odjel za rak ostao pod civilnom upravom izvanredno nadarenog učenjaka dra Lyalla Bretta. Dr Brett je najavio konferenciju za štampu, na kojoj će objasniti djelovanje svog lijeka.

*

Avion se jedva nazirao u nadolazećem sutonu, očito je letio ugašenih motora, jer Bill Dobbs, stražar u Bolnici za tumore, nije čuo poznato brujanje. Njegov sudrug ustane i zagleda se u nebo.

— Bilmey — njegov glas dopre do Billovih ušiju — pogledaj! Padobran!

Bill napregne oči i zagleda se u varljivu tamu, a zatim reče kolebljivo:

— Ne znam, ti imaš bolje oči od mene, Pikes. Radije upali reflektore.

Trag svjetla razreže noć i odjednom se bijela kupola stvori u bliještavom zagrljaju reflektora.

— Hej, Gor, pa nema nikog, prazan je!

— Opet neki nacistički trik — dovikne Bill trčeći. — Drži otvorene oči, ja idem pogledati što je to.

Padobran je nestao iza niskog brežuljka kojih pedeset metara od njega, Bill potrči kroz blatnjavu baruštinu i stigne na vrh brežuljka upravo kad je mjesec izašao iza oblaka i obasjao cijelu dolinu svojim blijedim svjetlom.

Nije bilo ničeg. Ili ipak? Ugledao je psa. Jasno je vidio kako nestaje iza jarka obraslog trskom. Padobranu ni traga.

— Bit će da nam se pričinilo — izvijestio je svog narednika putem poljskog telefona. — Nismo našli ništa osim psećih tragova.

*

Deset minuta nakon tog razgovora na popločenom bolničkom dvorištu pojavila se sjena psa. Sjena se odjednom izdulji i poprimi oblik čovjeka. Čovjek koji se pojavio na vratima bolnice bio je uredno odjeven, glas mu je bio tih i mekan kad se obratio sestri koja je sjedila za stolom na ulazu.

— Moje ime je Peter Grainger. Da li bih mogao razgovarati sa asistentom dra Bretta, doktorom Carstairsom?

Dr Lyall Brett umorno podigne kapke kad je čuo kako se otvaraju vrata njegovog ureda. Dr Carstairs uđe sav zadihan.

— Lyall, došao je, napokon je došao! — reče on u jednom dahu.

Brett ga pogleda začuđeno.

— Tko je to došao? Uostalom, zar nisi već bio krenuo na spavanje?

— Upravo sam krenuo, ali ne bih želio ovo propustiti ni za što. Noćas ionako više ne bih mogao spavati. Lyall, moraš porazgovarati s njim, sad odmah.

— Ali o kome ti to pričaš? Tko je to došao?

— Upravo sam primio novog pacijenta, Petera Graingera!

— Još uvijek mi ništa nije jasno... — Brett se prekine u pola rečenice. — Novog pacijenta? Pa ti nisi normaian! U bolnici nema mjesta za sardinu a kamoli za novog pacijenta. Gdje si ga smjestio?

— Premjestio sam sestru iz noćne smjene u sobu one koja dežura danju. Kad bi pogledi ubijali, bio bih već mrtav. Ali na stranu sve, taj čovjek nam je nužno potreban. Sjećaš se da sam ti pričao o pacijentu koji je prošle godine došao Karlu Hamberu u New York u Institut za rak — onaj momak koji je bio liječen u svim najpoznatijim bolnicama na svijetu. On boluje od neke vrste raka koji se neprestano obnavlja. Operiraju ga gotovo svake godine. Izrezali su mu rak s grla, iz pluća, Lyall, iz mozga, a on je još uvijek živ! Poznat je širom svijeta, ako njega možeš izliječiti onda...

Brett se namršti.

— Kad malo bolje razmislim, čini mi se da se sjećam. A kako to da mu Hamber nije pomogao. Prema onome što si mi pričao o Hamberovom postupku činilo se kao da smo obojica bili na istom

tragu, iako je on bio nešto ispred mene. I da nije onako nesretno poginuo...

— Sad ćeš moći saznati sve — reče Carstairs tiho. — One noći kada je eksplozija uništila njegov laboratorij Grainger je bio tamo. Ja sam ga upoznao tog jutra i poslijepodne sam otputovao k tebi. Zapravo, kada je došao, pitao je za mene. On vjerojatno zna o raku i ljudima koji se time bave više nego mi Nasmije se. — Napokon, o tome ovisi njegov život. Da li da ga pozovem?

Brett je neko vrijeme razmišljao, a zatim reče:

— Pozovi ga, ali ti možeš otići u krevet, ja ću razgovarati s njim.

*

Čovjek je izgledao potpuno drukčije nego što je Lyall očekivao Bio je ogroman, tijelom je ispunio cijeli dovratak. I pri slabom svjetlu stolne svjetiljke izgledao je kao da puca od zdravlja. Glas mu je bio dubok, pun neke unutrašnje snage.

— Recite mi, doktore, vaš sustav liječenja temelji se na prehrani, zar ne?

— Da.

— Mhm. Znači, vitaminska kura. Smijem li vas upitati u kojim odnosima stoje pojedini dijelovi? Koji je vaš ključni element?

Brett je imao čudan osjećaj kao da njega ispituju. Međutim, to ga nije posebno uzbuđivalo. Već je i prije sretao pacijente koji su govorili tim, moglo bi se reći silovitim načinom. On se umorno nasmiješi.

— Zašto ne sjednete, gospodine Graingeru? Rado ću vam objasniti svoj postupak.

Čudeći se, dr Lyall je promatrao kako Grainger prilazi stolici laganim mačjim korakom. Unatoč umoru on osjeti neko divljenje prema bolesnom čovjeku.

— Graingeru, vi me jednostavno zadivljujete. Većina ljudi koji boluju od raka jedva se kreću od bolova i obično su duševno malaksali. ..

— To nije jedino iznenađenje koje vas očekuje — reče on mirno. — Brett ga pogleda s čuđenjem, svjestan dvostrukog značenja riječi.

— Kad sam napustio sveučilište — reče Brett kada je dojma nestalo — pokušao sam pronaći zajednički nazivnik za sve vrste raka. Ostavio sam drugima da izvode skupe operacije na ljudima koji su bili toliko bolesni da im nikakva operacija nije mogla pomoći. Moja je zamisao bila da pronađem lijek koji bi mogao spriječiti razvoj raka na bilo kojem stupnju. Nešto što bi svaki liječnik mogao propisati, uvjeren da će pomoći bolesniku. Zato sam se zapitao što je svim ljudima zajedničko, a što ujedno utječe na njihovo zdravlje. Odgovor je, dakako, bio jednostavan kao i pitanje: prehrana. Ljudi jedu,

prehrana je, očito, ključni činilac u razvoju raka.

Zanesen idejom on ustane i zagleda se u Graingera.

— Trebalo je pronaći sustav usklađivanja prehrane koji bi bilo lako slijediti i koji bi potencijalno spriječio rak u svakoj stanici. Rak je, kao što znate, nekontrolirani rast divljih stanica...

— Shvaćam — prekinuo ga je čelično tvrd glas — očito je da imate pravo. Zbog toga morate umrijeti, vi i svi oni koji znaju vašu tajnu.

— Što? — izusti Brett dok su čovjekove riječi prodirale do njegove svijesti. Zatim ustane i zabulji se u čovjeka ispred sebe.

Čovjek je šutio. Brett oprezno krene prema svojoj stolici i spusti se u nju. Nije bio uplašen, osjećao se beznadno potišten. Uzdahne.

— Zašto upravo mene? Ja sam jedini čovjek na ovom svijetu koji vam može pomoći.

Stranac odmahne glavom. Njegove se oči u polutami zacakle.

— Ja nisam ludak, doktore Brett, ali, na nesreću po vas, važnost vašeg otkrića primorava me da vas uklonim. Nego, da vas pitam nešto. Recite mi, kako zamišljate tjelesno savršeno biće?

Brett pomisli kako je važno dobiti na vremenu bude li mogao navesti čovjeka da što duže priča...

— Najbitnije bi svojstvo trebalo da bude sveopće prilagođavanje. To otprilike znači... amorfizam... mijenjanje oblika po volji... a to opet zahtijeva korjenitu promjenu u načinu rasta stanica i tkiva, nešto poput...

On se prekine i raskolačenih očiju pogleda Graingera. Prije nego što je mogao nastaviti, Grainger rece tiho:

— Dakako, doktore Brett, nešto poput raka, a vi biste mogli uništiti mogućnost slobodnog razvoja stanica, jedinu čovjekovu nadu za postizanjem biološkog savršenstva, moć prilagođavanja koja bi bila toliko potpuna da bi čovjek mogao živjeti pod bilo kakvim uvjetima u zraku, vodi, svemiru...

Brett je jedva došao do daha.

— Vi ste potpuno poludjeli! To je nemoguće! Zar ne vidite što se dogodilo s vama, godinama ste bili pod neprestanim pritiskom, smrt od raka mogla vas je zadesiti svakog trenutka i sada je to preraslo u opsesiju, ali potpuno obrnutu: vi vjeru jete da je rak koristan za...

Strančev dubok i odrješit glas zaustavio ga je u pola redenice.

— Čovjek je na pragu veiičanstvenih otkrića. Nikad u povijesti čovječanstva nije bilo toliko bolesnih od raka. Čudno je kako nitko do sada nije posumnjao, jer od svih bolesti, ne računamo li pnrođene mane, jedino rak nije prouzrokovan virusom. Sad vam je jasno zašto morate umrijeti. Morate! Nikakva obecanja ne bi me zadovoljila. Uvijek će se naći razloga zbog kojih bi ljudi bili protiv amorfizma. Mislit ćete kako je to grozno, kako nije u skladu s vašom vjerom. Ili

ćete jednom pomisliti kako je ovaj naš sastanak zapravo plod vaše mašte. Ili kako ne obvezuje nijedno obećanje dano pod prisilom. Vi morate umrijeti. Isto kao i Hamber, kao i svi drugi prije njega. Vi se niste željeli ograničiti na ublažavanje bolova, na liječenje pojedine vrste. Željeli ste pronaći sveobuhvatni lijek

— U posljednje vrijeme — nastavi Grainger — sve je teže pratiti istraživanja, rat ne pogoduje širenju vijesti. Prije sam letio vlastitim krilima, ali danas sam morao uzeti najbrži avion. pretvoriti se u padobran, pa u psa, kako bih došao do vas na vrijeme. Moja misija na Zemlji ne smije propasti, a priznat ćete da je teško zaštititi ljudski rod od takvih učenjaka kao što ste vi.

— Na Zemlji? — upita Brett u čudu.

— Ne plašite se, doktore Brett, onaj nematerijalni dio vas već je postigao besmrtnost. Vi ćete opet živjeti, samo, onda će i vaše tijelo biti besmrtno.

Brett je bio duhovno oduzet, misli su mu jedva navirale. Trebalo je pozvati nekog u pomoć, jedino su sestre bile dežurne, ako ih pozove zvonom neće biti na pomoći protiv ovog gorostasa

Svijest mu se grčila od beznadnih misli. Čovjek se počeo mijenjati pred njegovim očima. Najprije je njegovo lice promijenilo oblik i postalo glatko i sjajno. Iznenada je na podu ispred njega stajala uspravno, presavijajući se kovinastim sjajem — bomba!

Svijesti je nestalo u bljesku eksplozije.

Bio je potreban jedan sat da bi se dinamičke stanice čovjeka pronašle vođene slijepom voljom za sjedinjenjem. U tami je Peter Grainger polako dobivao svoj oblik. Stajao je neko vrijeme nepomičan gledajući potpuno razoreni dio bolnice, a zatim se okrenuo i nestao u noći.

Sutradan ujutro Ministarstvo Obrane izdalo je slijedeće saopćenje:

... neznatna neprijateljska aktivnost opažena je na zapadnoj obali. Oštećena je jedna bolnica, nekoliko pacijenata je ranjeno, a dva liječnika su poginula. Vojne instalacije nisu pretrpjele nikakvu štetu.

Radar nije mogao pogriješiti

Arthur C. Clarke
Castawey

Preveo Nikola Popović

Većina je materija u svemiru na tako visokoj temperaturi da nikakva kemijska smjesa ili legura ne može opstati, a i sami atoml su potpuno ogoljeni i ostaje samo njihov unutrašnji elektronski zaslon. Samo na tim nevjerojatno rijetkim tijelima kao što su planeti mogu postojati srodni elementi i njihove kombinacije, a još rjeđe se može od njih pojaviti fenomen poznat kao život.« (Praktično svaka knjiga o astronomiji prvih godina 20. stoljeća.)

Oluja se i dalje pojačavala. On se već odavno prestao boriti protiv nje, plinovita strujanja su ga nosila u ubitačno hladne regije deset tisuća kilometara iznad njegove normalne razine. Nejasno je bio svjestan svoje greške. Nije nikako smio ući u tu regiju disturbancije, a to se mjesto razvijalo tako brzo da nije bilo vremena ni izgleda za bijeg. Jer snažan mlaz vjetra od milijun milja na sat dohvatio ga je, podigao iz dubina i nosio dalje kroz tunel koji je stvorio kroz fotosferu, tunel dovoljno širok da proguta na stotine svjetova.

Bilo je veoma hladno. Oko njega su se ugljene pare kondenzirale u oblake neprozirne prašine, koju je brzo odnosio vihor. To je bilo nešto što nikada prije nije sreo, ali čestice čvrste materije kratkoga vijeka nisu ostavljale nikakva traga na njemu kad su prolazile kroz njegovo tijelo. Sada više nisu bili ništa drugo nego usijani mlaz negdje daleko dolje, njihovo žestoko kretanje bilo je pretvoreno u blago gibanje.

On je sada već bio na doista vrlo velikoj visini, a njegova brzina nije pokazivala znakove usporavanja. Obzorje je bilo već više od pedeset tisuća milja daleko, a dolje se vidjelo kako Leži rupa velike pjege. Iako nije posjedovao ni oči ni neki organ vida, uzroci radijacije koji su prolazili kroz njegovo tijelo stvorili su u njemu sliku užasa ispod njega. Kao duboka rana kroz koju je Sunčev život bio isijavan u svemir, vulkan je bio sada na tisuće milja duboko dolje. S jednog je ruba dugačak plameni jezik ispružio naprijed jedan svoj krak tvoreći tako kao neku polovicu mosta, ne mareći za prepreke, suknuvši okomito mimo njih. Ako preživi, on će možda za nekoliko sati premostiti ponor i razdvojiti veliku pjegu nadvoje. Dijelovi će se razdvojiti, plamen fotosfere će ih preplaviti i uskoro će se velika lopta ponovo smiriti.

Sunce se još uvijek udaljavalo i postupno u njegovu sporu maglovitu svijest dopre spoznaja da se više neće moći vratiti. Erupcija što ga je odbacila u svemir nije mu dala dovoljno veliko ubrzanje da bi pobjegao zauvijek, a već je druga velika sila počela djelovati na njega. Cijelog je života bio podvrgnut žestokom bombardiranju solarne radijacije koja je prodirala u njega iz svih smjerova. To se više nije događalo. Sunce je sada ležalo duboko dolje, a snaga njegove radijacije tjerala ga je u svemir kao neki snažni vjetar. Veliki oblak iona bilo je njegovo tijelo, mnogo lakše od zraka, i sada je padalo brzo u vanjsku tamu.

Sada je Sunce bilo velika vatrena lopta, koja je ostajala daleko u prostoru, a velika Sunčeva pjega bila je samo tamna sjena u središtu njegova diska. Ispred njega je ležala tama, potpuno neprozirna, jer njegova su osjetila bila daleko od te osjetljivosti da bi otkrio slabašna svjetla udaljenih zvijezda ili blijedi odsjaj planeta što su kružili oko njih. Jedini izvor svjetla za koji je ikada znao bio je onaj koji je zračio iz njega. U očajničkom naporu da sačuva svoju energiju sakupio je svoje tijelo, zgrčio ga tijesno u sferični oblak. Sada je bio gust gotovo kao zrak, ali elektrostatični naboj među milijardama njegovih iona bio je prevelik za dalju koncentraciju. Kad, napokon, njegova snaga oslabi, oni će se raspršiti po svemiru i neće ostati ni traga o njegovu postojanju.

On nikada nije osjetio ogromnu gravitacijsku silu koja se pojavila daleko ispred njega i bio je nesvjestan promjene brzine. No, sada su prvi slabašni navještaji približavanja jednoga magnetskog polja stigli do njegove svijesti i uzbudile ga u njegovu tromom životu. Ispružio je svoja osjetila daleko napolje u tamu, ali za jedno biće čiji je dom bio fotosfera Sunca svjetlo svih ostalih tijela bilo je milijardu puta slabije i preslabo da bi bilo uopće i zamijećeno, a sve jače polje kroz koje je padao bilo je nepoznanica izvan mogućnosti spoznaje za njegov rudimentarni razum.

Osjetljivi vanjski rubovi atmosfere provjeravali su njegovu brzinu dok je padao prema nevidljivu planetu. Dva puta je osjetio čudnovate prepreke trenja kad je prolazio kroz jonosferu, a onda je, brže od neke snježne pahuljice, bio privučen dolje kroz hladnu gustu plinovitu masu donjih slojeva zraka. Silazak je trajao nekoliko sati i njegova je snaga nestajala kad se zaustavio na nekoj tvrdoj površini, na nečemu tvrdom, što je bilo znatno izvan onoga što bi on mogao uopće shvatiti.

Vode Atlantika kupale su se u Sunčevu svjetlu, ali za njega je tama bila apsolutna osim dalekoga i slabašnog svjetla neizmjerno dalekoga Sunca. Za eona koliko je on tu ležao nesposoban za kretanje, vatra njegove spoznaje i svijesti je blijedila i posljednji ostaci njegove energije iščezavali su u nepojmljivoj hladnoći.

Trebalo je mnogo vremena dok je zapazio novu čudnu radijaciju

što je dolazila daleko iz tame, radijaciju takve vrste koju nije nikada prije osjetio. Postupno je svoj razum usmjerio prema njoj, razmišljajući što bi to moglo biti i otkuda dolazi. Bila je bliže nego što je mogao zamisliti, jer se njeno kretanje jasno vidjelo i sada se uzdizalo prema nebu, približavajući se samom Suncu. Ali to nije bilo drugo sunce, jer se čudno svjetlo pojačavalo i slabilo i samo za jednu frakciju ciklusa sjalo je punim sjajem prema njemu.

Sve bliže i bliže dolazilo je zagonetno svjetlo i kako je pulsirajući ritam njegova sjaja postajao sve žešći, on je postao svjestan neke rezonance koja kao da je potresala cijelo njegovo biće. Sada je već udaralo po njemu odozgo kao mlat, prodirući u njegovu životnost, olabavljujući i posljednje veze i spone koje su održavale njegovu cjelinu. Izgubio je i posljednje veze i kontrolu nad vanjskim područjima njegova komprimirana ali još uvijek ogromnog tijela.

Kraj je došao vrlo brzo. Nepodnošljiva radijacija bila je točno iznad njega u kontinuiranom mlazu. A onda nije bilo ni boli, ni čuđenja, ni čežnje za velikim zlatnim svijetom koji je izgubio zanavijek.

*

S aerodinamičnih postolja ispod velikih krila velika je kazaljka na radaru obilazila cijeli Atlantik sve do kraja obzorja. Rasprostirući se sinhronizirano na planu pozicionog indikatora, blijeda je crta vremenske baze ocrtavala sliku svega što je ležalo ispod njega. U ovom trenutku ekran je bio prazan jer je obala Irske bila već više od tri stotine milja daleko za njima. Osim ponekoga neznatnog briljantnog bljeska s neke točke, jer to je bilo sve što je odavalo prisutnost i najvećega plovnog objekta s visine od 15.000 kilometara, ništa se neće vidjeti još tri sata, kad će se na ekranu početi ocrtavati istočna obala Sjeverne Amerike.

Provjeravajući svoj položaj pomoću radio-signala Sjeverno-atlantske radio-baze, navigator je rijetko imao potrebu obraćati pažnju na radarski ekran. Ali za putnike je taj veliki pokrivač neba na palubi za šetnju bio izvor neprekidnog zanimanja, osobito kad je bilo loše vrijeme i kad se dolje nije vidjelo ništa osim kovrčavih brda i dolina oblaka.

Bilo je nečega magičnog čak i u ovom vremenu oko svakog radara. Bez obzira na to koliko ga je puta netko dotad vidio, bilo je nečega očaravajućeg u promatranju linija obale na njemu, i promatranju neke luke i vreve u njoj ili pak neke planine i rijeke, jezera i krajolika tamo dolje na Zemlji ispod njih.

Za Edwarda Lindsaya, koji se vraćao s jednotjednog odmora u Evropi, pozicioni je indikator bio dvostruko zanimljiv. Prije pedeset

godina, kao mladi obalni komandant radio-promatrača u drugom svjetskom ralu, proveo je sate i sate promatrajući ovu istu veliku vodu, zureći u primitivnog preteču ovog velikog ekrana od pet stopa. Kiselo se nasmiješio kad se sjetio tih dana. Da li je tada mogao pretpostaviti da će se nakon pedeset godina kao uspješni menedžer naći iznad tih plavih površina i u punom komforu putovati deset milja iznad Atlantika nadzvučnom brzinom.

Uz sam rub ekrana, upravo na granici kruga od tri stotine milja, počela se na slici pojavljivati mala svijetla točka. To je bilo čudno, tamo nije bilo nikakva kopna jer su Azori bili mnogo dalje na Jugu. A osim toga, bila je nedovoljno naznačena da bi bila neki otok. Mogao je jedino biti olujni oblak, pun kiše.

Lindsay ode do najbližeg prozora i pogleda napolje. Vrijeme je bilo izvanredno lijepo, vode Atlantika promicale su prema istoku, prema Evropi, čak je i dolje prema obzorju nebo bilo plavo i bez oblaka.

Vratio se ponovo planu položajnog indikatora. Eho je bio svakako vrlo čudan, otprilike ovalna oblika i, koliko je mogao prema udaljenosti procijeniti, oko deset milja dug. Iako je bio predaleko za točnije procjene, Lindsay je na brzinu sračunao u glavi: Za oko dvadeset i pet minuta 'to' će biti točno ispod njih, jer upravo u tom je smjeru letio veliki linijski brod. Smjer? Kurs? Oh, kako čovjek brzo zaboravi te stvari. Ali, napokon, to ništa ne znači danas za ovu letjelicu i za brzinu kojom se kreće. Vratit će se i pogledati ponovo ukoliko ga društvo ne zadrži u baru na čašici pića.

Dvadeset minuta kasnije bio je još više zbunjen. Maleni plavo osvijetljeni oval, što je svjetlucao na tamnom ekranu, bio je još samo pedeset milja udaljen. Ako je to doista neki oblak, onda je to najčudniji kojeg je do sada opazio. No slika je još uvijek bila premalena da bi mogao uočiti neke pojedinosti.

Glavna kontrola indikatora bila je pomno zaključana i na poklopcu je pisalo: Mole se putnici da ne stavljaju prazne boce na »SKIATRON«. Pa ipak, jedna je kontrola ostavljena na upotrebu svima. Masivni kontrolni prekidač, zajamčeno neslomljiv, omogućavao je svakome da na ekranu odabere tri različita dometa.

Mogle su se odabrati tri stotine, pedeset i deset milja udaljenosti. Normalno se upotrebljavao onaj s dometom od tri stotine milja, ali onaj s dometom pedeset milja davao je više pojedinosti i bio je odličan za razgledanje krajolika. Onaj od deset milja bio je beskoristan i nitko nije znao čemu zapravo služi.

Lindsaz okrene prekidač za pedeset milja i slika kao da je eksplodirala. Zagonetni eho, koji se sada približio središtu ekrana, ocrtavao je sliku od jednog ruba do drugog uvećanu šest puta. Lindsay je sačekao da se izgubi prethodna slika i pažljivo je počeo proučavati novu.

Eho je gotovo popunio prazninu od četrdeset do pedeset milja između kružnica i sada je mogao vidjeti prilično jasno. Ono što je vidio gotovo mu je oduzelo dah. Iz njegova središta isijavao je splet vlakana, a njegovo je središte žarilo u dužini od oko dva kilometra. Pa to bi bilo smiješno, ali mogao bi se zakleti da je to središte pulsiralo, istina, vrlo polagano.

Gotovo ne vjerujući svojim očima, Lindsay je zurio u ekran velikog radara. Gledao je opčinjen i kao hipnotiziran sve dok ovalni oblak nije bio četrdeset milja udaljen. Zatim potrča do najbližeg telefona i pozva brodskog radio-oficira. Dok je čekao, ponovo pođe do promatračkog mjesta i pogleda na ocean pod sobom. Mogao je vidjeti daleko barem stotinu milja, ali nije mogao vidjeti ništa osim plavog prostranstva i ćistog neba.

Malo je poduže potrajalo dok je potporučnik Armstrong stigao, skrivajući svoju dosadu ispod maske pristojnosti i ljubaznosti. Za to vrijeme tajanstveni je »predmet« bio manje od dvadeset milja udaljen. Lindsaz pokaže na »SKIATRON«.

— Pogledajte — rekao je jednostavno.

Potporučnik Armstrong je pogledao. Za trenutak je vladala tišina. Onda odjednom provali poluprigušeni usklik i potporučnik odskoči od ekrana kao da ga je netko udario po nosu. Nagnuo se ponovo nad ekran brišući ga rukavom kao da je htio ukloniti nešto što tamo ne spada. Zaustavivši se na vrijeme da ne ispadne smiješan, kiselo se nasmiješi Lindsayu. Onda pođe do promatračkog prozora.

— Pa tamo nema ničega. Gledao sam već — reče mu Lindsay.

Poslije prvog stresa Armstrong se pokrenuo zavidnom brzinom. Potrčao je natrag do »SKIATRONA«, otključao glavne kontrole svojim rezervnim kljucem i okrenuo nekoliko prekidača i dugmeta. Odjednom se vremenska baza poćela okretati mnogo većom brzinom, dajući tako mnogo precizniju sliku.

Sada je bila mnogo jasnija. Veliki je nukleus odista pulsirao i slabi ćvorovi svjetla polagano su se kretali od središta, mrežom linija prema periferiji. Dok je to gledao kao očaran, Lindsay se odjednom prisjeti pogleda koji je jednoć bio bacio na neku amebu pod mikroskopom. Čini se da je slična misao prostrujala i potporučniku kroz glavu.

— Čini se kao da je živo! — prošaptao je u nevjerici.

— Znam — reče Lindsay. — Što mislite: što je to? Onaj drugi je oklijevao nekoliko trenutaka.

— Sjećam se da sam čitao kako je Apleton ili netko drugi otkrio dijelove jonizacije daleko dolje u atmosferi. To je jedina stvar koja bi mogla biti.

— Ali njena struktura! Kako to možete objasniti? Potporučnik slegne ramenima.

— Ne mogu objasniti nikako — odgovori tupo.

Sada je »ono« bilo točno ispod njih i nestalo u slijepoj točki u središtu ekrana. Dok su čekali da se ponovo pojavi, još jednom su pogledali u ocean pod sobom.

Bio je netaknut, nije se ništa moglo vidjeti dolje. Ali radar nije mogao lagati. Nešto je moralo biti tamo dolje...

Svjetlo na radarskom ekranu naglo je počelo iščezavati kad se ponovo pojavilo na ekranu »ono«, kao da je puna snaga radara uništavala njegovu koheziju. Mreža se počela trgati i dok su gledali mogli su zamijetiti kako se veliki oval od deset milja polako raspada. Nešto je u tome ulijevalo strahopoštovanje pri samom pogledu na »ono«. Iz nekoga neobjašnjivog razloga Lindsay je osjetio beskrajno žaljenje, kao da je prisustvovao umiranju nekoga velikog živog bića. Nezadovoljno je potresao glavom, ali nijedna mu suvisla misao nije doiazila na um.

Dvadeset milja dalje posljednji su tragovi ionizacije nestajali raznošeni vjetrom. Uskoro i radar i golo oko nisu vidjeli više ništa do pustog Atlantika što se kotrljao prema istoku kao da ga nikakva snaga u tome ne može zaustaviti.

A dva čovjeka kod velikog indikatora zurila su bez riječi jedan u drugoga, svaki u strahu da ne počne pogađati što onaj drugi misli o onome što su netom vidjeli.

DODATAK

ANKETA
Kako da SIRIUS bude još bolji?

Dragi naši čitatelji,
evo, iza nas je cijela jedna godina otkako izlazi SIRIUS — i još malo povrh toga. (Zar već?) Kucnuo je čas da porazgovaramo o njemu!

Pomozite nam! Pročačkajte malo po starim brojevima. Podsjetite se na priče koje su vam se svidjele, i na one koje nisu, pa nam odgovorite na ovih nekoliko pitanja:

1. Molimo vas da označite dvije priče koje su vam se svidjele više od ostalih:
— Zvonimir Furtinger: Ukradeni satelit (broj 2)
— Zvonimir Furtinger: Jednostavni lijek (3)
— Nedjeljko Fabrio: Prilaz izazovu (6)
— Damir Mikuličić: Poruka (7}
— Stjepan Malović: Razvratni podstanar (8)
— Nenod Rijavec: Izreka (11)
— Branko Belan: Tyronnosaurus (10)
— Slobodan Šnajder: Mrtva straža (12)
— Miroslav Trbović: Čovjek koji nije postojao (13)
— Branko Belan: Učenik u predsoblju (15)
— nisam pročitao nijednu

2. Zamislite, da morate baciti sve brojeve SIRIUSA — osim dva. Koja dva biste sačuvali?

3. Sad vas molimo, da ispišete dva broja SIRIUSA čije su vam se naslovne strane (korice) svidjele više od ostalih:
— nije mi se svidjela nijedna

4. Kakve priče najradije čitate? (Ovdje možete izabrati više odgovora):
— minijature (1—3 stranice)
— kratke (do 10 stranica)
— srednje
— dugačke (više od 30 stranica)
— svejedno mi je
— želio bih roman u nastavcima

5. Na kraju svakog SIRIUSA objavljujemo kratke tekstove o znanstvenoj fantastici — eseje, recenzije, kritike, vijesti, povijest sf-a. Što mislite o tim tekstovima? Molimo vas, da izaberete jedan od

odgovora:

— sviđa mi se, htio bih više
— dovoljno je ovoliko kao do sada
— ne čitam to
— čitam, ali mi se ne sviđa

6. Sad vas molimo da pogledate popis priča. Uradile ovako: one priče, koje su vam se jako svidjele, označite znakom plus (križićem); one koje vam se uopće nisu svidjele, označite znakom mi¬nus (crticom);

One koje niste pročitali, precrtajte sve ostale ne označite nikako:

— H. Beam Piper: Univerzalni jezik (broj 7)
— Roger Zelazny: Vrijeme oluje (8)
— Philip K. Dick: Ah, ta dosadna Zemlja (9)
— Fredric Brown: Ludi planet (9)
— Stanislaw Lem: Test (10)
— Katherine McLean: Baš ste komplicirani vi Zemljani (10)
— Joanna Russ: Staromodna djevojka (10)
— Murray Leinster: Etička ravnoteža (10)
— A. E. Van Vogt: Proces rasta (12)
— C. M. Kornbluth: Crna torbica (12)
— Frank Herbert: Sjeme (13)
— Yves Dermez: A onda |e stigla mačka (14)
— Brian W. Aldiss: Nemoćni mali ratnik (15)
— Dmitrij Bilenkin: Demonska noć (15)
— Raymand F. Jones: Razina buke (16)
— Robert Scheckley: Knjigovođa (16)
— Robert A. Heinlein: Napast sa Zemlje (16)

Posebno vas molimo ovo: ako su vam se neke priče naročito svidjele, a nema ih u ovom popisu, napišite njihove naslove na poseban papir.

7. Na kraju, molimo vas za par podataka o vama:

godina rođenja: spol:
zanimanje:
mjesto stanovanja:
koliko osoba pročita vaš primjerak SIRIUSA:
čuvate li sve brojeve SIRIUSA:

Hvala vam za trud. Sad izrežite ovaj list, stavite ga u kuvertu i pošaljite nam ga. Pomoći ćete nam, da SIRIUS uči nimo još boljim.

Primite srdačne pozdrave.

Redakcija

Vijesti

Raspolažemo s detaljnijim informacijama o djelovanju BSFA (British SF Association). Trenutno ovo najveće englesko društvo prijatelja znan-fana ima oko pet stotina članova. Svakih šest mjeseci održava se skupština svih članova. Društvo izdaje dva časopisa: »Vector« pretežno posvećen kritici, i »Matrix« koji sadrži novosti i informacije. Naklada prvog je 800 primjeraka, a drugog časopisa svega 600 primjeraka. U Engleskoj inače ima dosta lokalnih društava prijatelja znan-fana, ali broj članova im ne prelazi brojku dvadeset. Najveće — pored BSFA — društvo postoji u Glasgowu — ima oko 50 članova. Iz razgovora sa tajnikom BSFA, inače službenikom u jednoj londonskoj banci, saznali smo da društvo nastoji pojačati svoj ugled dodjeljivanjem nagrade za najbolje SF djelo. (k)

Dvojezični znan-fan magazin nastoji pokrenuti Carsten Schioler u Kopenhagenu. Schioler je tajnik danskog SF udruženja. Zanimljivo je znati da njihova revija za znan-fan »Madenens Bedste Science Fiction« izlazi u nakladi od 10.000 primjeraka, (k)

Harry Harrison nastoji realizirati ideju formiranja Internacionalnog udruženja pisaca znan-fana. To će se najvjerojatnije desiti tokom rujna 1978. na kongresu u Dublinu. Za detaljnije informacije obratiti se treba direktno Harry Harrisonu, 10 Fitzwillian Sq. Dublin 2. Ireland. (k)

*

U londonskoj četvrti Soho, St. Anne's Ct. postoji knjižara isključivo posvećena znan-fanu. Dobro je opremljena knjigama i časopisima, posterima i ostalim znan-fan bezvezarijama, ali primjetili smo da im nedostaje stručne teoretske i kritičke literature. (k)

*

Kees van Toorn u ljetnom broju »Spang Blah« info-magazina donosi opširnu informaciju o stanju znan-fana u Nizozemskoj. Prema njegovim riječima sadašnja situacija je burna, raznolika i puna akcije, ali isto tako puna kaosa i znan-fan feuda. Od 1963. na ovamo bilo je nekoliko pokušaja da se započne s redovnim objavljivanjem SF magazina, ali su svi pokušaji manje ili više propali. Nizozemski klub ima danas oko 250 članova. Ovdje donosimo nekoliko adresa korisnih za eventualni kontakt;

NCSF (Nederlands Contact-centrum voor SF) Ven Haag, Spotvogellaan 45a, Holland,

TERRA — Amsterdam, Post-bus 3997, Holland,

KING-KONG, Rob Vooren, Liedeh, Hooge Rijndijk 14a, Holland.

ESSEF Magazine, Kees van Toorn, Rotterdam, Oleander-straat 49 b, Holland. (k)

Saznajemo da se nacionalni kongres švedskih prijatelja znan-fana održava u listopadu 1977. u Stockholmu. Informacije se mogu dobiti na adresi: SF-KONGRESSEN 1977, Fack, S-161 16 Bromma 16, Sweden, (k)

PODIJELJENE NAGRADE HUGO ZA 1977!

U Miamiju, Florida, održana je »Suncon«, 35. Svjetska SF Konvencija. Prisustvovalo je 2050 znanfana i profesionalaca, počasni gosti su bili Jack Williamson i Bob Madle, a podijeljene su i nagrade Hugo za 1977. godinu.

NAJBOLJI ROMAN: Kate Wilhelm; Where Late the Sweet Birds Sang

NAJBOLJI KRATKI ROMAN: James Tiptree, Jr.: Houston, Houston, Do You Read? Spider Robinson: By Any Other Name (dakle, dvije nagrade)

NAJBOLJA NOVELA:
Isaac Asimov: The Bicentennial Man
NAJBOLJA PRIČA:
Joe Haldeman: Tricentennial
NAJBOLJI UREDNIK:
Ben Bova